

ΕΜΜ. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗ

ΚΟΝΤΑΚΙΑ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

ΤΗΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ Ε'

Τιμᾶται μετὰ τοῦ βιβλ. καὶ φόρου δρχ. 27.35
(Βιβλίος. ἀξίας δρχ. 7,20.—Φόρος Ἀναγκ. Δανείου 2.20)
Ἀριθμὸς ἀδείας κυκλοφορίας 55032 (2/11/29).

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Χ. ΚΟΡΝΑΡΟΥ
34β - Ἐν ὁδῷ Σταδίου—34β

1929

1929 ΠΑΝ

ΕΜΜ. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗ

ΚΟΝΤΑΚΙΑ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

ΤΗΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ Ε'

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Χ. ΚΟΡΝΑΡΟΥ
34β—'Εν ὁδῷ Σταδίου—34β

1929

ΚΟΝΤΑΚΙΑ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ

ΤΟΝ ΠΑΤΗΡΟΝ ΤΗΣ ΕΣΧΕΡΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

ΚΑΝΟΝΕΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΝ ΠΟΙΗΣΙΝ

Ι.—ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

Α' ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Οἱ πρῶτοι ἐπὶ τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων Χριστιανοὶ συνήρχοντο εἰς κοινὰς προσευχὰς καὶ ἀνέπεμπον ὕμνους πρὸς τὸν Θεόν, ὡς συνεβούλευεν αὐτοῖς ὁ Παῦλος λέγων «πληροῦσθε ἐν πνεύματι λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ» (Ἐφεσ. ε', 18—19). Τῆν ἱεράν δὲ ταύτην ὕμνωδιαν παρέλαβον οἱ Χριστιανοὶ ἐκ τῆς Ἰουδαϊκῆς Συναγωγῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐκτὸς τῆς ἀναγνώσεως περικοπῶν τῆς Π. Διαθήκης ἐψάλλοντο καὶ ᾠδαί τινες ἐν ταύτῃ περιεχόμεναι, μάλιστα δὲ οἱ **Ψαλμοὶ** τοῦ Δαυὶδ, τὸ τελειότατον τοῦτο πρότυπον θρησκευτικῆς λυρικῆς ποιήσεως.

Μετὰ τοὺς Ψαλμοὺς κατὰ τὴν ἱεράν ὕμνωδιαν τῶν πρῶτων Χριστιανῶν ἦσαν ἐν χρήσει αἱ ἑννέα ᾠδαὶ τῆς Π. καὶ τῆς Κ. Διαθήκης, αἵτινες ἀπετέλεσαν βραδύτερον τὸν καλούμενον Κανόνα⁽¹⁾.

Οἱ Ψαλμοὶ δὲ καὶ αἱ ᾠδαὶ αὗται ἀπηγγέλλοντο μουσικῶς, καὶ τὸ μὲν μέλος ἤρχιζεν εἰς τις ἦ καὶ ὄλος χορός, ὁ δὲ λαὸς

(1) Ἡ α' ᾠδὴ ἐποιήθη ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως ἐπὶ τῇ ὑπὸ τῶν Ἑβραίων διαβάσει τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης (Ἐξόδ. ιε', 1—19), ἡ β' ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως, παραδίδοντος εἰς τοὺς Λευίτας τὰς πλάκας τοῦ νόμου (Δευτ. λβ', 1—43), ἡ γ' ἐψάλη ὑπὸ τῆς Ἄννης, ὅτε ἐγέννησε τὸν προφήτην Σαμουὴλ (Α' Βασιλ. β', 1—18), ἡ δ' εἶναι προσευχὴ τοῦ προφήτου Ἀββαχοὺμ (Ἀββακ. γ', 1—19), ἡ ε' προσευχὴ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου (Ἠσ. κατ', 1—21), ἡ στ', προσευχὴ τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ, (Ἰων. β', 3—10), ἡ ζ' προσευχὴ τῶν ἐν Βαβυλῶνι βληθέντων εἰς τὴν

μετείχε τῆς ψαλμωδίας, ἐπαναλαμβάνων ἐν τέλει τὰ ἐπιφωνήματα *ἀλληλουϊα, ἀμήν, ὡσαννά* καὶ τὸ πολλάκις ἐπαναλαμβανόμενον *Κύριε ἐλέησον* (1).

Εἰς τοὺς ἐκ τῆς Γραφῆς δὲ τοιοῦτους ὕμνους οἱ τῶν πρώτων αἰώνων Χριστιανοὶ προσέθηκαν καὶ ἄλλους ὕμνους εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸν μονογενῆ Αὐτοῦ υἱὸν ἀναφερομένους. Τοιοῦτοι δὲ ὕμνοι εἶναι ὁ καλούμενος *ἑωθινός* (Δόξα ἐν Ἑψίστοις Θεῷ κλπ.), ὁ *ἔσπερινός* (Αἰνεῖτε, παῖδες, Κύριον κλπ.), ὁ *ἐπιλύχνιος* (Φῶς Ἰλαρὸν κλπ.) καὶ ἡ *εὐχή ἐπ' ἀρίστον* (Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, ὁ τρέφων με ἐκ νεότητός μου κλπ.). ὣν ὅμως τοὺς ποιητὰς ἡμεῖς σήμερον δὲν γνωρίζομεν.

Ἐπάρχουσι δ' ὅμως ἄλλοι γνωστοὶ τῆς πρώτης ταύτης περιόδου Χριστιανοὶ ὕμνογράφοι, *Μεθόδιος* ἐπίσκοπος τῆς ἐν Λυκίᾳ πόλεως Ὀλύμπου (+312), ὅστις ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «*Συμ-ποσίω*» εἰσάγει παρθένον τινὰ ἐξυμνοῦσαν τὸν παρθενικὸν βίον ἐν ᾧσματι ἐξ 24 στροφῶν συγκειμένῳ, *Γρηγόριος* ὁ Ναζιανζηνός (328—389), ὅστις ἐποίησε πολλοὺς ὕμνους εἰς τὸν Θεόν, τὸν Χριστόν, τὸν τίμιον Σταυρὸν κλπ. καὶ ὁ ἐπίσκοπος Πτολεμαῖδος *Συνέσιος* (+413), ὅστις ἐποίησε πολλοὺς θρησκευτικoὺς ὕμνους. Πάντα δ' ὅμως τὰ ποιήματα ταῦτα, ποιηθέντα κατ' ἀπομίμησιν καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ εἰς τὰ μέτρα τῶν προτύπων τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ποιήσεως, μαρτυροῦσι μὲν ὅτι οἱ ποιηταὶ αὐτῶν ἦσαν λόγιοι ἄνδρες καὶ ἐνεπνέοντο ὑπὸ

κάμνον τριῶν παίδων (Δανιὴλ γ'), ἢ ἡ ὕμνος τῶν αὐτῶν παίδων (Δανιὴλ αὐτόθι) καὶ ἡ θ' εἶναι ἡ φῶδῆ, ἣν ἤδεν ἡ Μαρία, ὅτε μετὰ τὸν εὐαγγελισμόν τοῦ Γαβριὴλ συνήνησε τὴν Ἐλισάβετ (Λουκ. α', 47—55).

(1) Ἐκ τῶν ἐπιφωνημάτων τούτων, ἅτινα ἐκαλοῦντο *ἐψόμνια* ἢ *ἀκροσελεύτια* ἢ *ἀκροστιχια* ἢ *ὑποψάλματα*, ὡς ἐκ σπερμάτων ἀνεπτύχθησαν σὺν τῷ χρόνῳ κατόπιν πρώτον μὲν μικρὰ τινὰ αὐτοτελεῖ φῶδρια, ἅτινα παρενεβάλλοντο, ὅπως τὰ ἐπιφωνήματα, μεταξὺ τῶν Ψαλμῶν καὶ τῶν φῶδων καὶ τῶν ἄλλων ἐκ τῆς Γραφῆς ἀναγνοσμάτων, ἔπειτα δὲ καὶ μεγαλύτερα ποιήματα, οἷα εἶναι τὰ *Κοντακια* (ὕμνοι) καὶ οἱ *Κανόνες*.

θερμού θρησκευτικού συναίσθηματος, δὲν ἐπέδρων ὁμοῦ καὶ εἰς το θρησκευτικὸν συναίσθημα τοῦ Χριστιανικοῦ πληρώματος καὶ διὰ τοῦτο, ὡς φαίνεται, δὲν ἐνεκρίθησαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας εἰς λειτουργικὴν χρῆσιν.

Β' ΠΕΡΙΟΔΟΣ

(Περίοδος τῶν Κοντακίων ἢ Ῥωμαίων)

Ἀπὸ τοῦ Β' αἰῶνος ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ὕμνογραφία ἀναπτυσσομένη, φθάνει εἰς τὴν τελείαν ἀνάπτυξιν αὐτῆς κατὰ τὸν 5' αἰῶνα. ἡ περίοδος δ' αὕτη εἶναι ἡ τῆς ἀκμῆς τοῦ Κοντακίου. Ποιηταὶ δὲ τῆς περιόδου ταύτης εἶναι *Κύριλλος* ὁ Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος καὶ πρόεδρος τῆς ἐν Ἐφέσῳ Δ' οἰκουμενικῆς συνόδου, (431), *Ἀνθιμος* καὶ *Τιμοκλῆς* καὶ *Αὐξέντιος*, ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός, ποιητῆς τοῦ ὕμνου «Ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ κλπ.», ὁ *Δομίτιος*, ὁ Ἀναστάσιος, ὁ Κυριακὸς καὶ ὁ πάντων ἄριστος Ῥωμανός.

Ὁ Ῥωμανός, ὁ ἐπικαλούμενος μελωδός, καταγόμενος ἐκ τῆς ἐν τῇ Συρίᾳ Ἐμέσης, μιᾶς τῶν πρώτων ἐξελληνισθεισῶν Ἀραβικῶν ἐποικήσεων τῆς Συρίας, ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς διάκονος τῆς ἐν τῇ Φοινικικῇ παραλίᾳ Βηρυτοῦ. Ἐκ ταύτης δ' ἔλθων εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ Ἀναστασίου τοῦ Α' (491—518) διέμενεν ὡς ἐφημέριος ναοῦ τινος τῆς Θεοτόκου καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ποίησιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων. Λέγεται δ' ὅτι ἐποίησεν ὑπὲρ τοὺς χιλίους ὕμνους, οὐ μόνον εἰς τὰς κινήτας Λεσποτικὰς καὶ Θεομητορικὰς ἑσρτάς, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς πλείστους τῶν Ἁγίων καὶ ἄλλων προσώπων τῆς Π. καὶ τῆς Κ. Διαθήκης.

Εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἀνήκουν καὶ ὁ *Συμεὼν* ὁ νεώτερος (521—596), ὁ ἐπικαλούμενος *Στυλίτης*, *Σωφρόνιος* ὁ ἀπὸ τοῦ 629 πατριάρχης Ἱεροσολύμων, *Ἀνδρέας* ὁ Πυρός, *Βυζάντιος* καὶ ἄλλοι.

Γ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ

(Περίοδος τῶν Κανόνων)

Ἀπὸ δὲ τοῦ Ζ' αἰῶνος ἀρχεται ἡ τρίτη περίοδος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως, ἡ περίοδος τῶν Κανόνων. Ποιηταὶ δὲ τῆς περιόδου ταύτης εἶναι οἱ ἀκόλουθοι.

Ἀνδρέας, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης, ὅστις περὶ τὰ μέσα μὲν τοῦ Ζ' αἰῶνος ἐν Δαμασκῷ γεννηθεὶς, ἐν Ἱεροσολύμοις δὲ πολλὰ ἔτη ζήσας, εἶναι ὁ εἰσηγητὴς τῶν Κανόνων. Τὸ κύριον αὐτοῦ ἔργον εἶναι ὁ λεγόμενος Μέγας Κανὼν, ὅστις ἐκ 250 στροφῶν συγκείμενος περιέχει πολλοὺς δογματικοὺς ὁρισμοὺς. Ἐπὶ τοῦτου ἐποίησε καὶ ἄλλους Κανόνας εἰς τὴν Θεοτόκον καὶ Ἁγίους.

Γερμανός, ὅστις Πατριάρχης Κόπλεως γενόμενος (715—730) ἠναγκάσθη ὑπὸ τοῦ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου νὰ παραιτηθῆ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφικὴν καὶ τὴν ποιήσιν.

Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὅστις περὶ τὰ τέλη τοῦ Ζ' αἰῶνος ἐν Δαμασκῷ γεννηθεὶς καὶ ὑπὸ τινος Σικελιώτου μοναχοῦ, τοῦ Κοσμᾶ, παιδευθεὶς, ἀπεσύρθη εἰς τὴν παρὰ τὰ Ἱεροσόλυμα Μονὴν τοῦ ἁγ. Σάββα, ὅπου διέτριψε τὸν βίον συγγράφων, ἀπέθανε δὲ μικρὸν πρὸ τοῦ 750. Ὁ Ἰωάννης ἐκ τῶν πολυμαθεστάτων καὶ πολυγραφωτάτων συγγραφέων τῶν Βυζαντιακῶν χρόνων ὧν, ἐν τῇ ποιήσει ἐμιμήθη τὸν Ναζιανζηνὸν Γρηγόριον. Εἰς τὸν Ἰωάννην ἀποδίδεται καὶ ἡ ποίησις ἢ μᾶλλον ἡ διασκευὴ τῆς Ὀκτωήχου.

Κοσμᾶς, θετὸς ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννου, συνανατραφεὶς καὶ συμπαιδευθεὶς μετ' αὐτοῦ, ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος τοῦ ἐν Φοινίκῃ Μαύουμᾶ τῷ 743. Μιμηθεὶς δὲ καὶ οὗτος Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνὸν ἐποίησε πλείστους Κανόνας.

Ἰωσήφ, ὁ ἐπικαλούμενος ὕμνογράφος, ἐν Σικελίᾳ γεννηθεὶς κατὰ τὰ τέλη τοῦ Η' αἰῶνος μετέβη εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ἐκείθεν εἰς Κων(σταντι)νοῦπολιν, ὅπου πολλὰς ταλαιπωρίας καὶ ἐξορίας ὑπόστας ὡς πολέμιος τῶν εἰκονομάχων ἀπέθανε τῷ 833. Ὁ Ἰωσήφ ἐποίησε πλείστους Κανόνας εἰς Ἁγίους μάλιστα, τὸ πλείστον δὲ τῆς Παρακλητικῆς εἶναι ἔργον αὐτοῦ.

Θεόδωρος καὶ **Ἰωσήφ** (759—826), οἱ ἐπικαλούμενοι **Στουδίται** ἐκ τῆς περιώνυμου ἐν Κων)πόλει Μονῆς τοῦ Στουδίου, ἤτις τῷ 463 ἰδρυθεῖσα κατέστη ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Η' αἰῶνος κέντρον Ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως. Οἱ πλείστοι τῶν Κανόνων τοῦ Τριωδίου καὶ τοῦ Πεντηκοσταρίου εἶναι ἔργα τοῦ Θεοδώρου τούτου.

Θεόδωρος καὶ **Θεοφάνης**, οἱ ἐπονομασθέντες **Γραπτοί**, διότι σφδρῶς καταφερόμενοι κατὰ τῶν εἰκονομάχων αὐστηρῶς ἐτιμωρήθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου, ὅστις τέλος διέταξε νὰ ἐγκυαθῶσιν ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτῶν 12 στίχοι, δηλοῦντες τὴν αἰτίαν τῆς τιμωρίας αὐτῶν. Πολλὰ τῶν ἐν τοῖς Μηναίοις καὶ τῷ Τριωδίῳ ποιημάτων εἶναι ἔργα τῶν ποιητῶν τούτων. Στουδίται δ' ὡσαύτως ἦσαν **Γεώργιος** ὁ Νικομηδείας, ὁ **Ἀντώνιος**, ὁ **Ἀρσένιος**, ὁ **Βασίλειος**, ὁ **Γαβριήλ**, ὁ **Νικόλαος** καὶ ἄλλοι ὕμνογράφοι.

Κασία, ἢ καὶ **Ἰκασία** καὶ Κασσιανὴ καλουμένη, γεννηθεῖσα περὶ τὸ 810 εἶναι ἡ μόνη ἀξία λόγου Χριστιανῆ ποιήτρια. Ἰδρῦσασα Μονὴν καὶ ἐν αὐτῇ τὸν βίον εἰς μελέτας κατατρέψασα ἐποίησε ποιήματα πολλά, ἐν οἷς καὶ τὸ πολυθρύλητον «Κύριε, ἡ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις κ. λ. π.».

Δέων ὁ βασιλεὺς ὁ ἐπικαλούμενος σοφὸς (889—912) ἐποίησεν ἐκτὸς ἀνακρεοντείου τινὸς ἄσματος εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν καὶ ἰδιόμελά τινα καὶ ἄλλα ἐωθινὰ ἀναστάσιμα.

Φώτιος, ὁ περικλεῆς Πατριάρχης Κ)πόλεως (+891), ἐποίησε ρυθμικὰ ἀνακρεόντεια καὶ ἰδιόμελα καὶ Κανόνα εἰς τὴν Θεοτόκον καὶ **Κωνσταντῖνος** ὁ πορφυρογέννητος (913—959), συγγραφεὺς πολυγράφος, ἐποίησε τὰ 11 Ἑξαποστειλάρια.

Δ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Ἀπὸ δὲ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ὕμνογραφία ἤρ-
χισε νὰ παρακμάζῃ καὶ δι' ἄλλους μὲν λόγους καὶ μάλιστα διὰ
τοῦτον, ὅτι τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ἄσματολογίου συμπληρωθέντος,
ὁ ποιητὴς Ἐκκλησιαστικῶν ἄσμάτων δὲν ἤλπιζεν πλέον ὅτι τὰ
προϊόντα τῆς φαντασίας αὐτοῦ θὰ χρησιμοποιηθῶσι καὶ πρὸς

πρακτικὸν σκοπὸν εἰσαγόμενα εἰς τὰ λειτουργικὰ βιβλία. Ἀπὸ τοῦ ΙΑ' λοιπὸν αἰῶνος ὀλίγοι ὕμνογράφοι ἀναφέρονται, γνωστότεροι δὲ τούτων εἶναι οἱ ἑξῆς : **Ἰωάννης ὁ Μαυρόπουλος**, ὁ Μητροπολίτης τῆς μεταξὺ Ἱλίου καὶ Ἄλυσος πόλεως Ἐδδαίων, ἀκμάσας ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου (1042—1053), σοφὸς καθηγητὴς τοῦ ἐν Κ]πόλει Πανεπιστημίου, ἔδρυσεν τὴν ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν (30 Ἰανουαρίου) καὶ ἐποίησεν Ἀκολουθίαν αὐτῶν, ὡς καὶ Κανόνας εἰς τὴν Θεοτόκον, Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον καὶ τὸν Ἄγγελον φύλακα τῆς τοῦ ἀνθρώπου ζωῆς.

Ἰωάννης Ζωναράς, κατὰ τὸ πρῶτον ἦμισυ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἀκμάσας, ἱστορικὸς διαπρεπὴς καὶ Ἐκκλ. συγγραφεὺς, ἐποίησεν καὶ Κανόνα εἰς τὴν Θεοτόκον.

Νικηφόρος ὁ Βλεμμύδης (1196—1273), πολυγράφος συγγραφεὺς, ἐποίησεν καὶ ὕμνον εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον καὶ Ἀκολουθίαν εἰς Γρηγόριον τὸν Θεολόγον.

Ε' ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Καὶ κατὰ τοὺς κατόπιν δὲ χρόνους μέχρι καὶ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐξηκολούθουν ποιοῦντες νέους ὕμνους καὶ Κανόνας εἰς τοὺς νέους μάλιστα Μάρτυρας καὶ Ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν ἐλάχιστοι πλέον εἰσῆχθησαν εἰς τὰ στερεότυπα καταστάνα λειτουργικὰ βιβλία. Ὁβτω **Νικηφόρος Κάλλιστος ὁ Ξανθόπουλος**, ἱστορικὸς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἐποίησεν καὶ Ἀκολουθίαν εἰς τὴν Θεοτόκον, ἣτις βραδύτερον εἰσῆχθη εἰς τὸ Πεντηκοστάριον.

Φιλόθεος ὁ Πατριάρχης Κ]πόλεως (+1379) ἐποίησεν Κανόνα εἰς Γρηγόριον τὸν Παλαμᾶν, τὸν διαπρεπῆ ἱεράρχην τῆς Θεσσαλονίκης.

Μάρκος ὁ Ἐφέσου, ὁ περικλητὸς ἀντίπαλος τῶν ἐνωτικῶν ἐν τῇ τῆς Φλωρεντίας συνόδῳ (1439), ἐποίησεν Κανόνα εἰς τὸν Πατριάρχην Ἐδδύμιον (+1416).

Ματθαῖος ὁ Καμαριώτης, διδάσκαλος τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ῥητορικῆς ἐν τῇ Κ]πόλει κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀλώσεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐποίησεν Κανόνα εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου

Μανουήλ ὁ Μαλαξός: Ναυπλιεύς χρονογράφος καὶ ἱστορικός τοῦ 15' αἰῶνος, ἐποίησε καὶ Ἐκκλησιαστικὰ ᾄσματα, ὧν τινὰ εἰσήχθησαν εἰς τὰ Μηναῖα καὶ τὸ Πεντηκοστώριον.

2. — ΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

α) Π ρ ο τ ῆ ς .

Οἱ ποιηταὶ πασῶν τῶν περιόδων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ποιήσεως λαμβάνουσι τὰς ὑποθέσεις τῶν ποιημάτων αὐτῶν ἐκ τῆς Γραφῆς, ἣτις ἐχρησίμευσεν ὡς πηγὴ πολλῶν λογοτεχνικῶν ἔργων τῆς παγκοσμίου φιλολογίας κατὰ τε τοὺς μεσαιωνικούς καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Αἱ μεγάλαι μορφαὶ τῶν Πατριαρχῶν καὶ τῶν Προφητῶν τῆς Παλ. Διαθήκης, οἱ λόγοι καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν, ὁ εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου, ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Σωτῆρος, ἡ γέννησις, ἡ σταύρωσις, ἡ ἀνάληψις, ἡ ἀνάστασις καὶ καθόλου ὁ βίος καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ ὁ βίος καὶ τὰ ἔργα τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν Ἀποστόλων ἐχρησίμευσαν ὡς προσφιλεῖ θέματα εἰς τοὺς Ἐκκλησ. ἡμῶν ποιητάς. Ἀπὸ τῆς Β' περιόδου δὲ πλὴν τῆς Γραφῆς ἐχρησίμευσαν ὡς πηγαὶ τῶν ποιητῶν τούτων καὶ τὰ διάφορα Μαρτυρολόγια καὶ Συναξάρια τὰ περιέχοντα τοὺς βίους καὶ τὰς πράξεις τῶν Μαρτύρων τῆς πίστεως καὶ τῶν ἄλλων Ἁγίων. Αὐτονόητον δὲ εἶναι ὅτι θρησκευτικοὶ ποιηταὶ ὄντες καὶ ὁμοπίστους καὶ ὁμοδόξους ἐν τῷ νῷ ἔχοντες καθ' ὃν χρόνον ἐποίουν τὰ ἔργα των, ἠκολούθουν ἀπαρεγκλίτως τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐμπνεόμενοι δὲ ὑπὸ θερμοῦ θρησκευτικοῦ συναίσθηματος, ζῶντες καθ' οὓς χρόνους τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα ἐκράτει πάντων τῶν ἄλλων εὐγενῶν συναισθημάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ αὐτὸ ἐρρῶθμιζε τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις τῶν Χριστιανῶν, εἶναι πλήρεις πίστεως μὲν καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν μονογενῆ Αὐτοῦ Υἱὸν καὶ τὴν Θεοτόκον, θαυμασμοῦ δὲ πρὸς τοὺς Ἁγίους καὶ τοὺς Μάρτυρας τῆς Ἐκκλησίας. Τοιοῦτοι δὲ ὄντες οἱ ποιηταὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ἐξυμνοῦσι τὰ ἱερά ταῦτα πρόσωπα ἐν ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς

κατὰ τὸ παράγγελμα τοῦ Παύλου. Τὰ ἐκ τῆς καρδίας δ' αὐτῶν ἐν στιγμαῖς θείας ἐμπνεύσεως ἀναδύζοντα συναισθήματα ἐκφράζουσιν ἔλωσ ἀντικειμενικῶς, ἀπαράλλακτα ὅπως οἱ ἀρχαῖοι τοῦ Δωρίου μέλους ποιηταί, οἱ καλούμενοι χορικοί. "Ὅπως δηλαδὴ οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ τῶν ὕμνων, τῶν προσοδίων, ἰῶν διθυράμβων, τῶν παιάνων καὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν τῆς χορικῆς ποιήσεως ἠσθάνοντο ὅτι οὐχὶ ἴδια αὐτῶν συναισθήματα ἐξέφραζον, ἀλλ' ἄπλως ἠρμύνευον καὶ ἐξήγγελλον τὰ συναισθήματα, ἅτινα κατεῖχον τὸν λαὸν τὸν παριστάμενον εἰς τὰς δημοτελεῖς πανηγύρεις καὶ ἑορτὰς τῶν θεῶν καὶ ἡρώων, πρὸς οὓς ἐποίουν τὰ ποιήματά των, τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ ἡμῶν ποιηταὶ συνῆσαν ὅτι ἀντεπροσώπευον τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα ἐν τῇ λατρείᾳ τοῦ θεοῦ καὶ ἐπιμελῶς ἀπέφευγον ὡς τὰ πολλὰ νὰ ἐκφράζουσιν ἀτομικὰ συναισθήματα ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτῶν. Ὑποκειμενικὰς κρίσεις καὶ ἀτομικὰ συναισθήματα, ἀπῆδοντα τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας ἢ προσκρούοντα πρὸς τὰς θρησκευτικὰς ἀρχὰς καὶ πεποιθήσεις τῶν Χριστιανῶν, δὲν ἠδύναντο νὰ ἐγκατασπείρουν εἰς τὰ ποιήματα αὐτῶν ποιηταὶ ἀξιοῦντες νὰ συγκινῶσι τοὺς ἐν τοῖς ναοῖς προσευχομένους ἀδελφοὺς καὶ νὰ κινῶσι τὰς καρδίας αὐτῶν εἰς ἔκφρασιν ὕμνων λατρείας καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸ θεῖον.

(3') Ἐλῶσαν καὶ μέτρα.

Καὶ οἱ ποιηταὶ λοιπὸν τῆς Α' περιόδου τῆς Ἐκκλ. ἡμῶν ποιήσεως λαμβάνουσι μὲν τὰς ὑποθέσεις τῶν ποιημάτων αὐτῶν ἐκ τῆς Γραφῆς καὶ ὑπὸ θερμῷ θρησκευτικῷ συναισθήματος οἱ πλείστοι τούτων ἐμπνέονται, ἀλλ' ἠστόχησαν εἰς τοῦτο, ὅτι ἐμιμήθησαν τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ μέτρα καὶ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἀρχαίας πρὸ τοῦ Χριστοῦ Ἑλληνικῆς ποιήσεως. Διότι εἶναι φανερόν ὅτι ποιηταὶ μεταχειριζόμενοι γλῶσσαν μὲν ἀκατάληπτον κατὰ τὸ πλείστον εἰς τοὺς Χριστιανούς, μετρικὴν δὲ στηριζομένην ἐπὶ τῆς ἀρχαίας προσοδίας, ἣτις διέκρινε τὰ μακρὰ καὶ τὰ βραχέα φωνήεντα καὶ εἶχε τὸν μελωδικὸν τόνον τῶν λέξεων, δὲν ἠδύ-

ναντο νά είναι ἀρεστοί εἰς τοὺς μετὰ Χριστὸν χρόνους· διότι ἤδη ἀπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἡ διάκρισις αὕτη τῶν φωνηέντων ἤρχισε νά ἐξασθενοῦται καὶ κατὰ τὸν Α' ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνα εἶχεν ἐκλίπει σχεδὸν καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἡ διάκρισις μακρῶν καὶ βραχειῶν συλλαβῶν, ὃ δὲ τόνος τῶν λέξεων ἀπὸ μελωδικοῦ ἐγένετο ρυθμικός. Εὐνόητον λοιπὸν εἶναι διατ' τὰ ποιητικὰ προϊόντα τῆς Α' περιόδου οὔτε καθ' οὓς ἐποιήθησαν χρόνους οὔτε κατὰ τοὺς κατόπιν ἐγένοντο δημοφιλή οὐδ' εἰσήχθησάν ποτε εἰς λειτουργικὴν χρῆσιν.

Ἄλλ' ὅπως καὶ εἰς ἄλλα τῶν ἀνθρώπων ἔργα τὰ παθήματα τῶν προγενεστέρων χρησιμεύουσιν ὡς μαθήματα εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, τὰ αἴτια τῆς ἀποτυχίας τῶν ποιητῶν τῆς Α' περιόδου ὑπέδειξαν τὴν ὁδόν, ἣν ὄφειλον ν' ἀκολουθήσωσιν οἱ ποιηταὶ τῆς Β' πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτῶν. Κατενόησαν δηλαδὴ οἱ ποιηταὶ οὗτοι ὅτι, ἂν ἤθελον τὰ γεννήματα τῆς φαντασίας αὐτῶν νά συγκινηθῶσι τοὺς πολλοὺς καὶ τέρψωσι τὴν ἀκοήν αὐτῶν, ὄφειλον νά κάμωσι χρῆσιν τῶν μέσων ἐκείνων τῆς ἐκφράσεως, ἅτινα τὸ οὖς τῶν συγχρόνων αὐτῶν ὄντως ἤκουε καὶ ἤσθάνετο. Κατενόησαν ἔτι ὄφειλον νά μεταχειρισθῶσι γλώσσαν μὲν τὴν Κοινήν, ἣτις καὶ ἐν τῇ Η. καὶ ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ ἐχρησιμοποιήθη καὶ γνώριμος καὶ καταληπτὴ εἰς τὸν λαὸν ἦτο, μετρικὴν δὲ τὴν στηριζομένην εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν συλλαβῶν καὶ τὸν τόνον τῶν λέξεων, εἰς τὴν ἰσοσυλλαβίαν καὶ τὴν ὁμοσονίαν, ἅτινα καὶ ἐν τῇ ποιήσει τῶν σημερινῶν λαῶν παρατηροῦνται.

Τοῦτο δὲ τῷ ὄντι ἤρχισε μὲν νά καλλιεργῆται κατὰ τὸ τέλος τῆς Α' περιόδου, ἐκαρποφόρησε δὲ πλουσίως κατὰ τὴν Β' περίοδον, ὡς φαίνεται εἰς τὰ ἔργα τοῦ Ῥωμανοῦ μάλιστα. Καὶ δὲν ἔχομεν μὲν σήμερον πολλὰ ἔργα τῶν ποιητῶν ἐκείνων, οἷτινες ἐν τῇ χρήσει γλώσσης καὶ μέτρου, ἱκανοποιούντων τὰς καλαισθητικὰς ἀπαιτήσεις τῶν συγχρόνων, προηγέθησαν τοῦ Ῥωμανοῦ· διότι κατὰ τοὺς κατόπιν χρόνους τῆς εἰκονομαχίας ἢ κατὰ παντὸς νεωτερισμοῦ ἀντιδράσις καὶ ἡ ἐπάνοδος εἰς τὰ παλαιὰ καθε-

στῶτα οὐ μικρὸν ἐπέδρασε καὶ εἰς τὴν Ἑκκλ. ποιήσιν ἐ αναγα-
γοῦσα εἰς χρῆσιν τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν καὶ τὴν ἀρχαίαν μετρι-
κὴν οὐδεμίαν ὅμως ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὁ Ῥωμανὸς ἠκολού-
θησε καὶ ἐτελειοποίησε τὸ παράδειγμα προγενεστέρων αὐτοῦ ὁμο-
τέχων. Καὶ γλῶσσα μὲν αὐτοῦ εἶναι ἢ τότε Κοινή, μετρικὴ δὲ
ἢ ἐπὶ τῆς ἰσοσυλλαβίας καὶ τῆς ὁμοτονίας στηριζομένη τονική.

Ἡ νέα δ' αὕτη μετρικὴ ἤδη ἀπὸ τοῦ Δ' μετὰ Χριστὸν αἰῶ-
νος ἀρξαμένη καὶ συνεχῶς αὕτη μόνη σχεδὸν ὑπὸ τῶν πλείστων
Χριστιανῶν ποιητῶν καλλιεργηθεῖσα ἀντικατέστησε τὴν παλαιάν
ἐπὶ τῆς προσφῶδιαις στηριζομένην μετρικὴν καὶ ἐκλήθη ἢ ταύτην
μεταχειριζομένη ποιήσις *τονική* (ῥυθμική), κατ' ἀντίθεσιν πρὸς
τὴν παλαιάν *προσφωδιακὴν* ποιήσιν καλουμένην. Καὶ τίνα μὲν
μετρικὰ συστήματα ἀπετέλεσεν ἢ τονικὴ ποιήσις εἶναι δύσκολον
εἰσέτι ἐπ' ἀκριβείας νὰ καθορίσωμεν πρῶτον μὲν, διότι τὰ πλεί-
στα τῶν ποιημάτων αὐτῆς εἶναι ἀκόμη ἀνέκδοτα, δεύτερον δέ,
διότι δὲν ἔγιναν ἐπαρκεῖς μέχρι τοῦδε ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου
μελέται, ἀφ' οὐ ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας ἐπιστεύετο, ὅτι τὰ Ἑκκλ.
ταῦτα κείμενα ἦσαν εἰς πεζὸν λόγον γεγραμμένα, καὶ τώρα δ'
ἀκόμη οὐ μόνον τὰ λειτουργικὰ ἤμῶν βιβλία ἐκδίδονται ὡς τὰ ἐν
πεζῷ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ λόγοι ὡς ἐν πεζῷ λόγῳ ἐκδίδουσιν ᾄσματα
Ἑκκλησιαστικά, καίτοι ἀπὸ τοῦ 1830 τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ περι-
κίεου *Κωνσταντίνου Οἰκονόμου* ἀνεγνωρίσθη ὅτι οἱ ὕμνο-
γράφοι τῆς Ἑκκλησίας ἡμῶν εἰς ἔμμετρον λόγον ἔγραψαν.

Ἐν γενικαῖς λοιπὸν γραμματικαῖς σήμερον περὶ τῆς μετρικῆς τῆς
τονικῆς ποιήσεως ταῦτα μόνον δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν. α') Αἱ
συλλαβαὶ τῶν λέξεων λαμβάνονται ἀνεξαρτήτως τῆς μακρότητος
ἢ τῆς βραχύτητος αὐτῶν, διαφορὰ μεταξὺ ὀξείας καὶ περισπω-
μένης δὲν ὑπάρχει. β') Ἡ τοσοῦτον αὐστηρῶς ὑπὸ τῆς προσφ-
ωδιακῆς ποιήσεως ἀποφευγομένη *χασμαδιά* ἐν τῇ τονικῇ δὲν εἶ-
ναι τοσοῦτον ἀσυνήθης καὶ διὰ τοῦτο ἢ ἐκθλιψίς οὐχὶ σπανίως
ἀμελεῖται. γ') Ἡ *ὁμοτονία* τῶν λέξεων φυλάττεται αὐστηρῶς καὶ
μάλιστα εἰς τὸ τέλος τῶν στίχων. δ') Ἐν τῇ τονικῇ ποιήσει οὔτε
πόδες ὀρισμένοι ὑπάρχουσιν, οὔτε αἱ στροφαὶ τοὺς αὐτοὺς στί-

χους (*ισοστιχίαν*) ἔχουσιν, οὔτε τὰ ποιήματα τὰς αὐτὰς κατ' ἀριθμὸν στροφάς, ἀλλ' αἱ μὲν ἀπλᾶι στροφαὶ εἶναι πολὺ σπάνιαι, συνήθεις δὲ αἱ σύνθετοι, ὧν ἐκάστη σύγκειται ἐκ στίχων ἀνερχομένων εἰς εἴκοσι καὶ ἔτι πλέον, ἕκαστος δὲ τῶν στίχων τούτων δύναται νὰ παραλλάσῃ κατὰ τὴν θέσιν τοῦ τόνου. ε') Πᾶσαι αἱ στροφαὶ ἔχουσι τὸ αὐτὸ ἐφύμνιον, ὅπερ κανονικῶς εἶναι μονόκωλον ἢ δίκωλον.

Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς τονικῆς ποιήσεως οἱ ποιηταί, ὄντες ἐν ταύτῃ καὶ μελοποιοί, ὅπως καὶ οἱ παλαιοὶ μελικοὶ ποιηταί, ἐδημιούργησαν ἱκανὰς νέας στροφάς καὶ ἀντιστοίχους μελωδίας. Βραδύτερον δέ, ὅτε δὲν ἠδύναντο πλέον οἱ ποιηταὶ νὰ ποιῶσι κατὰ νέας στροφάς καὶ νέας μελωδίας, ἐποίουν τὰ νέα ἄσματα κατὰ τὸ ὑπόδειγμα προϋπαρχούσης καὶ ἀρεστῆς γενομένης στροφῆς καὶ μελωδίας· ἢ πρότυπος δ' αὕτη στροφή καλεῖται *εἰρμός*. Πάν λοιπὸν ποίημα ἔχει τὸν εἰρμὸν αὐτοῦ, τὴν ὑποδειγματικὴν δηλονότι στροφήν, κατὰ τὸν ἀριθμὸν δὲ τῶν συλλαβῶν καὶ τὸν τόνον ταύτης θὰ ποιηθῶσι καὶ αἱ στροφαί, τὰ καλούμενα *τροπάρια*, τοῦ ποιήματος. Οἱ σπουδαιότατοι δὲ τῶν τοιούτων εἰρμῶν συναχθέντες ἐξεδόθησαν καὶ χωριστὰ εἰς ἴδιον βιβλίον, τὸ κληθὲν *Εἰρμολόγιον*.

γ') Μορφὴ ἢ Τύποι.

Λύο εἶναι οἱ κύριοι τύποι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν ποιημάτων, ὁ Ὑμνος καὶ ὁ Κανὼν. Καὶ ὁ μὲν Ὑμνος, ὅστις καὶ Κοντάκιον ἀρχαιότερον ἐλέγετο, σύγκειται ἐξ 20 ἢ 24 ἢ 30 ἢ καὶ περισσοτέρων ἔτι ἰσομέτρων στροφῶν, αἵτινες ἀρχαιότερον μὲν *Οἴκοι*, βραδύτερον δὲ *Τροπάρια* ἐκλήθησαν· τούτων δὲ προτάσσεται στροφή μικροτέρα (καὶ σπανίως δύο ἢ τρεῖς στροφαί), ἣτις *κουκούλιον* μὲν τὸ πρῶτον, *προσίμιον* δ' ἔπειτα ἐκαλεῖτο. Ὁ σπουδαιότατος Ὑμνων ποιητῆς εἶναι ὁ Ῥωμανός.

Ὁ δὲ Κανὼν σύγκειται μὲν ἐξ 9 ἢ, ὅπερ συνηθέστερον, ἐξ 8 ᾠδῶν, ὧν ἐκάστη ἴδιαν μετρικὴν κατασκευὴν ἔχουσα κατ' ἀρχὰς μὲν συνέκειτο ἐκ πολλῶν τροπαρίων, κατόπιν δὲ τὰ τροπάρια ταῦτα περιωρίσθησαν εἰς 6 ἢ 5 ἢ, ὅπερ συνηθέστερον, εἰς 4 ἢ 3 ἢ.

καὶ ἐνίοτε εἰς 2. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἀτελεῖς Κανόνες ἔχοντες μόνον 4 ἢ 3 ᾠδὰς (τετραῶδια, τριῶδια) καὶ ἐνίοτε 2 μόνον (διῶδια). Αἱ 9 δὲ αὐταὶ ᾠδαὶ τοῦ Κανόνος ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰ 9 ᾠσματα τῆς Γραφῆς, ἅτινα, ὡς προείπομεν, ἐψάλλοντο ὑπὸ τῶν πρώτων Χριστιανῶν. Σπουδαιότατοι δὲ ποιηταὶ Κανόνων εἶναι Ἄνδρέας ὁ Κρήτης, Ἰωάννης ὁ Λαμασκηνὸς καὶ Κοσμάς ὁ Μαίτουμα.

Τῶν ποιητικῶν καὶ ῥητορικῶν τρόπων καὶ σχημάτων, ὧν ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου ἐποιεῖοντο χρῆσιν οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ καὶ οἱ ῥήτορες καὶ μάλιστα τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς παρηχήσεως καὶ δὴ τοῦ ὁμοιοτελεύτου ἢ τῆς ὁμοιοκαταληξίας, συχνὴν κάμνουσι χρῆσιν καὶ οἱ Ἑκκλησι. ποιηταὶ καὶ κατ' ἐξοχὴν ὁ Ῥωμανός.

Σπουδαῖον στοιχεῖον τῆς Ἑκκλ. ἡμῶν ποιήσεως εἶναι καὶ ἡ ἀκροστιχίς. Λέγεται δὲ ἀκροστιχίς, ὅταν τὰ ἀκρα, ἴητοι τὰ ἀρκτικά τῶν στροφῶν ἢ καὶ τῶν στίχων γράμματα Ὑμνου ἢ Κανόνος τινός, ὀρίζωνται σκοπίμως εἴτε κατὰ τὴν ἀλφαβητικὴν τάξιν ἀπὸ τοῦ Α μέχρι τοῦ Ω (ἢ τὴν ἀντίστροφον ἀπὸ τοῦ Ω πρὸς τὸ Α), εἴτε πρὸς δῆλωσιν τοῦ ὀνόματος τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου ἢ τῆς ἑορτῆς, εἰς ἣν ἀναφέρεται τὸ ποίημα, ὡς «εἰς τὸν Πρόδρομον Ῥωμανοῦ», «εἰς τὰ βαῖα Ῥωμανοῦ», «τὸν προφήτην Ἡλίαν ὁ Ῥωμανὸς εὐφημεῖ», «εἰς τὸ Πάθος ψαλμὸς Ῥωμανοῦ», «εἰς τὸν ὄσιον Εὐθύμιον ὁ ὕμνος οὗτος». Ἄλλοτε πάλιν διὰ τῆς ἀκροστιχίδος δηλοῦται τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ μόνον, ὡς «Γαβριὴλ ᾠδὴ», «τοῦ Στουδίτου ᾠσμα», ἢ καὶ ἀποτελεῖται ὁλόκληρος φράσις, ὡς «νοῦν παμφαῆ πῶς αἰνέσεις, ᾧ Στουδίτα;» Εἰς τοὺς Κανόνας δ' ἢ ἀκροστιχίς εἶναι συνήθως ἕμμετρος, κάλλιστον δὲ τοιαύτης ἀκροστιχίδος παράδειγμα εἶναι ἢ ἐκ τῶν ἀρκτικῶν στοιχείων 130 στίχων τοῦ Κανόνος εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν τοῦ Λαμασκηνοῦ ἀποτελοῦσα 4 ὅλους στίχους (δύο ἠρωελεγεῖα). Καὶ ἀπὸ αἰσθητικῆς μὲν ἀπόψεως ἢ ἀκροστιχίς βεβαίως οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν, ἴσως δὲ μάλιστα ἐδέσμευε καὶ αὕτη πρὸς τῷ μέτρῳ τὴν φαντασίαν τοῦ ποιητοῦ· χρήσιμος δὲ εἶναι εἰς τοῦτο μάλιστα, πρῶτον μὲν ὅτι εἶναι κριτήριον τῆς ἀκεραιότητος τοῦ ποιήματος καὶ δι' αὐτῆς εἶναι εὐκόλον εἰς ἡμᾶς

σήμερον νὰ ἐξακριβῶνῳμεν ἂν ἐξέπεσε στροφή ἢ στίχος ποιήμα-
τός τινος, δευτερον δὲ ὅτι εἶναι κριτήριον τῆς γνησιότητος ποι-
ήματός τινος, ὡσάκις διὰ ταύτης δηλοῦται τὸ ὄνομα τοῦ ποιη-
τοῦ, εἰ καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀσφαλὲς πάντοτε, διότι ἐνίοτε ποιη-
ταὶ τινεὶ ἀπέδιδον τὰ ποιήματα αὐτῶν εἰς προγενεστέρους ἐνδό-
ξους ποιητὰς καὶ ἐκείνων τὰ ὀνόματα ἐδήλουν διὰ τῶν ἀκροστι-
χίδων τῶν ποιημάτων των.

3—ΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Τὰ Ἐκκλησιαστικά ποιήματα ἡμεῖς ληοῦμεν συνήθως ἐν
τοῖς ναοῖς ψαλλόμενα ἐκ τῶν καλουμένων λειτουργικῶν βιβλίων.
Τοιαῦτα δὲ βιβλία εἶναι ἡ Ὀκτώηχος, ἡ Παρακλητικὴ, τὰ Μη-
ναῖα, τὸ Τριψῆδιον, τὸ Πεντηκοστάριον, τὸ Θεοδοκάριον, τὸ
Ὁρολόγιον καὶ τὸ Ἐδχολόγιον.

Ἡ Ὀκτώηχος (ἐνν. βίβλος) περιλαμβάνει τὰ κατὰ τοὺς 8 ἤχους
τῆς Ἐκκλ. μουσικῆς ψαλλόμενα ἐν τῇ ἑσπερινῇ καὶ τῇ ὄρθρῃ τῶν
Κυριακῶν τροπάρια, ὧν πλεῖστα μὲν ἐποίησε Ἰωάννης ὁ Δαμα-
σκηνός, τινὰ δὲ ὁ Ἀνατόλιος, ὁ Μητροφάνης, ὁ Λέων καὶ
ἄλλοι.

Ἡ Παρακλητικὴ (βίβλος) περιέχει μὲν ὅσα καὶ ἡ Ὀκτώη-
χος, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὰ κατὰ τὰς ἄλλας ἡμέρας τῆς ἑβδομά-
δος ψαλλόμενα τροπάρια, ὧν πολλὰ ἐποίησαν οἱ Στουδίται Θεό-
δωρος καὶ Ἰωσήφ καὶ ἄλλοι.

Τὰ Μηναῖα, δώδεκα τὸν ἀριθμὸν ὄντα, περιέχουσι τὰ καθ'
ἕκαστον μῆνα εἰς τὰς ἀκινήτους ἑορτὰς ψαλλόμενα τροπάρια, ὧν
πολλοὶ εἶναι ποιηταί.

Τὸ Τριψῆδιον, ὀνομασθὲν οὕτως, ἅτε περιλαμβάνον κατὰ τὸ
πλεῖστον ἐκ τριῶν ᾠδῶν συγκείμενα ποιήματα, περιέχει τὰ τῶν
κινητῶν ἑορτῶν τῆς Τεσσαρακοστῆς, ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Τε-
λώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου μέχρι καὶ τοῦ Μ. Σαββάτου τροπάρια.

Τὸ Πεντηκοστάριον, περιλαμβάνει καὶ τοῦτο κινητῶν ἑορ-
τῶν, ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς Κυριακῆς τῶν
Ἁγίων Πάντων, πενήτην ἡμερῶν τροπάρια.

Τὸ **Θεοτοκῆριον**, περιέχει **Κανόνας** εἰς τὴν Θεοτόκον εἴκοσι καὶ τριῶν μελωδῶν.

Τὸ **Ὁρολόγιον**, περιέχει τὰς ἀκολουθίας τῶν ὥρων (μεσονυκτικοῦ, ὄρθρου, πρώτης, τρίτης, ἕκτης, ἐνάτης ὥρας, ἑσπερινοῦ, ἀποδείπνου) καὶ τὰ ἀπολυτίκια καὶ τὰ κοντάκια τῶν ἐπισημοτέρων ἑορτῶν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ.

Τὸ **Εὐχολόγιον** δὲ τέλος, περιέχει μὲν πολλὰς εὐχὰς διαφόρων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἀναγινωσκόμενας ὑπὸ τοῦ ἱερέως εἰς διαφόρους περιστάσεις, περιέχει δὲ καὶ πολλὰς ἀκολουθίας (τῶν μυστηρίων, τῆς λειτουργίας, νεκρωσίμων καὶ ἄλλαι) καὶ τινὰς **Κανόνας** εἰς τὴν Θεοτόκον καὶ ἄλλους.

Τὰ λειτουργικὰ δὲ ταῦτα βιβλία κατηρτίσθησαν συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῶν **Τυπικῶν**, ἧτοι τῶν βιβλίων ἐκεῖνων, ἅτινα χρησιμεύουσιν ὡς ὁδηγὸς εἰς τὰς ποικίλας ἱεροτελεστίας, ἀπετέλουν δὲ τὸ πρῶτον μέρος τῶν **Κανονισμῶν** τῶν Μονῶν. Κυριώτερα δὲ τῶν Τυπικῶν τούτων εἶναι δύο, τὸ τῆς Μονῆς τοῦ **Ἁγίου Σάββα** ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ τὸ τοῦ **Στουδίου** ἐν Κωνπόλει, ἅτινα παρεδέχθησαν καὶ αἱ πλείσται τῶν ἄλλων Μονῶν. Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν τυπικῶν τούτων κατηρτίσθη τὸ νῦν ἐν χρήσει τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας **Τυπικόν**, κατὰ τὸ ὅποιον ἐκδίδονται τὰ εἰρημένα λειτουργικὰ βιβλία.

Ἐν τοῖς βιβλίοις δὲ τούτοις περιελήφθησαν οὐχὶ πάντοτε ὁλόκληρα ποιήματα (Ἕμνοι καὶ Κανόνες) εἰς ἐκάστην τῶν Λεσποτικῶν ἢ τῶν Θεομητορικῶν ἢ τῶν Ἁγίων ἑορτῶν ἀναφερόμενα, ἀλλ' ἕκτινος μὲν ποιητοῦ τροπάρια τινὰ, ἐξ ἄλλων δὲ ἄλλα, ἅτινα συνήφθησαν μετ' ἀναγνωσμάτων ἐκ τῆς Π. καὶ τῆς Κ. Διαθήκης καὶ ἐνίοτε μετ' εὐχῶν διαφόρων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ οὕτως ἀπετελέσθη ἡ καλουμένη **Ἀκολουθία** ἐκάστης ἑορτῆς.

Ἐκ τῆς λειτουργικῆς δὲ ταύτης χρήσεως τὰ Τροπάρια ἔλαβον ποικίλα ὀνόματα, ἄλλα μὲν ἐκ τοῦ χρόνου, καθ' ἕνα ψάλλονται (**Ἀπολυτίκιον**, **Ἑωθινόν**), ἄλλα δ' ἐκ τοῦ προσώπου, εἰς ὃ ἀναφέρονται (**Θεοτοκίον**, **Τριαδικόν**, **Μαρτυρικόν**), ἄλλα δ' ἐκ τῆς στάσεως τοῦ Ἐκκλησιασματος, καθ' ἕνα ὥραν ταῦτα ψάλλονται (**Καθίσματα**, **Καταβασίαι**), ἄλλα δ' ἐκ τοῦ προτασσομένου αὐτῶν στίχου (**Σιχηρόν**, **Δοξασικόν**, **Μεγαλωνάριον**, **Εὐλογητάριον**), ἄλλα δ' ἐκ τοῦ μέτρου καὶ τοῦ μέλους, (**Ἰδιόμελον**, **Ἀυτόμελον**, **Προσόμοιον**) καὶ ἄλλα ἄλλως.

- α' Ἄρχοντες Ἑβραίων
Φαρισαῖοι παράνομοι
κατὰ τοῦ Σωτῆρος
πονηρὰ ἐβουλεύσαντο.
- β' Βαραββᾶν ἐξήτουν
οἱ φονεῖς τὸν ὁμόφρονα,
πρὸς δὲ εὐεργέτην
«σταυρωθῆτα» ἐκραύγαζον.
- γ' Γέγονας κατάρα
ἐκουσίως, μακρόθυμε,
ἵν' ἐξαγοράσῃς
τῆς κατάρας τὸν ἄνθρωπον.
- δ' Λῆμος τῶν Ἑβραίων
«σταυρωθῆτω» ἐκραύγαζον,
Σοῦ δὲ ὑψωθέντος
οἱ πεσόντες ἀνέστησαν.
- ε' Ἐν μέσῳ ἀνόμων
τὸν τὸν νόμον φυλάξαντα
προσήλωσαν ξύλῳ
Ἰουδαῖοι παράνομοι.
- ς' Ζῆλον ἀνεδάη
Καϊάφας ὁ ἄνομος
βουλῇ συμβουλεύσας
ἀνελεῖν Σε, ἀθάνατε.

- ζ' Ἡλοῖς προσηλώθης,
ἀνεξίκακε Κύριε,
ὁ ταῖς σαῖς παλάμαις
πλαστουργήσας τὸν ἄνθρωπον.
- η' Θανάτου ἐγεύσω
θανατώσας τὸν θάνατον
καὶ τοὺς τεθνεῶτας
ὡς ἐξ ὕπνου ἀνέστησας.
- θ' Ἰούδας ἠρνήθη,
ὁ ληστής ὡμολόγησε
γυμνὸν θεωρήσας
τὸν τὴν κτίσιν κοσμήσαντα.
- ι' Κτίσις ἐδονεῖτο
καὶ τὰς πέτρας διέρρηξε
μὴ φέρουσα βλέπειν
τὸν δεσπότην σταυρούμενον.
- ια' Λόγγη τὴν πλευράν Σου
οἱ παράνομοι ἔνυξαν,
Αὐτὸς δὲ τὰς πύλας
παραδείσου ἠνέφξας.
- ιβ' Μεσοῦσης ἡμέρας
συνεσκότασεν ἥλιος
μὴ φέρων ὄρᾶν Σε
μετ' ἀνόμων σταυρούμενον.
- ιγ' Ναοῦ διεργάγη
τὸ φαιδρὸν καταπέτασμα
τὴν τόλιαν ἐλέγχον
τῶν σταυρούντων Σε, Κύριε.

ιδ' Εύλω προσηλώθης,
ἀνεξίκακε Κύριε,
ὁ ταῖς σαῖς παλάμαις
πλαστουργήσας τὸν ἄνθρωπον.

ιε' Ὅξος ἐν τῷ σπόγγῳ
καὶ χολὴν Σε ἐπότισαν,
τὸν ἐν γῆ ἀνύδρω
ποταμοὺς ἀναβλύσαντα.

ις' Πιλάτῳ παρέδωκαν
τὸν Σωτῆρα οἱ ἄνομοι,
τὸν διδόντα νόμον
μὴ φονεύειν τὸν δίκαιον.

ιζ' Ῥάπισμα ἐδέξω
ἐκουσίως, μακρόθυμε,
ἵν' ἐξαγοράσῃς
τῆς δουλείας τὸν ἄνθρωπον.

ιη' Σταυρῷ Σε προσήλου
ὁ λαὸς ὁ παράνομος,
Αὐτὸς δὲ τὰ κλειῖθρα
τοῦ θανάτου συνέτριψας.

ιθ' Ταφὴν κατεδέξω
ἐκουσίως, μακρόθυμε,
ἵνα ἐκ τοῦ τάφου
ἀφαρπάσῃς τὸν ἄνθρωπον.

κ' Ὑψωθεὶς ἐπὶ ξύλου
ἐν κρανίῳ, ἀθάνατε,
θάνατον ἐπόρθεις
τῷ θανάτῳ Σου, Κύριε.

- κα' Φῶς καὶ ἀφθαρσίαν
ὁ Σταυρός Σου ἐβλάστησε,
φωτίζων τὰ ἔθνη
ἀνυμνεῖν Σε, ἀθάνατε.
- κβ' Χολὴν ἐπότισεν
ὁ λαὸς ὁ παράνομος
τὸν αὐτοῖς τὸ μάννα
ἐν ἐρήμῳ ὀμβροῖσαντα.
- κγ' Ψεύδονται Ἑβραῖοι
τὴν ἐκ τάφου Σου ἔγερσιν,
ἦν πάντα τὰ ἔθνη
ἀσιγήτως δοξάζομεν.
- κδ' Ὡς θεὸς οἰκτίρμων
καὶ φιλόνηθρωπος, Κύριε,
σῶσον τοὺς ἐν πίστει
ἀνυμνοῦντας τὰ πάθη Σου.

B'. ΚΥΡΙΑΚΟΥ

*Κοντάκιον τοῦ δούλου Δαζάρου φέρον
ἀκροστιχίδα «Ποίημα Κυριακοῦ»*

Λάζαρον τὸν φίλον Σου
ἀνέστησας κραυγάζοντα
Δόξα Σοι, ἄγιε, ἀναρχε,
Λόγε Θεοῦ,
ὁ Ἄιδην χειρωσάμενος
καὶ πάντας λυτρωσάμενος.

- α' Πῶς ὑμνήσω, ἀκατάληπτε,
ἢ πῶς βοήσω, ἀναμάρτητε,

τὰ ἀπ' ἀρχῆς τῶν θαυμασίων Σου,
 τῆς σοφῆς οἰκονομίας Σου
 καὶ φρικτῆς δημιουργίας Σου;
 οἶος νοῦς δύναται ἀνθρώπινος
 φράσαι Σοι ἕσματα ἐπάξια,
 ὁρῶν Σου τὰ ἀνεκδιήγητα,
 ὅτε φωνῇ ἀτρέπτω
 τὸν ἐν ταφῇ φθαρόντα
 λόγῳ ἀνακαινίζεις
 τῇ κραταιᾷ Σου δυναστείᾳ;
 ὅθεν Σοι ἐκβοῶμεν μετ' ὀδῆς
 Δόξα Σοι, ἅγιε, ἄναρχε,
 Λόγε Θεοῦ,
 ὁ Ἄϊδην χειρωσάμενος
 καὶ πάντας λυτρωσάμενος.

β' Ὅτε φόβῳ παρειστήκεσαν
 οἱ μαθηταί Σου, ἀναμάρτητε,
 τὸ κράτος Σου ἐξιλεούμενοι,
 πρὸς αὐτοὺς τότε ἐβόησας
 τὸ φρικτὸν τοῦτο μυστήριον·
 Λάζαρος ἄθροος κεκοίμηται·
 δεῦτε οὖν ἄγωμεν καὶ ἴδωμεν
 αὐτὸν νεκρὸν ἐν τῇ ταφῇ αὐτοῦ,
 ὅτι σκιά ὑπάρχει
 πᾶσα ζωὴ ἀνθρώπου
 καὶ ὅσπερ ἄνθος χόρτου·
 ἀλλὰ πορεύσομαι ἐγεῖραι
 τοῦτον, ὅπως βοήσῃ σὺν ἡμῖν·
 Δόξα Σοι, ἅγιε, ἄναρχε,
 Λόγε Θεοῦ,

ὁ Ἄιδην χειρωσάμενος
καὶ πάντας λυτρωσάμενος.

γ' Ἰδοσαν καὶ κατεπλάγησαν
οἱ σὺν τῷ Θωμᾷ ἱκετεύοντες
καταλαβεῖν ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ
καὶ φανεῖν πρὸς τὴν ταφὴν αὐτοῦ,
τῷ πιστῷ φίλῳ συμπάσχοντες.
Ὅτε οὖν ἐφθασαν ἀμφοτέρω,
ἔπτηξαν δάκρυσιν κινούμενοι
ιδόντες πόρρω τὴν ταφὴν αὐτοῦ.
Καὶ οὐ μακρὰν τοῦ τόπου
Μάρθα αὐτῷ προσῆλθε
δάκρυσιν ἐκβοῶσα·
Χριστέ, εἰ ἦς ὧδε, οἰκτίρμων,
οὐκ ἀπέθανέ μου ὁ ἀδελφός·
δοῦσα οὖν βούλεσαι, δύνασαι,
Λόγε Θεοῦ,
ὁ Ἄιδην χειρωσάμενος
καὶ πάντας λυτρωσάμενος.

δ' Ἦρχετο πρὸς τὸν οἰκτίρμονα
καὶ ἡ Μαρία ἱκετεύουσα
ἐν δακρύων ὀρχετοῖς λέγουσα·
ὡς Θεὸς δέξαι τὴν δέησιν
καὶ νεκροῦ δεῖξον ἀνάστασιν·
ἡγείρας ῥήματι παράλυτον,
ἔθρυσας ἄλγη ἀθεράπευτα
πάντων εἰδὼς τὸ ἀσθενὲς ἡμῶν·
τὴν Ἰαείρου παῖδα
νεκρὰν ἰδὼν ἐν κλίνῃ
καὶ τὸν υἱὸν τῆς χήρας

τὸν ἀπαιρούμενον ἐν τάφῳ
 κράξας τῇ ἀθανάτῳ Σου φωνῇ
 ἡγειρας, ἔσωσας, εὖσπλαγγνε,
 ἐκ τῆς φθορᾶς,
 ὁ Ἄιδην χειρωσάμενος
 καὶ πάντας λυτρωσάμενος.

θ' Ῥεῖθρα ὄμβρων δακρυχέουσαι
 σὺν τῷ Κυρίῳ ἐπορεύοντο
 αἱ τοῦ Χριστοῦ ὄντως μαθήτριά
 καὶ πιστῶς ταῦτα πρὸςβεύουσαι·
 ἴδε νῦν, εὖσπλαγγνε, σπήλαιον
 ἔχοντα Λάζαρον τὸν φίλον Σου,
 δι' ὃν ὧδε ἐπεδήμησας
 ὁ πανταχοῦ ὢν ἀκατάληπτος·
 ὁ οὖν εἰδὼς τὸ ἄλγος
 τῆς ἐν ἡμῖν καρδίας,
 ἔχων τὴν ἐξουσίαν
 νῦν ζωοποίησον ἐκ τάφου
 τοῦτον τὸν τετραήμερον νεκρόν,
 ὅπως δοξάσῃ Σε, εὖσπλαγγνε,
 πᾶσα πνοή
 τὸν Ἄιδην χειρωσάμενον
 καὶ πάντας λυτρωσάμενον.

ι' Ἴδε τότε ὁ φιλόφρων
 τὸν συνελθόντα ὄχλον κλαίοντα
 καὶ κινηθεὶς ἐνεβριμήσατο
 καταργῶν λόγῳ τὸν θάνατον
 καὶ πατῶν Ἄιδου τὴν δύναμιν.
 Τάχος οὖν ἠνοιξαν τὸ σπήλαιον,

ὄθεν καὶ ἔπτηξαν τὴν ὄσφρησιν
 σκιὰν τεφραίαν λογισάμενοι.
 Τότε φωνεῖ ὁ πλάστης·
 Λάζαρε, δεῦρο ἔξω,
 ὁ ἐν φθορᾷ θανάτου
 πρὸς ἀφθαρσίαν ζωηφόρον,
 ὅπως φανερωθῇ πάση τῇ γῆ
 Κύριος, ἅγιος, ἄναρχος,
 Λόγος Θεοῦ,
 ὁ Ἄιδην χειρωσάμενος
 καὶ πάντα λυτρωσάμενος.

- ια' Ἄνω φωνῇ ἀπεφθέγγετο
 καὶ τὸ μὲν πνεῦμα, ὅπερ δέδωκεν,
 ἐν τῇ σαρκὶ τάχος ὑπέστρεψεν,
 ἀνιστῶν τοῦτον ὁ Κύριος
 καὶ φθορᾶς Ἄιδου λυτρούμενος.
 Ἔδεισε Θάνατος θεώμενος
 Λάζαρον τρέχοντα ἐκ μνήματος·
 ὁμοίως Ἄιδης κατεπλήττετο,
 ὅτι ταφῇ φθαρέντα
 καὶ τῶν νεύρων λυθεῖσα
 πᾶσα ἡ ἀρμονία
 ἀνεκαινίσθη ὡς ἐκ μήτρας
 οὗτος ἐν τῷ μνημείῳ ἐκβοῶν.
 Δόξα Σοι, ἅγιε, ἄναρχε,
 Λόγε Θεοῦ,
 ὁ Ἄιδην χειρωσάμενος
 καὶ πάντα λυτρωσάμενος.
- ιβ' Κράξας φωνῇ ὁ παντοδύναμος
 τὸν νεκρωθέντα εὐθύς ἐξώωσε

καὶ προσελθὼν ἔφη ὁ Λάζαρος·
 δυσωπῶ, δέσποτα, πρόσδεξαι
 τοῦ Ἀδάμ ταύτην τὴν δέησιν·
 ἔλιπες τῶν χειρῶν τὸ ποίημα,
 πταίσαντα Ἄϊδη με κατέκρινας·
 γενοῦ ἴλεως, ἀναμάρτητε·
 τί ἐπελάθου, κίςτα,
 ἔργου τῶν σῶν δακτύλων
 ὄντος Σου κατ' εἰκόνα;
 ἀλλὰ ἐξάγαγέ με Ἄϊδου
 τῆς αἰωνίου φυλακῆς,
 ὅπως βοήσω Σοι· ἀναρχε,
 Λόγε Θεοῦ,
 ὁ Ἄϊδην χειρωσάμενος
 καὶ πάντας λυτρωσάμενος.

11γ' Ὅτε ταῦτα ἐπακήκοε,
 τῶν ἀπ' αἰῶνων ἐμνημόνευσε·
 τοὺς μὲν νεκροὺς πάλαι ἀνέστησα,
 Ἰωνᾶ δὲ προετίπωσα
 τὴν ἐμὴν τότε ἀνάστασιν·
 μέλλων γὰρ ἔθνεσιν ἐκδίδοσθαι
 ἄφεςιν ἅπασιν δωρούμενος,
 ἄγξω ἐν τῇ σαρκί μου
 δράκοντα ἐν ἀγκίστρῳ
 κατὰ τὸ γεγραμμένον
 καὶ ἀναιρήσω τῷ σταυρῷ μου
 τότε τὸν ὀλετῆρα τοῦ Ἀδάμ,
 ὅπως βοήσῃ μοι· Ἄγιε,
 Λόγε Θεοῦ,
 ὁ Ἄϊδην χειρωσάμενος
 καὶ πάντας λυτρωσάμενος.

Γ'. ΡΩΜΑΝΟΥ ΤΟΥ ΜΕΛΩΙΔΟΥ

α') *Κοντάκιον τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, οὗ ἡ ἀκρο-
στιχὶς «τοῦ ταπεινοῦ Ῥωμανοῦ ὁ ὕμνος»*

Ἡ Παρθένος σήμερον
τὸν ὑπερούσιον τίττει
καὶ ἡ γῆ τὸ σπήλαιον
τῶ ἀπροσίτῳ προσάγει.
Ἄγγελοι μετὰ ποιμένων
δοξολογοῦσι,
Μάγοι δὲ μετὰ ἀστέρος
ὁδοιποροῦσι·
δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγεννήθη
παιδὸν νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός.

α' Τὴν Ἐδὲμ Βηθλεὲμ
ἤνοιξε, δεῦτε ἴδωμεν·
τὴν τροφὴν ἐν κρυφῇ
εὔραμεν, δεῦτε λάβωμεν
τὰ τοῦ παραδείσου
ἐνδον τοῦ σπηλαίου.

β' Ὁ πατὴρ τῆς μητρὸς
γνώμη υἱὸς ἐγένετο·
ὁ σωτὴρ τῶν βρεφῶν
βρέφος ἐν φάτνῃ ἔκειτο,
ὁ κατανοῦσα
φησὶν ἡ τεκοῦσα·

γ' Ὑψηλὸ βασιλεῦ,

τί Σοὶ καὶ τοῖς πτωχέουσαι ;
 ποιητὰ οὐρανῶν,
 τί πρὸς γηΐνους ἤλυθας ;
 σπηλαίου ἠράσθης
 ἢ φάτνη ἐτέρφθης ;
 ἰδοὺ οὐκ ἔστι
 τόπος τῇ δούλῃ Σου
 ἐν τῷ καταλύματι
 οὐ λέγω τόπος,
 ἀλλ' οὐδὲ σπήλαιον·
 ὅτι καὶ αὐτὸ
 τοῦτο ἀλλότριον·
 καὶ τῇ μὲν Σάρρα
 τεκούση βρέφος
 ἐδόθη κληρὸς γῆς πολλῆς,
 ἐμοὶ δὲ οὐδὲ φωλὸς·
 ἐχρησάμην τὸ ἄντρον,
 ὃ κατόκησας βουλήσει
 παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός.

δ' Τὰ τοιαῦτα ῥητὰ
 ἐν ἀπορρήτῳ λέγουσα
 καὶ τὸν τῶν ἀφανῶν
 γνώστην καθικετεύουσα
 ἀκούει τῶν Μάγων
 τὸ βρέφος ζητούντων·
 εὐθύς δὲ τούτοις,
 τίνες ὑπάρχετε,
 ἢ κόρη ἐβόησεν·
 οἱ δὲ πρὸς ταύτην,
 σὺ γὰρ τίς πέφυκας,

ὅτι τοιοῦτον
 σὺ ἀπεκύησας ;
 τίς ὁ πατήρ σου
 ἢ τίς ἡ τεκοῦσα,
 ὅτι ἀπάτορος υἱοῦ
 ἐγένου μήτηρ καὶ τροφός ;
 οὐ τὸ ἄστρον ἰδόντες
 συνήκαμεν ὅτι ὤφθη
 παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός.

ε' Ἀκριβῶς γὰρ ἡμῖν
 ὁ Βαλαὰμ παρέθετο
 τῶν ῥημάτων τὸν νοῦν,
 ὄνπερ προεμαντεύσατο,
 εἰπὼν ὅτι μέλλει
 ἀστήρ ἀνατέλλειν,
 ἀστήρ σβεννύων
 πάντα μαντεύματα
 καὶ τὰ οἰωνίσματα·
 ἀστήρ ἐκλύων
 παραβολὰς σοφῶν
 ῥήσεις τε αὐτῶν
 καὶ τὰ αἰνίγματα·
 ἀστήρ ἀστέρος
 τοῦ φαινομένου
 ὑπερφαιδρότερος πολὺ
 ὡς πάντων ἄστρον ποιητής·
 περὶ οὗ προεγράφη
 ἐκ τοῦ Ἰακὼβ ἀστράπτειν
 παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός.

ς' Παραδόξων ῥητῶν

ἡ Μαριάμ ὡς ἤκουσε,
 τὸν ἐκ σπλάγγνων αὐτῆς
 κύψασα προσεκύνησε
 καὶ κλαίουσα εἶπεν·
 μεγάλα μοι, τέκνον,
 μεγάλα πάντα,
 ἅπερ ἐποίησας
 μετὰ τῆς πτωχείας μου·
 ἰδοὺ γὰρ Μάγοι
 ἔξω ζητοῦσί Σε·
 τῶν ἀνατολῶν
 οἱ βασιλεύοντες
 τὸ πρόσωπόν Σου
 ἐπιζητοῦσι
 καὶ λιτανεύουσιν ἰδεῖν
 οἱ πλούσιοι τοῦ σοῦ λαοῦ·
 ὄντως γὰρ λαὸς οὗτος
 σός ἐστιν, οἷς ἐγεννήθης
 παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός·

ζ' Ἐπειδὴ οὖν λαὸς
 σός ἐστι, τέκνον, κέλευσον
 ὑπὸ σκέπην τὴν σὴν
 ἔλθωσιν, ἵνα ἴδωσι
 πενίαν πλουσίαν,
 πτωχείαν τιμίαν.
 Καὶ Σὲ μὲν ἔχω
 πλοῦτον καὶ καύχημα,
 διὸ οὐκ αἰσχύνομαι·
 ἐν Σοὶ ἡ χάρις
 καὶ ἡ ἀλήθεια·

ἐν σκηνῇ καὶ νῦν
 νεῦσον εἰσέλθωσιν·
 οὐδέν μοι μέλλει
 τῆς εὐτελείας·
 ὡς θησαυρὸν γάρ Σε κρατῶ,
 ὄν βασιλεῖς ἦλθον ἰδεῖν,
 βασιλέων καὶ Μάγων
 ἐρευνώντων, ποῦ ἐτέχθη
 παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός.

η' Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς
 ὄντως τε καὶ θεὸς ἡμῶν
 τῶν φρενῶν ἀφανῶς
 ἦψατο τῆς μητρὸς αὐτοῦ,
 εἰσάγαγε, λέγων,
 οὓς ἤγαγον λόγῳ·
 ἐμὸς γὰρ λόγος
 οὗτος, ὃς ἔλαμψε
 τοῖς ἐπιζητοῦσί με·
 ἀστὴρ μὲν ἔστι
 πρὸς τὸ φαινόμενον,
 δύναμις δέ τις
 πρὸς τὸ νοούμενον·
 συνῆλθε Μάγοις
 ὡς λειτουργῶν μοι
 καὶ ἔτι ἴσταται πληρῶν
 διακονίαν τὴν αὐτοῦ
 καὶ ἀκτίσι δεικνύων
 τόπον, τὸν ὅπου ἐτέχθη
 παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός.

θ' Νῦν οὖν δέξαι, σεμνή,

δέξαι τοὺς δεξαμένους με·
 ἐν αὐτοῖς γὰρ εἰμι
 ὥσπερ ἐν ταῖς ἀγκάλαις σου·
 καὶ σοῦ οὐκ ἀλέστην
 κάκεινοις συνῆλθον.
 Ἡ δὲ ἀνοίγει
 θύραν καὶ δέχεται
 τῶν Μάγων τὸ σύστημα...

11' Οἱ δὲ Μάγοι εὐθύς
 ὤρμησαν εἰς τὸ σπήλαιον
 καὶ ἰδόντες Χριστὸν
 ἔφριξαν, ὅτι εἶδον
 τὴν τούτου μητέρα,
 τὸν ταύτης μνηστῆρα
 καὶ φόβῳ εἶπον·
 οὗτος υἱὸς ἐστὶν
 ἀγενεαλόγητος....

12' Μετὰ ταῦτα αὐτῶν
 πάντα τὰ διηγήματα
 δῶρα ἤραν χειρὶ
 Μάγοι καὶ προσεκύνησαν
 τῷ δώρῳ τῶν δώρων,
 τῷ μύρῳ τῶν μύρων·
 χρυσὸν καὶ σμύρναν
 εἶτα καὶ λίβανον
 Χριστῷ προσεκόμισαν
 βοῶντες· δέξαι
 δῶρα τὰ τρίυλα
 ὡς τῶν Σεραφίμ

ὕμνον τρισάγιον·
 μὴ ἀπορρίψης
 ὡς τὰ τοῦ Καῖν,
 ἀλλ' ἐναγκάλισαι αὐτά,
 ὡς τὴν τοῦ Ἄβελ προσφορὰν
 διὰ τῆς Σε τεκούσης,
 ἐξ ἧς ἡμῖν ἐγεννήθης
 παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός.

κβ' Νέα νῦν καὶ φαιδρὰ
 βλέπουσα ἢ ἀμώμητος,
 Μάγους δῶρα χερσὶ
 φέροντας καὶ προσπίπτοντας,
 ἀστέρα δηλοῦντα,
 ποιμένας ὕμνουῦντας
 τὸν πάντων τούτων
 κτίστην καὶ κύριον,
 ἰκέτευε λέγουσα·
 τριάδα δώρων,
 τέκνον, δεξάμενος
 τρεῖς αἰτήσεις δὸς
 τῇ γεννησάσῃ Σε·
 ὑπὲρ ἀέρων
 παρακαλῶ Σε
 καὶ ὑπὲρ τῶν καρπῶν τῆς γῆς
 καὶ τῶν οἰκούντων ἐν αὐτῇ·
 διαλλάγηθι πᾶσι,
 δι' ἐμοῦ ὅτι ἐτέχθης
 παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός.

κγ' Οὐχ ἀπλῶς γάρ εἰμι
 μήτηρ Σου, τέκνον εὐσπλαγγνον,

οὐκ εἰκῆ γαλουχῶ
 τὸν χορηγὸν τοῦ γάλακτος,
 ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἀπάντων
 ἐγὼ δυσωπῶ Σε·
 ἐποίησάς με
 ὄλου τοῦ γένους μου
 καὶ στόμα καὶ καύχημα·
 ἐμὲ γὰρ ἔχει ἡ οἰκουμένη Σου
 σκέπην κραταιάν,
 τεῖχος καὶ στήριγμα·
 ἐμὲ ὀρῶσιν
 οἱ ἐκβληθέντες
 τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς·
 ἐπίτρεψον αὐτούς ποτε
 λαβεῖν αἴσθησιν τοῦδε,
 δι' ἐμοῦ ὅτι ἐτέχθης
 παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός.

β') *Κοντάκιον τῇ ἀγία καὶ μεγάλῃ Πέμπτῃ εἰς τὸν
 νιπιτήρα, φέρον ἀκροστιχίδα τήνδε
 «Τοῦ ταπεινοῦ Ῥωμανοῦ ποίημα».*

I Πάτερ ἐπουράνιε,
 φιλόστοργε, φιλόανθρωπε,
 ἴλεως, ἴλεως, ἴλεως
 γενοῦ ἡμῖν,
 ὁ πάντων ἀνεχόμενος
 καὶ πάντας ἐκδεχόμενος.

II Δεσπότης χειρὶ πόδας
 νιπτόμενος Ἰούδας,
 ὡς κλέπτῃς κρυφῆ γλῶσσαν

ἠκόνησε δολίαν,
 ὁ παράνομος,
 Χριστὲ ὁ Θεός·
 ἀλλὰ τοιαύτης ἀπανθρωπίας
 λύτρωσαι τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ
 τῆς Θεοτόκου ψάλλοντας·
 ἴλεως, ἴλεως, ἴλεως...

α' Τίς ἀκούσας οὐκ ἐνάροχησε
 ἢ τίς θεωρήσας οὐκ ἐτρόμασε
 τὸν Ἰησοῦν δόλῳ φιλούμενον,
 τὸν Χριστὸν φθόνῳ πωλούμενον,
 τὸν Θεὸν γνώμῃ κρατούμενον ;
 Ποία γῆ ἤνεγκε τὸ τόλμημα,
 ποία δὲ θάλασσα ὑπέφερεν
 ὀρῶσα τὸ ἀνοσιούργημα ;
 Πῶς οὐρανὸς ὑπέστη,
 πῶς δὲ αἰθήρ συνέστη,
 πῶς καὶ ὁ κόσμος ἔστη
 συμφωνουμένου, πωλουμένου τότε,
 προδιδομένου τοῦ κριτοῦ ;
 ἴλεως, ἴλεως, ἴλεως...

β' Ὅτε δόλον ἐμελέτησε,
 ὅτε Σοι τὸν φόνον κατεσκεύασεν
 ὁ φιληθείς καὶ ἀθετήσας Σε,
 ὁ κληθείς καὶ καταλείψας Σε,
 ὁ στεφθείς καὶ ἐνυβρίσας Σε,
 τότε Σὺ, εὐσπλαγγνε, μακρόθυμε,
 δεῖξαι τὸ φονευτῆ βουλόμενος
 τὴν ἄφατον φιλανθρωπίαν Σου
 ἔπλησας τὸν νιπτῆρα,

ἔκλινας τὸν αὐχένα,
 γέγονας δούλος δούλων
 καὶ ἐπεδίδου Σοι Ἰούδας πόδας,
 ἴν' ἀποπλύνης λυτρωτά·
 ἴλεως, ἴλεως, ἴλεως...

γ' Ὑδασι πόδας ἀπέπλυνας
 τοῦ δραμόντος εἰς τὴν προδοσίαν Σου
 καὶ μυστικῇ βρώσει ἐξέθρεψας
 τὸν ἐχθρὸν τῆς εὐσπλαγγίας Σου
 καὶ γυμνὸν τῆς εὐλογίας Σου.
 Ὑψωσας τὸν πτωχὸν χαρίσμασιν,
 ἠῤῥησας τὸν οἰκτρὸν δωρήμασιν,
 ἐπλούτισας καὶ ἐμακάρισας
 ὑποταγὴν δαιμόνων.
 Ἀπαλλαγὴν δὲ πόνων
 εἶχεν ἐπὶ τῆς γλώσσης
 καὶ ἀντὶ τούτων πάντων διεσχίσθη
 καὶ οὐ κατενύγη ὁ φονεύς·
 ἴλεως, ἴλεως, ἴλεως...

δ' Τίς εἶδε πόδας νιπτόμενον
 καὶ λακτίζειν ἤδη ἐπειγόμενον·
 Τίς ἤκουσε κτήνος θαλάπόμενον
 καὶ βαλεῖν κατεπειγόμενον
 τὸν ἐν αὐτῷ ἐπικαθήμενον·
 Ἐλουσεν, ἔθρεψεν ὁ Κύριος,
 ἔτρεχεν, ἔβρουχεν ὁ δόλιος
 ὡς μονιὸς ἀνημερώτατος·
 πεπληρωμένης φάτνης
 ὁ ἀπηνῆς ἐξαίφνης
 φεύγει τὸν κεκτημένον

καὶ ὑποτίθησι τὸν νῶτον ὄντως,
 ἴν' ἐπιβῆ ὁ Σατανᾶς·
 ἴλεως, ἴλεως, ἴλεως.

ζ' Πέτρος τότε παρητήσατο,
 ὅτε ὁ μονογενὴς παρίστατο
 νιπτοποδεῖν κατεπειγόμενος
 καὶ φησι· Κύριε, Κύριε,
 οὐ μὴ Σὺ νίψῃς τοὺς πόδας μου.
 Ὁ νιπτήρ ἔκειτο καὶ ἐπέπληστο,
 ὁ Σωτὴρ ἴστατο καὶ ἔξωστο,
 ὁ λυτρωτὴς ὡς ἀργυρώνητος.
 Αἱ τῶν ἀγγέλων τάξεις
 ἄνωθεν κατιδοῦσαι
 ἔκραζον θαμβηθεῖσαι
 καὶ ὁ ἀναίσχυντος οὐκ ἐνετράπη,
 ἀλλ' ἐξετράπη κατ' αὐτοῦ·
 ἴλεως, ἴλεως, ἴλεως . . .

ιδ' Ἄρας τοὺς πόδας ὁ δόλιος
 ἠύτομόλησε πρὸς τὸν διάβολον
 καὶ φατριὰν φθάσας φονεύτριαν
 τὸν Χριστόν, ὥσπερ ἀλλότριον,
 παραδοὺς γίνεται μέτριος.
 Τί ἐμοὶ θέλετε δωρήσασθαι,
 λέγει τοῖς θέλουσιν ὀνήσασθαι
 τὸ αἷμα τοῦ ζῶντος καὶ μένοντος;
 Ἄκουσον, γῆ, καὶ φρεῖξον!
 θάλασσα, φεύγειν σπεῦσον!
 φόνος γὰρ συμφωνεῖται

καὶ ζωοδότου ἢ σφαγῆ·
 ἴλεως, ἴλεως, ἴλεως...

14ε' Νῦν σου ἐφάνη τὸ ἀπλήστον,
 νῦν ἐφανερώθη τὸ ἀκόρεστον,
 ἀχόρταστε, ἄσπυτε, ἄσπονδε,
 ἀναιδέστατε καὶ λαίμαργε,
 ἀσυνείδητε, φιλάργυρε !
 Τί ἐμοὶ θέλετε δωρήσασθαι
 λέγεις τοῖς θέλουσιν ὀνήσασθαι
 τὸ αἷμα τοῦ ζῶντος καὶ μένοντος ;
 τί γὰρ καλὸν οὐκ εἶχες ;
 τίνος δὲ οὐ μετεῖχες ;
 τίνος ποτὲ ἀπειχες ;
 μετὰ τῶν κάτω καὶ τὰ ἄνω εἶχες
 καὶ τὸν Θεόν σου νῦν πωλεῖς·
 ἴλεως, ἴλεως, ἴλεως....

15' Ὅλον τὸν πλοῦτον ἐβάσταζες,
 θησαυρὸς ὑπῆρχες ἀδαπάνητος·
 πάντοθεν ἦς πάντοτε πλούσιος
 ἐν χερσὶν ἔχων τὰ χρήματα
 καὶ φρεσὶ φέρων τὸν πλάσαντα.
 Τί οὖν σοι γέγονεν, ὦ ἄθλιε,
 ὅτι νῦν ὡς πτωχὸς πεπόμενος
 πρὸς τοὺς οὐδὲν ἔχοντας δοῦναί σοι ;
 τί γὰρ καὶ δώσουσί σοι,
 τί προσενέγκωσί σοι
 ἀντὶ τοῦ πωλουμένου ;
 τὸν οὐρανὸν τε καὶ τὴν γῆν ἢ πάντα
 τὸν κόσμον αὐτὸν ἀντ' αὐτοῦ ;
 ἴλεως, ἴλεως, ἴλεως....

ιζ' Ὑπαγε, ἄφρον, ἀνάνηψον,
 τὴν αὐθάδειάν σου ἀναχαίτισον,
 τὴν τολμηρὰν γνώμην σου κώλυσον,
 ταῖς φρεσὶ σου ἐπιτίμησον
 καί, μωροί, ποτὲ φρονήσατε·
 οὐ γὰρ δύνασαι τιμήσασθαι,
 οὐδ' αὐτοὶ ἱκανοὶ ὀνήσασθαι
 τὸν τῇ χειρὶ πάντα συνέχοντα·
 ἂν δὲ καὶ πωλήσῃς
 καὶ αὐτὸς μὴ θελήσῃ,
 τίς ὁ τολμῶν κρατῆσαι·
 τίς ἐπ' αὐτὸν τὴν χεῖρα ἐπιβάλλει,
 εἰ μὴ συγχωρήσει ὡς Θεός·
 ἴλεως, ἴλεως, ἴλεως.....

κ' Ἰλεως, ἴλεως, ἴλεως!
 ποταπὸν ὁ μαθητὴς ὠλίσθησε
 καὶ ποταποῦ ὕψους ἀπέτυχε·
 ποταπὸν πτόμα κατέπεσε,
 ποταπὸν κτύπον ἐποίησε.
 Πρώην μὲν ἔπεσε διάβολος
 ἀστραπὴν δείξας τὴν κατάπτωσιν·
 αὐτὸν καὶ Ἰούδας ἐξήλωσε·
 τῷ γὰρ Χριστῷ ἀντάρας
 καὶ ἀνιῶν πρὸς κέντρα
 τὰς βάσεις συνετριβή
 καὶ ἐν βαράθρῳ κατηνέχθη Ἄιδου·
 τὸ κέρδος ἐκεῖ πληρωθεῖς·
 ἴλεως, ἴλεως, ἴλεως....

α' Ἦλθεν οὖν τρέχων ὁ ἄνομος
 καὶ φιλεῖ ἐν δόλῳ τὸν φιλάνθρωπον
 καὶ ἀναιρεῖ κατὰ διάνοιαν
 τὸν βουλή πάθος ἐλόμενον
 καὶ ζωὴν πᾶσι δωρούμενον.
 Πρόβατον τοῦ Χριστοῦ ἐμάνθανε,
 λύκος δὲ τῷ ποιμένι γέγονεν
 ὡς ἄγριος θῆρ ἐπερχόμενος.
 Φίλημα σὸν προσφέρεις;
 φίλημα ποῖον, ἄφρον;
 φίλημα προδοσίας
 καὶ οὐκ αἰσχύνῃ τὸν ἐχθρὸν ζηλώσας
 αὐτοῦ μανθάνων τὰς βουλάς·
 ἴλεως, ἴλεως, ἴλεως.....

β' Ἄγιε, Ἄγιε, Ἄγιε,
 ὁ Θεὸς τῶν πάντων, ὁ τρισάγιος,
 τοὺς δούλους Σου ῥῦσαι τοῦ πτώματος
 καὶ τὸ πλάσμα Σου ἀνάστησον
 τοῦ φυγεῖν τοιοῦτον κίνδυνον.
 Ταῦτα οὖν, ἀδελφοί, γινώσκοντες
 καὶ τὴν τοῦ πρᾶτου πτώσιν βλέποντες
 τοὺς ἑαυτῶν πόδας στηριζώμεν.
 Στήσωμεν οὖν τὰς βάσεις
 ἐπὶ τὰς ἀναβάσεις
 τῶν ἐντολῶν τοῦ κτίστου
 καὶ τὴν τοῦ Ἄιδου φύγωμεν πορείαν
 βοῶντες πρὸς τὸν λυτρωτὴν·
 ἴλεως, ἴλεως, ἴλεως
 γενοῦ ἡμῖν

ὁ πάντων ἀνεχόμενος
καὶ πάντας ἐκδεχόμενος

γ') *Κοντάκιον τῆ Μεγάλῃ Παρασκευῇ εἰς τὸ πάθος τοῦ
Κυρίου καὶ εἰς τὸν θρῆνον τῆς Θεοτόκου, φέρων
ἀκροστιχίδα τήνδε «Τοῦ ταπεινοῦ Ῥωμανοῦ».*

Τὸν δι' ἡμᾶς σταυρωθέντα
δεῦτε πάντες ὑμνήσωμεν·
αὐτὸν γὰρ κατεΐδε Μαρία
ἐπὶ ξύλου καὶ ἔλεγεν·
εἰ καὶ σταυρὸν ὑπομένεις,
Σὺ ὑπάρχεις
ὁ υἱὸς καὶ Θεὸς μου.

α' Τὸν ἴδιον ἄρνα
ἢ ἀμνάς θεωροῦσα
πρὸς σφαγὴν ἐλκόμενον
ἠκολούθει ἡ Μαρία
τρυχομένη
μεθ' ἐτέρων γυναικῶν
ταῦτα βοῶσα·
ποῦ πορεύῃ, τέκνον ;
τίνος χάριν τὸν ταχὺν
νῦν τελεῖς δρόμον ;
μὴ ἕτερος γάμος
πάλιν ἔστιν ἐν Κανᾷ
κάκει νυνὶ σπεύδεις,
ἴν' ἐξ ὕδατος
οἶνον ποιήσης ;
Συνέλθω Σοι, τέκνον,

ἢ μείνω Σε μᾶλλον ;
 Δός μοι λόγον, Λόγε,
 μὴ σιγῶν παρέλθῃς με,
 ὁ ἀγνὴν τηρήσας με,
 ὁ υἱὸς καὶ Θεὸς μου.

β' Οὐκ ἤλπίζον, τέκνον,
 ἐν τούτοις ἰδεῖν Σε
 οὐδ' ἐπίστευόν ποτε
 ἕως τούτου τοὺς ἀνόμους
 ἐκμανῆναι
 καὶ ἐκτεῖναι ἐπὶ Σε
 χειρας ἀδίκως·
 ἔτι γὰρ τὰ βρέφη
 τούτων κράζουσί Σοι τὸ
 Εὐλογημένος·
 ἀκμὴν δὲ βαίτων
 πεπλησμένη ἡ ὁδὸς
 μηνύει τοῖς πᾶσι
 τῶν ἀθέσμων τὰς πρὸς Σε
 πανεοφημίας.
 Καὶ νῦν τίνας χάριν
 ἐπράχθη τὸ χειρὸν :
 γῶναι θέλω, οἴμοι !
 πῶς τὸ φῶς μου σβέννυται,
 πῶς σταυρῷ προσπήγνυται
 ὁ υἱὸς καὶ Θεὸς μου.

γ' Ὑπάγεις, ὦ τέκνον,
 πρὸς ἄδικον φόνον
 καὶ οὐδεὶς Σοι συναλγεῖ·

οὐ συνέργεταί Σοι Πέτρος
 ὁ εἰπὼν Σοι
 «οὐκ ἀρονοῦμαί Σε ποτέ,
 κἂν ἀποθνήσκω»·
 Θωμᾶς ἔλιπέ σε
 ὁ βοήσας «μετ' αὐτοῦ
 θάνομεν πάντες»·
 οἱ ἄλλοι δὲ πάλιν,
 οἱ οἰκεῖοι καὶ γνωστοὶ
 οἱ μέλλοντες κρίνειν
 τὰς φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ,
 ποῦ εἰσιν ἄρτι ;
 Οὐδεὶς ἐκ τῶν πάντων,
 ἀλλ' εἷς ὑπὲρ πάντων
 θνήσκεις, τέκνον, μόνος,
 ἀνθ' ὧν πάντας ἔσωσας,
 ἀνθ' ὧν πᾶσιν ἤρκεσας,
 ὁ υἱὸς καὶ Θεὸς μου.

δ'· Τοιαῦτα Μαρίας
 ἐκ λύπης βαρείας
 καὶ ἐκ θλίψεως πολλῆς
 κραυγαζούσης καὶ κλαιούσης
 ἀπεκρίθη
 πρὸς αὐτὴν ὁ ἐξ αὐτῆς
 οὕτως βοήσας·
 Τί δακρύεις, μῆτερο ;
 τί ταῖς ἄλλαις γυναιξὶ
 συναποφέρῃ ;
 Μὴ πάθω ; μὴ θάνω ;
 πῶς οὖν σώσω τὸν Ἀδάμ ;

Μὴ τάφον οἰκίσω ;
 πῶς ἐλκύσω πρὸς ζωὴν
 τοὺς ἐν τῷ ᾄδῃ ;
 Καὶ μὴν, καθὼς οἶδας,
 ἀδίκως σταυροῦμαι·
 τί οὖν κλαίεις, μήτηρ ;
 μᾶλλον οὕτω κραύγασον,
 ὅτι θέλων ἔπαθον,
 ὁ υἱὸς καὶ Θεὸς σου.

ε' Ἀπόθου, ὦ μήτηρ,
 ἀπόθου τὴν λύπην·
 οὐ γὰρ πρέπει σοι θρηνεῖν,
 ὅτι κεχαριτωμένη
 ὠνομάσθης·
 τὴν οὖν κλήσιν τῷ κλαυθμῷ·
 μὴ συγκαλύψης·
 μὴ ταῖς ἀσυνέτοις
 ὁμοιώσης σεαυτήν,
 πάνσοφε κόρη·
 ἐν μέσῳ ὑπάρχεις
 τοῦ νυμφῶνος τοῦ ἐμοῦ·
 μὴ οὖν ὥσπερ ἔξω
 ἵσταμένη τὴν ψυχὴν
 καταμαράνης·
 τοὺς ἐν τῷ νυμφῶνι
 ὡς δούλους σου φώνει·
 πᾶς γὰρ τρέχων τρόμφ
 ὑπακούει σου, σεμνή,
 ὅταν εἴπῃς· ποῦ ἔστιν
 ὁ υἱὸς καὶ Θεὸς μου ;

ς' Πικρὰν τὴν ἡμέραν
 τοῦ πάθους μὴ δόξης·
 δι' αὐτὴν γὰρ ὁ γλυκὺς
 οὐρανόθεν νῦν κατήλθον
 ὡς τὸ μάννα,
 οὐκ ἐν ὄρει τῷ Σινᾶ,
 ἀλλ' ἐν γαστρὶ σου·
 ἔνδοθεν γὰρ ταύτης
 ἐτυρώθη, ὡς Δαυὶδ
 προανεφώνει·
 τὸ τετυρωμένον
 ὄρος νόησον, σεμνή,
 ἐγὼ νῦν ὑπάρχω,
 ὅτι Λόγος ὢν ἐν σοὶ
 σὰρξ ἐγενόμην·
 ἐν ταύτῃ οὖν πάσχω,
 ἐν ταύτῃ καὶ σώζω·
 μὴ οὖν κλαῖε, μήτε·
 μᾶλλον τοῦτο βόησον·
 θέλων πάθος δέχεται
 ὁ υἱὸς καὶ Θεὸς μου.

ζ' Ἰδοῦ, φησί, τέκνον,
 ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν μου
 τὸν κλαυθμὸν ἀποσοβῶ·
 τὴν καρδίαν μου συντριβῶ
 ἐπὶ πλεῖον,
 ἀλλ' οὐ δύναται σιγᾶν
 ὁ λογισμὸς μου.
 Τί μοι λέγεις, σπλάγχνον,
 εἰ μὴ θάνα, ὁ Ἄδὰμ

οὐχ ὑγιαίνει ;
 Καὶ μὴν ἄνευ πάθους
 ἐθεράπευσας πολλούς·
 λεπρὸν γὰρ καθάρας
 Σὺ οὐκ ἤλγησας οὐδέν,
 ἀλλ' ἠβουλήθης·
 παράλυτον σφίγξας
 οὐ κατεπονήθης·
 πηρὸν πάλιν λόγῳ
 ὀμματώσας, ἀγαθέ,
 ἀπαθῆς μεμένηκας,
 ὁ υἱὸς καὶ Θεὸς μου.

η' Νεκροὺς ἀναστήσας
 νεκρὸς οὐκ ἐγένου
 οὐδ' ἐτέθης ἐν ταφῇ,
 υἱέ μου καὶ ζωή μου·
 πῶς οὖν λέγεις,
 εἰ μὴ πάθῳ, ὁ Ἄδὰμ
 οὐχ ὑγιαίνει ;
 Κέλευσον, Σωτήρ μου,
 καὶ ἐγείρεται εὐθὺς
 κλίνην βαστάζων·
 εἰ δὲ καὶ ἐν τάφῳ
 κατεχώσθη ὁ Ἄδὰμ,
 ὡς Λάζαρον τάφου
 διανέστησας φωνῇ,
 οὕτως καὶ τοῦτον.
 Δουλεύει Σοὶ πάντα
 ὡς πλάστη τῶν πάντων.
 Τί οὖν τρέχεις, τέκνον ;

Μὴ ἐπείγου πρὸς σφαγὴν,
μὴ φιλήσης θάνατον,
ὁ υἱὸς καὶ Θεὸς μου.

θ' Οὐκ οἶδας, ὦ μῆτερ,
οὐκ οἶδας ὃ λέγω·
διὸ ἄνοιξον τὸν νοῦν
καὶ εἰσοίκισον τὸ ὄμμα,
ὃ ἀκούεις,
καὶ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν
νόει ἃ λέγω.
Οὗτος, ὃν προεῖπον,
ὁ ταλαίπωρος Ἀδάμ,
ὁ ἀρρωστήσας
οὐ μόνον τὸ σῶμα
ἀλλὰ γὰρ καὶ τὴν ψυχὴν,
ἐνόσησε θέλων·
οὐ γὰρ ἤκουσεν ἐμοῦ
καὶ κινδυνεύει.
Γνωρίζεις ὃ λέγω·
μὴ κλαύσης οὖν, μῆτερ·
μᾶλλον τοῦτο λέξον·
τὸν Ἀδὰμ ἐλέησον
καὶ τὴν Εὐὰν οἴκτιρον,
ὁ υἱὸς καὶ Θεὸς μου.

ι' Ὑπὸ ἀσωτίας
καὶ ἐξ ἀδηφαγίας
ἀρρωστήσας ὁ Ἀδὰμ
κατηνέχθη ἕως ἄδου
κατωτάτου
καὶ ἐκεῖ τὸν τῆς ψυχῆς

πόνον δακρύει.
 Εὖα δὲ ἢ τοῦτον
 ἐκδιδάσασά ποτε
 τὴν ἀταξίαν
 σὺν τούτῳ στενάξει·
 σὺν αὐτῷ γὰρ ἀρρωστει,
 ἵνα μάθωσιν ἅμα
 τοῦ φυλάττειν ἱατροῦ
 παραγγελίαν.
 Συνῆκας κἄν ἄρτι ;
 ἐπέγνως ἂ εἶπον ;
 Πάλιν, μήτεο, κράξον·
 τῷ Ἄδᾶμ εἰ συγχωρεῖς,
 καὶ τῇ Εὖα σύγγνωθι,
 ὁ υἱὸς καὶ Θεὸς μου.

ια' Ῥημάτων δὲ τούτων
 ὡς ἤκουσε τότε
 ἡ ἀνώμητος ἀμνάς,
 ἀπεκρίθη πρὸς τὸν ἄρνα·
 Κύριέ μου,
 εἴτι ἅπαξ ἂν εἰπῶ,
 μὴ ὀργισθῆς μοι·
 λέξω Σοι ὃ ἔχω,
 ἵνα μάθω παρὰ Σοῦ
 πάντως ὃ θέλω·
 ἂν πάθης, ἂν θάνης,
 ἀναλύσεις πρὸς ἐμέ ;
 ἂν περιοδεύσης
 σὺν τῇ Εὖα τὸν Ἄδᾶμ,
 βλέπω Σε πάλιν ;

αὐτὸ γὰρ φοβοῦμαι,
 μήπως ἐκ τοῦ τάφου
 ἄνω δράμης, τέκνον,
 καὶ ζητοῦσά Σε ἰδεῖν
 κλαύσω, κράξω ποῦ ἔστιν
 ὁ υἱὸς καὶ Θεὸς μου.

ιβ' Ὡς ἤκουσε ταῦτα
 ὁ πάντα γινώσκων
 πρὶν γενέσεως αὐτῶν,
 ἀπεκρίθη πρὸς Μαρίαν·
 θάρσει, μήτερο,
 ὅτι πρώτη με ὄρας
 ἀπὸ τοῦ τάφου·
 ἔρχομαί σοι δεῖξαι
 πόσων πόνων τὸν Ἀδὰμ
 ἐλυτρωσάμην
 καὶ πόσους ἰδρῶτας
 ἔσχον ἕνεκα αὐτοῦ·
 δηλώσω τοῖς φίλοις
 τὰ τεκμήρια δεικνύς
 ἐν ταῖς χερσὶ μου
 καὶ τότε θεάσῃ
 τὴν Εὐαν, ὃ μήτερο,
 ζῶσαν ὥσπερ πρόφην
 καὶ βοήσεις ἐν χαρᾷ·
 τοὺς γονεῖς μου ἔσωσεν
 ὁ υἱὸς καὶ Θεὸς μου.

ιγ' Μικρὸν οὖν, ὃ μήτερο,
 ἀνάσχου καὶ βλέπεις
 πῶς καθάπερ ἰατρὸς

ἀποδύομαι καὶ φθάνω
 ὅπου κείνται
 καὶ ἐκείνων τὰς πληγὰς
 περιοδεύω
 τέμνων ἐν τῇ λόγῳ
 τὰ πορώματα αὐτῶν
 καὶ τὴν σκληρίαν·
 λαμβάνω καὶ ὄξος,
 ἐπιστύφω τὴν πληγὴν·
 τῇ σμίλῃ τῶν ἡλῶν
 ἀνευρύνας τὴν τομὴν
 χλαίνῃ μοτώσω·
 καὶ δὴ τὸν σταυρὸν μου
 ὡς νάρθηκα ἔχων
 τούτῳ χρῶμαι, μήτεο,
 ἵνα ψάλλῃς συνετῶς·
 πάσχων πάθος ἔλυσεν
 ὁ υἱὸς καὶ Θεὸς μου.

εἰδ' Ἀπόθου οὖν, μήτεο,
 τὴν λύπην ἀπόθου
 καὶ πορεύου ἐν χαρᾷ·
 ἐγὼ γὰρ δι' ὃ κατήλθον
 ἤδη σπεύδω
 ἐκτελέσαι τὴν βουλήν
 τοῦ πέμψαντός με·
 τοῦτο γὰρ ἐκ πρώτης
 δεδογμένον ἦν ἐμοὶ
 καὶ τῷ Πατρὶ μου
 καὶ τῷ Πνεύματί μου
 οὐκ ἀπήρεσέ ποτε

τὸ ἐνανθρωπήσαι
καὶ παθεῖν με διὰ τὸν
παραπεσόντα.

Δραμοῦσα οὖν, μητέρα,
ἀνάγγειλον πᾶσιν
ὅτι πάσχων πλήττει
τὸν μισοῦντα τὸν Ἀδάμ
καὶ νικήσας ἔρχεται
ὁ υἱὸς καὶ Θεὸς μου.

1ε' Νικῶμαι ὦ τέκνον,
νικῶμαι τῷ πόθῳ
καὶ οὐ στέγω ἀληθῶς,
ἴν' ἐγὼ μὲν ἐν θαλάμῳ,
Σὺ δ' ἐν ξύλῳ,
καὶ ἐγὼ μὲν ἐν οἰκίᾳ,
Σὺ δ' ἐν μνημείῳ.
Ἄφες οὖν συνέλθω·
θεραπεύει γὰρ ἐμὲ
τὸ θεωρεῖν Σε·
κατίδω τὴν τόλμαν
τῶν τιμώντων τὸν Μωσῆν·
αὐτὸν γὰρ ὡς δῆθεν
ἐκδικοῦντες οἱ τυφλοὶ
κτεῖναι Σε ἤλθον.
Μωϋσῆς δὲ τοῦτο
τῷ Ἰσραὴλ εἶπεν,
ὅτι μέλλει βλέπειν
ἐπὶ ξύλου τὴν ζωὴν·
ἡ ζωὴ δὲ τίς ἐστίν ;
ὁ υἱὸς καὶ Θεὸς μου.

ις' Οὐκοῦν, εἰ συνέροχη,
 μὴ κλαύσης, ὦ μῆτερ,
 μηδὲ πάλιν πτοηθῆς,
 ἔὰν ἴδῃς σαλευθέντα
 τὰ στοιχεῖα·
 τὸ γὰρ τόλμημα δονεῖ
 πᾶσαν τὴν κτίσιν·
 πόλος ἐκτυφλοῦται
 καὶ οὐκ ἀνοίγει ὀφθαλμόν,
 ἕως ἂν εἴπω·
 ἡ γῆ σὺν θαλάσῃ
 τότε σπεύσουσι φυγεῖν·
 ναὸς τὸν χιτῶνα
 ῥήξει τότε κατὰ τῶν
 ταῦτα τολμώντων·
 τὰ ὄρη δονοῦνται,
 οἱ τάφοι κενοῦνται·
 ὅταν ἴδῃς ταῦτα,
 ἔὰν πτήξῃς ὡς γυνή,
 κραῖνον πρὸς με· φεῖσαί μου,
 ὁ υἱὸς καὶ Θεὸς μου.

ιγ' Υἱὲ τῆς παρθένου,
 Θεὲ τῆς παρθένου
 καὶ τοῦ κόσμου ποιητά,
 σὸν τὸ πάθος, σὸν τὸ βάθος
 τῆς σοφίας.
 Σὺ ἐπίστιασαι ὁ ἦς
 καὶ ὁ ἐγένου.
 Σὺ παθεῖν θελήσας
 κατηξίωσας ἔλθεῖν

ἄνθρωπον σῶσαι.
 Σὺ τὰς ἀμαρτίας
 ἡμῶν ἤρας ὡς ἀμνός.
 Σὺ ταύτας νεκρώσας
 τῇ σφαγῇ Σου ὡς Σωτὴρ
 ἔσωσας πάντας.
 Σὺ εἶ ἐν τῷ πάσχειν
 καὶ ἐν τῷ μὴ πάσχειν.
 Σὺ εἶ θνήσκων σώζων.
 Σὺ παρέσχες τῇ σεμνῇ
 παρησίαν κράζειν Σοι·
 ὁ υἱὸς καὶ Θεὸς μου.

Β΄ ΚΑΝΟΝΕΣ

1) ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

Κανὼν εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα

Ἐπιθῆ, α' — ε' εἰρημός.

Ἀναστάσεως ἡμέρα,
 λαμπρυνθῶμεν λαοί·
 πάσχα Κυρίου, πάσχα·
 ἐκ γὰρ θανάτου πρὸς ζωὴν
 καὶ ἐκ γῆς πρὸς οὐρανὸν
 Χριστὸς ὁ Θεὸς
 ἡμᾶς διεβίβασεν
 ἐπινίκιον ἄδοντας.

Τροπάρια

Καθαρθώμεν τὰς αἰσθήσεις
καὶ ὀψόμεθα
τῷ ἀπροσίτῳ φωτὶ
τῆς ἀναστάσεως Χριστὸν
ἕξαστραπτοντα καὶ
«χαίρετε» φάσκοντος
τρανῶς ἀκουσόμεθα
ἐπινίκιον ἄδοντες.

Οὐρανοὶ μὲν ἐπαξίως
εὐφραινέσθωσαν,
γῆ δὲ ἀγαλλιάσθω·
ἔορταζέτω δὲ κόσμος
ὄρατός τε ἅπας
καὶ ἀόρατος·
Χριστὸς γὰρ ἐγήγερται,
εὐφροσύνη αἰώνιος.

Ἄξιόμνη γ' — Ὁ εἰρμός.

Δεῦτε πόμα πίωμεν καινὸν
οὐκ ἐκ πέτρας ἀγόνου τερατουργούμενον,
ἀλλ' ἀφθαρσίας πηγὴν
ἐκ τάφου ὄμβρῆσαντος Χριστοῦ,
ἐν ᾧ στερεούμεθα.

Τροπάρια

Νῦν πάντα πεπλήρωται φωτός,
οὐρανός τε καὶ γῆ καὶ τὰ καταχθόνια·
ἔορταζέτω δὲ πᾶσα κτίσις

τὴν ἔγερσιν Χριστοῦ,
ἐν ἧ ἔστερέωται.

Χθές συνεθαπτόμην Σοι, Χριστέ,
συνεγείρομαι σήμερον ἀναστάντι Σοι·
συνεσταυρούμην Σοι χθές·
αὐτός μὲ συνδόξασον, Σωτήρ,
ἐν τῇ βασιλείᾳ Σου.

Ἐπιθῆ δ'—Ὁ εἰρμός.

Ἐπὶ τῆς θείας φυλακῆς
ὁ θεηγόρος Ἀββακούμε
στήτω μεθ' ἡμῶν καὶ δεικνύτω
φασφόρον ἄγγελον
διαπρυσίως λέγοντα·
σήμερον σωτηρία τῷ κόσμῳ,
ὅτι ἀνέστη Χριστὸς ὡς παντοδύναμος.

Τροπάρια

Ὡς ἐνιαύσιος ἀμνὸς
ὁ εὐλογούμενος ἡμῖν
στέφανος Χριστὸς ἐκουσίως
ὑπὲρ πάντων τέθνηται
πάσχα τὸ καθαρθήριον
καὶ αὐθις ἐκ τοῦ τάφου ὄραϊος
δικαιοσύνης ἡμῖν ἔλαμψεν ἥλιος.

Ὁ θεοπάτωρ μὲν Λαυτὸν
πρὸ τῆς σκιώδους κιβωτοῦ
ἤλατο σκιρτῶν·

ὁ λαὸς δὲ
 τοῦ Θεοῦ ὁ ἅγιος
 τὴν τῶν συμβόλων ἔκβασιν
 ὀρῶντες εὐφρανθῶμεν ἐνθέως,
 ὅτι ἀνέστη Χριστὸς ὡς παντοδύναμος.

ᾠδὴ ε' — Ὁ εἰρμός.

Ὁρθρίσωμεν ὀρθρου βαθέος
 καὶ ἀντὶ μύρου τὸν ὕμνον
 προσοίσομεν τῷ δεσπότη
 καὶ Χριστὸν ὀψόμεθα
 δικαιοσύνης ἥλιον
 πᾶσι ζωὴν ἀνατέλλοντα.

Τροπάρια

Τὴν ἄμετρον σου εὐσπλαγχνίαν
 οἱ ταῖς τοῦ ἄδου σειραῖς
 συνεχόμενοι δεδοκότες
 πρὸς τὸ φῶς ἠπείγοντο,
 Χριστέ, ἀγαλλομένῳ ποδὶ
 πάσχα κροτοῦντες αἰώνιον.

Προσέλθωμεν λαμπαδηφόροι
 τῷ προσίοντι Χριστῷ
 ἐκ τοῦ μηνήματος ὡς νυμφίῳ
 καὶ συνεορτάσωμεν
 ταῖς φιλέορτοῖς τάξεσι
 πάσχα Θεοῦ τὸ σωτήριον.

ᾠδὴ στ' — Ὁ εἰρμός.

Κατῆλθες ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς

καὶ συνέτριψας μοχλοὺς
αἰωνίους κατόχους
πεπεδημένων, Χριστέ,
καὶ τριήμερος
ὡς ἐκ κήτους Ἰωνᾶς
ἐξανέστης τοῦ τάφου.

Τροπάρια

Σωτήρ μου, τὸ ζῶν τε καὶ ἄδυτον
ἱερεῖον, ὡς Θεὸς
Σεαυτὸν ἐκουσίως
προσαγαγὼν τῇ πατρὶ
συνανέστησας
παγγενῇ τὸν Ἀδάμ
ἀναστὰς ἐκ τοῦ τάφου.

ᾠδὴ ζ' — Ὁ εἰρηός.

Ὁ παῖδας ἐκ καμίνου ὀυσάμενος
γενόμενος ἄνθρωπος
πάσχει ὡς θνητὸς
καὶ διὰ πάθους τὸ θνητὸν
ἀφθαρσίας ἐνδύει εὐπρέπειαν,
ὁ μόνος εὐλόγητὸς τῶν πατέρων
Θεὸς καὶ ὑπερένδοξος.

Τροπάρια

Γυναῖκες μετὰ μύρων θεόφρονες
ὀπίσω Σου ἔδραμον
ὄν δὲ ὡς θνητὸν

μετὰ δακρύων ἐζήτουν,
προσεζύνησαν χαίρουσαι ζῶντα Θεὸν
καὶ πάσχα τὸ μυστικὸν σοῖς, Χριστέ,
μαθηταῖς εὐηγγελίσαντο.

Θανάτου ἐορτάζομεν νέκρωσιν,
ἄδου τὴν καθαίρεσιν,
ἄλλης βιοτῆς
τῆς αἰωνίου ἀπαρχῆν,
καὶ σκιρτῶντες ἕμνοῦμεν τὸν αἴτιον,
τὸν μόνον εὐλογητὸν τῶν πατέρων
Θεὸν καὶ ὑπερένδοξον.

Ὡς ὄντως ἱερά καὶ πανέορτος
αὕτη ἡ σωτήριος
νύξ καὶ φωταυγῆς
τῆς λαμπροφόρου ἡμέρας
τῆς ἐγέρσεως οὐσα προάγγελος,
ἐν ἧ τὸ ἄχρονον φῶς ἐκ τάφου
σωματικῶς πᾶσιν ἐπέλαμψεν.

Ἄνωθ' ἡ' — Ὁ εἰρμὸς.

Αὕτη ἡ κλητὴ καὶ ἀγία ἡμέρα,
ἡ μία τῶν σαββάτων,
ἡ βασιλὶς καὶ κυρία,
ἐορτῶν ἐορτῆ
καὶ πανηγυρὶς ἐστι πανηγύρεων,
ἐν ἧ εὐλογοῦμεν
Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Τροπάρικα

Δεῦτε τοῦ καινοῦ τῆς ἀμπέλου γεννήματος,

τῆς θείας εὐφροσύνης
 ἐν τῇ εὐσήμεφ ἡμέρα
 τῆς ἐγέρσεως
 βασιλείας τε Χριστοῦ κοινωνήσωμεν
 ὑμνοῦντες αὐτὸν
 ὡς Θεὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἄρον κύκλω τοὺς ὀφθαλμούς σου, Σιών, καὶ ἴδε,
 ἰδοὺ γὰρ ἦκασί σοι
 θεοφεγγεῖς ὡς φωστῆρες
 ἐκ δυσμῶν καὶ βορρᾶ
 καὶ θαλάσσης καὶ ἑώας τὰ τέκνα σου,
 ἐν σοὶ εὐλογοῦντα
 Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Πάτερ παντοκράτορ καὶ Λόγε καὶ Πνεῦμα,
 τρισὶν ἐνιζομένη
 ἐν ὑποστάσεσι φύσις,
 ὑπερούσιε
 καὶ ὑπέρθεε, εἰς Σὲ βεβαπίσμεθα
 καὶ Σὲ εὐλογοῦμεν
 εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.

ᾠδὴ θ' — 40 εἰρμὸς.

Φωτίζου, φωτίζου, ἡ νέα Ἱερουσαλήμ·
 ἡ γὰρ δόξα Κυρίου
 ἐπὶ σὲ ἀνέτειλε·
 χόρσευ νῦν καὶ ἀγάλλου, Σιών,
 σὺ δέ, ἀγνή, τέρπου, Θεοτόκε,
 ἐν τῇ ἐγέρσει τοῦ τόκου σου.

Τροπάρικ

ὦ θείας! ὦ φίλης! ὦ γλυκυτάτης Σου φωνῆς!

μεθ' ἡμῶν ἀψευδῶς γὰρ
 ἐπηγγείλω ἔσσεσθαι
 μέχρι τερμάτων αἰῶνος, Χριστέ·
 ἦν οἱ πιστοὶ
 ἄγκυραν ἐλπίδος
 κατέχοντες ἀγαλλόμεθα.

ᾠ πάσχα τὸ μέγα
 καὶ ἱερώτατον, Χριστέ·
 ὦ Σοφία καὶ Λόγε
 τοῦ Θεοῦ καὶ Δύναμις,
 δίδου ἡμῖν ἐκτυπώτερον
 Σοῦ μετασχεῖν
 ἐν τῇ ἀνεσπέρῳ
 ἡμέρᾳ τῆς βασιλείας Σου.

 2) ΚΟΣΜΑ ΤΟΥ ΜΑΪΟΥΜΑ

α') *Κανὼν εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν,
 οὗ ἡ ἀκροστιχὶς*

«Χριστὸς βροτωθεὶς, ἦν ὅπερ Θεός, μένη»

Ἄξιθὲ ἀ'—Θ εἰρμ.ός.

Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε·
 Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε·
 Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε·
 ἄσατε τῷ Κυρίῳ
 πᾶσα ἡ γῆ
 καὶ ἐν εὐφροσύνῃ ἀνυμνήσατε, λαοί.
 ὅτι δεδόξασται.

Ἐπιγράμματα

Ῥεύσαντα ἐκ παραβάσεως
 Θεοῦ τὸν κατ' εἰκόνα γενόμενον,
 ὅλον τῆς φθορᾶς ὑπάρξαντα,
 κρείττονος ἐπταικότα
 θείας ζωῆς
 αὐθις ἀναπλάττει
 ὁ σοφὸς δημιουργός,
 ὅτι δεδόξασται.

Ἰδὼν ὁ κτίστης ὀλλόμενον
 τὸν ἄνθρωπον, χερσὶν ὄν ἐποίησε,
 κλίνας οὐρανοῦς κατέρχεται·
 τοῦτον δὲ ἐκ Παρθένου
 θείας ἀγνῆς
 ὅλον ὀσιῶται
 ἀληθείᾳ σαρκωθεὶς,
 ὅτι δεδόξασται.

Σοφία, Λόγος καὶ Δύναμις,
 υἱὸς ὢν τοῦ Πατρὸς καὶ ἀπαύγασμα,
 Χριστὸς ὁ Θεὸς δυνάμεις λαθὼν
 ὅσας ὑπερκοσμίους,
 ὅσας ἐν γῆ
 καὶ ἐνανθρωπήσας
 ἀνεκτίησάτο ἡμᾶς,
 ὅτι δεδόξασται.

Ἐπιγραφή γ' — Ὁ εἰρημότης.

Τῷ πρὸ τῶν αἰώνων
 ἐκ Πατρὸς γεννηθέντι

ἀρρεύστως Υἱῶ
καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἐκ Παρθένου
σαρκωθέντι ἀσπόρως
Χριστῷ τῷ Θεῷ
βοήσωμεν·
ὁ ἀνυψώσας τὸ κέρας ἡμῶν
ἅγιος εἶ, Κύριε.

Τροπάρια

Ὁ τῆς ἐπιπνοίας
μετασχὼν τῆς ἀμείνω
Ἀδάμ χοϊκὸς
καὶ πρὸς φθορὰν κατολισθήσας
γυναικεῖα ἀπάτη
Χριστῷ γυναικὸς
βοῶ ἐξορῶν·
ὁ δι' ἐμὲ κατ' ἐμὲ γεγονῶς
ἅγιος εἶ, Κύριε.

Σύμμορφος πηλίνης
εὐτελοῦς διαρτίας,
Χριστέ, γεγονῶς
καὶ μετοχῇ σαρκὸς τῆς χείρω
μεταδοῦς θείας φύτλης,
βροτὸς πεφυκῶς
καὶ μείνας Θεὸς
καὶ ἀνυψώσας τὸ κέρας ἡμῶν
ἅγιος εἶ, Κύριε.

Βηθλεέμ, εὐφραίνου,
ἡγεμόνων Ἰούδα
βασιλεία·

τὸν Ἰσραὴλ γὰρ ὁ ποιμαίνων,
 Χερουβὶμ ὁ ἐπ' ὤμων,
 ἐκ σοῦ προελθὼν
 Χριστὸς ἐμφανῶς
 καὶ ἀννυψώσας τὸ κέρας ἡμῶν
 πάντων ἐβασίλευσεν.

Ἐπιδοῆ δ'—Ὁ εἰρμός.

Ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαὶ
 καὶ ἄνθος ἐξ αὐτῆς, Χριστέ,
 ἐκ τῆς Παρθένου ἀνεβλάστησας·
 ἐξ ὄρους ὁ αἰνετὸς
 ἦλθες σαρκωθεὶς ἐξ ἀπειράνδρου
 ὁ ἄυλος καὶ Θεός·
 δόξα τῇ δυνάμει Σου, Κύριε.

Τροπάρια

Ὅν πάλαι προεῖπεν Ἰακώβ
 ἔθνων ἀπεκδοχὴν, Χριστέ,
 φυλῆς Ἰούδα ἐξανέτειλας
 καὶ δύναμιν Δαμασκοῦ
 Σαμαρείας σκῦλά τε
 ἦλθες προνομεύσας, πλάνην τρέπων
 εἰς πίστιν θεοτερπῆ·
 δόξα τῇ δυνάμει Σου, Κύριε.

Τοῦ μάντεως πάλαι Βαλαὰμ
 τῶν λόγων μνητὰς σοφοῦς
 ἀστεροσκοποῦς χαρᾶς ἔπλησας
 ἀστὴρ ἐκ τοῦ Ἰακώβ
 ἀνατείλας, δέσποτα

ἐθνῶν ἀπαρχὴν εἰσαγομένους
 ἐδέξω δὲ προφανῶς
 δῶρά σοι δεκτὰ προσκομίζοντας.

· · · · ·
ᾠδὴ ε' — Ὁ εἰρμός.

Θεὸς ὢν εἰρήνης, πατὴρ οἰκτιρῶν,
 τῆς μεγάλης βουλῆς Σου τὸν ἄγγελον
 εἰρήνην παρεχόμενον
 ἀπέστειλας ἡμῖν
 ὅθεν θεογνωσίας
 πρὸς φῶς ὀδηγηθέντες,
 ἐκ νυκτὸς ὀρθρίζοντες
 δοξολογοῦμέν Σε, φιλόανθρωπε.

Τροπάρια

Ἐν δούλοις τῷ Καίσαρος δόγματι
 ἀπεγράφης πιθήσας καὶ δούλους ἡμᾶς
 ἐχθροῦ καὶ ἁμαρτίας
 ἠλευθέρωσας, Χριστέ·
 ὅλον τὸ καθ' ἡμᾶς δὲ
 πτωχεύσας καὶ χοῖκόν
 ἐξ αὐτῆς ἐνώσεως
 καὶ κοινωνίας ἐθεούργησας.

· · · · ·
ᾠδὴ ς' — Τροπάρια

Ἥλθες σαρκωθεὶς
 Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν,
 γαστρὸς ὢν Πατῆρ
 πρὸ Ἐωσφόρου γεννᾶ,

τὰς ἡνίας δὲ
 ὁ κρατῶν τῶν ἀχράντων δυνάμεων
 ἐν φάτῃ τῶν ἀλόγων ἀνακλίνεται,
 ῥάκη σπαργανοῦται, λύει δὲ
 πολυπλόκους σειρὰς παραπτωμάτων.

Νέον ἐξ Ἀδάμ
 παιδίον φυράματος
 ἐτέχθη υἱὸς
 καὶ πιστοῖς δέδοται·
 τοῦ δὲ μέλλοντος
 οὗτός ἐστιν αἰῶνος πατήρ καὶ ἄρχων
 καὶ καλεῖται τῆς μεγάλης βουλῆς ἄγγελος·
 οὗτος ἰσχυρὸς Θεὸς ἐστι
 καὶ κρατῶν ἐξουσία τῆς κίσεως.

Ἄξιόν ἐστι· — Ὁ εἰρημότης.

Οἱ παῖδες εὐσεβεῖα
 συντραφέντες, δυσσεβοῦς προστάγματος
 καταφρονήσαντες
 πυρὸς ἀπειλὴν οὐκ ἐπτοήθησαν,
 ἀλλ' ἐν μέσῳ τῆς φλογὸς ἐστῶτες ἔψαλλον·
 ὁ τῶν πατέρων Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Ἐπιπέριε

Ποιμένες ἀγραυλοῦντες
 ἐκπλαγοῦς φωτοφανείας ἔτυχον·
 δόξα Κυρίου γὰρ
 αὐτοὺς περιέλαμψε καὶ Ἄγγελος,
 ἀννυμήσατε, βοῶν, ὅτι ἐτέχθη Χριστός·
 ὁ τῶν πατέρων Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Ἐξαίφνης σὺν τῷ λόγῳ
 τοῦ Ἀγγέλου οὐρανῶν στρατεύματα,
 δόξα, ἐκραυγάζον,
 Θεῶ ἐν ὑψίστοις, ἐπὶ γῆς εἰρήνη,
 ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία Χριστὸς ἔλαμψεν·
 ὁ τῶν πατέρων Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Ῥῆμα τί τοῦτο, εἶπον
 οἱ ποιμένες, διελθόντες ἴδωμεν
 τὸ γεγονός θεῖον,
 Χριστόν Βηθλεὲμ καταλαβόντες δὲ
 σὺν τεκούσῃ προσεκύνουν ἀναμέλποντες·
 ὁ τῶν πατέρων Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Ἔπειθ ἡ — Ὁ εἰρμός.

Ἐλκει Βαβυλῶνος ἡ θυγάτηρ παίδας
 δορικτήτους Δαυὶδ ἐκ Σιών ἐν αὐτῇ·
 δωροφόρους πέμπει δὲ Μάγων παίδας
 τὴν τοῦ Δαυὶδ
 θεοδόχον θυγατέρα λιτανεύσοντας·
 διὸ ἀνυμνοῦντες ἀναμέλψομεν·
 εὐλογεῖτω ἡ κτίσις πᾶσα τὸν Κύριον
 καὶ ὑπερυψούτω
 εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ὅργανα παρέκλινε τὸ πένθος φῶδης·
 οὐ γὰρ ἤδον ἐν νόθοις οἱ παῖδες Σιών·
 Βαβυλῶνος λύει δὲ πλάνην πᾶσαν
 καὶ μουσικῶν
 ἀρμονίαν Βηθλεὲμ ἕξανατείλας Χριστός·
 διὸ ἀνυμνοῦντες ἀναμέλψομεν·

εὐλογεῖτω ἡ κτίσις πᾶσα τὸν Κύριον
καὶ ὑπερυψούτω
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Σκῦλα Βαβυλῶν τῆς βασιλίδος Σιών
καὶ δορίκτητον ὄλβον ἐδέξατο·
θησαυροὺς Χριστὸς ἐν Σιών δὲ ταύτης
καὶ βασιλεῖς
σὺν ἀστέρι ὀδηγῶ ἀστροπολοῦντας ἔλκει·
διὸ ἀνυμνοῦντες ἀναμιέλψομεν·
εὐλογεῖτω ἡ κτίσις πᾶσα τὸν Κύριον
καὶ ὑπερυψούτω
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

ᾠδὴ θ' — Ὁ εἰρμός.

Μυστήριον ξένον
ὀρῶ καὶ παράδοξον!
οὐρανὸν τὸ σπήλαιον, θρόνον χειρουβικὸν
τὴν Παρθένον, τὴν φάτνην χωρίον,
ἐν ᾧ ἀνεκλήθη ὁ ἀχώρητος
Χριστὸς ὁ Θεός,
ὃν ἀνυμνοῦντες μεγαλύνομεν.

Τροπάρικ

Ἐξαίσιον δρόμον
ὀρῶντες οἱ Μάγοι
ἀσυνήθους νέου ἀστέρος ἀρτιφανοῦς
οὐρανοῦ ὑπερλάμποντος
Χριστὸν βασιλέα ἐτεζμήραντο
ἐν γῆ γεννηθέντα
Βηθλεὲμ εἰς σωτηρίαν ἡμῶν.

Νηγεγές, Μάγων
 λεγόντων, παιδίον,
 ἀναξ, οὐ ἄστηρ ἐφάνη, ποῦ ἔστιν; εἰς γὰρ
 ἐκείνου προσκύνησιν ἤκομεν·
 μανεῖς ὁ Ἡρώδης ἑταράττετο
 Χριστὸν ἀνελεῖν
 ὁ θεομίχλος φρουαττόμενος.

Ἦκρίβωσε χρόνον
 Ἡρώδης ἀστέρος,
 οὐ ταῖς ἡγεσίαις οἱ Μάγοι ἐν Βηθλεὲμ
 προσκυνοῦσι Χριστὸν σὺν δώροις,
 ἄφ' οὗ πρὸς πατρίδα ὀδηγούμενοι
 δεινὸν παιδοκτόνον
 ἐγκατέλιπον παιζόμενον.

β') *Κανὼν εἰς τὸ Μ. Σάββατον, οὗ ἡ ἀκροστιχίς*
«Καὶ σήμερον δὲ Σάββατον μέλλω μέγα»

ᾠδὴ α' — Ὁ εἰρμός.

Κύματι θαλάσσης
 τὸν κρύψαντα πάλαι
 διώκτην τύραννον
 ὑπὸ γῆν ἔκρουσαν
 τῶν σεσωσμένων οἱ παῖδες·
 ἀλλ' ἡμεῖς ὡς αἱ νεάνιδες
 τῷ Κυρίῳ ἄσωμεν·
 ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Τροπάρια

Κύριε Θεέ μου,

ἐξόδιον ὕμνον
καὶ ἐπιτάφιον
ῥῆδὴν Σοι ἄσομαι
τῷ τῇ ταφῇ Σου ζωῆς μοι
τὰς εἰσόδους διανοιζαντι
καὶ θανάτῳ θάνατον
καὶ ῥῆδην θανατώσαντι.

Ἄνω Σε ἐν θρόνῳ
καὶ κάτω ἐν τάφῳ
τὰ ὑπερκόσμια
καὶ ὑποχθόνια
κατανοοῦντα, Σωτήρ μου,
ἔδονεῖτο τῇ νεκρώσει Σου·
ὑπὲρ νοῦν ὠράθης γὰρ
νεκρὸς ζωαρχικώτατος.

Ἵνα Σου τῆς δόξης
τὰ πάντα πληρώσης,
ἐν κατωτάτοις γῆς
κατεπεφοίτηκας·
ἀπὸ Σοῦ γὰρ οὐκ ἐκρύβη
ἢ ὑπόστασις ἢ ἐν Ἀδάμ·
καὶ ταφείς φθαρέντα με
καινοποιεῖς, φιλόανθρωπε.

Ἐπεὶ γ' — Ὁ εἰρμός —

Σὲ τὸν ἐπὶ ὑδάτων
κρεμάσαντα
πᾶσαν τὴν γῆν ἀσχέτως
ἢ κτίσις κατιδοῦσα
ἐν τῷ Κρανίῳ κρεμάμενον

θαμβητικῶς συνείχετο,
οὐκ ἔστιν ἅγιος
πλὴν Σοῦ, Κύριε, κραυγάζουσα.

Τροπίαριον

Σύμβολα τῆς ταφῆς Σου
παρέδειξας
τὰς ὁράσεις πληθύννας·
νῦν δὲ τὰ κρύφια Σου
θεανδρικῶς διετράνωσας
καὶ τοῖς ἐν ἄδῃ, δέσποτα,
οὐκ ἔστιν ἅγιος
πλὴν Σοῦ, Κύριε, κραυγάζουσιν.

Ἐπλώσας τὰς παλάμιας
καὶ ἦνωσας
τὰ τὸ πρὶν διεστῶτα·
καταστολῇ δέ, Σῶτερ,
τῇ ἐν σινδόνι καὶ μνήματι
πεπεδημένους ἔλυσας,
οὐκ ἔστιν ἅγιος
πλὴν Σοῦ, Κύριε, κραυγάζοντας.

Μνήματι καὶ σφραγίσιν,
ἀχώρητε,
συνενέχθης βουλήσει·
καὶ γὰρ τὴν δύναμίν Σου
ταῖς ἐνεργείαις ἐγνώρισας
θεουργικῶς τοῖς μέλπουσιν·
οὐκ ἔστιν ἅγιος
πλὴν Σοῦ, Κύριε, φιλόανθρωπε.

Ἐπιδοῦ δ' — Ὁ εἰρμός.

Τὴν ἐν τῷ σταυρῷ Σου θείαν κένωσιν
 προορῶν Ἀββακούμ
 ἐξεστηκῶς ἐβόα·
 Σὺ δυναστῶν διέκοψας
 κράτος, ἀγαθέ,
 ὁμιλῶν τοῖς ἐν ἄδῃ
 ὡς παντοδύναμος.

Τροπάρια

Ἐβδόμην σήμερον ἡγίασας,
 ἦν εὐλόγησας πρὶν
 καταπαύσει τῶν ἔργων·
 παράγεις γὰρ τὰ σύμπαντα
 καὶ καινοποιεῖς
 σαββατίζων, Σωτήρ μου,
 καὶ ἀνακτῶμενος.

Ῥωμαλεότητι τοῦ κρείττονος
 ἐκκινήσαντος Σοῦ
 τῆς σαρκὸς ἢ ψυχῆ Σου
 διήρηται· σπαράττουσι
 ἄμφω γὰρ δεσμοὺς
 τοῦ θανάτου καὶ ἄδου,
 Λόγε, τῷ κράτει Σου.

Ὁ Ἄιδης, Λόγε, συναντήσας Σοι
 ἐπικράνθη βροτὸν
 ὀρῶν τεθεωμένον,
 κατὰστικτον τοῖς μάλωψι
 καὶ πανσθενουργόν,

τῷ φρικτῷ τῆς μορφῆς δὲ
διαπεφόνηκεν.

Ἐπιδὴ ε' — Ὁ εἰρημός.

Θεοφανείας Σου, Χριστέ,
τῆς πρὸς ἡμᾶς συμπαθῶς γενομένης
Ἑσαΐας φῶς ἰδὼν ἀνέσπερον
ἐκ νυκτὸς ὀρθρίσας ἐκραύγαζεν·
ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ
καὶ ἐγεροθήσονται
οἱ ἐν τοῖς μνημείοις
καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ γῇ
ἀγαλλιάσονται.

Τροπάρια

Νεοποιεῖς τοὺς γηγενεῖς
ὁ πλαστοργὸς χοϊκὸς χρηματίσας
καὶ σινδῶν καὶ τάφος ὑπεμφάνουσι
τὸ συνόν Σοι, Λόγε, μυστήριον·
ὁ εὐσχήμων δὲ βουλευτῆς
τὴν τοῦ Σὲ φύσαντος
βουλὴν σχηματίζει
ἐν σοὶ μεγαλοπρεπῶς
καινοποιῶντός με.

Διὰ θανάτου τὸ θνητόν,
διὰ ταφῆς τὸ φθαρόν μεταβάλλεις·
ἀφθαρτίζεις γὰρ θεοπρεπέστατα
ἀπαθανατίζων τὸ πρόσλημμα·
ἢ γὰρ σάρξ Σου διαφθορὰν
οὐκ εἶδε, δέσποτα,
οὐδὲ ἡ ψυχὴ Σου εἰς ἄδην
ξενοπρεπῶς

ἐγκαταλέλειπται.

Ἐξ ἀλοχεύτου προσελθὼν
καὶ λογγευθεὶς τὴν πλευράν, πλαστοουργέ μου,
ἐξ αὐτῆς εἰργάσω τὴν ἀνάπλασιν
τὴν τῆς Εὐσας Ἀδάμ γενόμενος,
ἀφυπνώσας ὑπερφυῶς
ὑπνον φυσίζων
καὶ ζωὴν ἐγείρας
ἐξ ὕπνου καὶ τῆς φθορᾶς
ὡς παντοδύναμος.

Ἐπιθῆ 5 — Ὁ εἰρμός.

Συνεσχέθη,
ἀλλ' οὐ κατεσχέθη
στέρνοις κατφύοις Ἰωνᾶς
Σοῦ γὰρ τὸν τύπον φέρων
τοῦ παθόντος καὶ ταφῆ δοθέντος
ὡς ἐκ θαλάμου τοῦ θηρὸς ἀνέθορε,
προσεφώνει δὲ τῇ κουσταδίᾳ
οἱ φυλασσόμενοι μάταια καὶ ψευδῆ
ἔλεον αὐτοῖς ἐγκατελίπετε.

Τροπίαια

Ἀνηρέθης,
ἀλλ' οὐ διηρέθης,
Λόγε, ἧς μετέσχεσ σαρκός·
εἰ γὰρ καὶ λέλυται Σου
ὁ ναὸς ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους,
ἀλλὰ καὶ οὕτω μία ἦν ὑπόστασις
τῆς θεότητος καὶ τῆς σαρκός Σου
ἐν ἀμφοτέροις γὰρ εἰς ὑπάρχεις υἱός,
Λόγος τοῦ Θεοῦ, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος.

Βροτοκτόνον,
 ἀλλ' οὐ θεοκτόνον
 ἔφην τὸ πταῖσμα τοῦ Ἀδάμ·
 εἰ γὰρ καὶ πέπονθέ Σου
 τῆς σαρκὸς ἢ χοϊκῆ οὐσία,
 ἀλλ' ἡ θεότης ἀπαθῆς διέμεινε·
 τὸ φθαρτὸν δέ Σου πρὸς ἀφθαρσίαν
 μετεστοιχείωσας καὶ ἀφθάρτου ζωῆς
 ἔδειξας πηγὴν ἐξ ἀναστάσεως.

Βασιλεύει,
 ἀλλ' οὐκ αἰωνίζει
 ἄδης τοῦ γένους τῶν βροτῶν·
 Σὺ γὰρ τεθεὶς ἐν τάφῳ,
 κραταιᾷ ζωαρχικῇ παλάμῃ
 τὰ τοῦ θανάτου κλειῖθρα διεσπάραξας
 καὶ ἐκήρυξας τοῖς ἀπ' αἰῶνος
 ἐκεῖ καθηύδουσι λύτρωσιν ἀψευδῆ,
 Σῶτερ, γεγονὼς νεκρῶν πρωτότοκος.

Ἄξιον ἑστὶν — εὐεργεσίας.

Ἄφραστον θαῦμα!
 ὁ ἐν καμίνῳ ἑυσάμενος
 τοὺς ὀσίους παῖδας ἐκ φλογὸς
 ἐν τάφῳ νεκρὸς
 ἄπνους κατατίθεται
 εἰς σωτηρίαν ἡμῶν τῶν μελωδούντων,
 λυτρωτά,
 ὁ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Τροπάρια

Γέτρωται Ἄιδης

ἐν τῇ καρδίᾳ δεξάμενος
 τὸν τρωθέντα λόγγη τὴν πλευράν
 καὶ στένει πυρὶ
 θείῳ δαπανώμενος
 εἰς σωτηρίαν ἡμῶν τῶν μελωδούντων,
 λυτρωτά,
 ὁ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

*Ολβιος τάφος !
 ἐν ἑαυτῷ γὰρ δεξάμενος
 ὡς ὑπνοῦντα τὸν δημιουργὸν
 ζωῆς θησαυρὸς
 θείας ἀναδέδεικται
 εἰς σωτηρίαν ἡμῶν τῶν μελωδούντων,
 λυτρωτά,
 ὁ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Νόμφ θανόντων
 τὴν ἐν τῷ τάφῳ κατάθεισιν
 ἢ τῶν ὄλων δέχεται ζωὴ
 καὶ τούτων πηγὴν
 δείκνυσιν ἐγέρσεως
 εἰς σωτηρίαν ἡμῶν τῶν μελωδούντων,
 λυτρωτά,
 ὁ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Μία ὑπῆρχεν
 ἢ ἐν τῷ ἄδη ἀχώριστος
 καὶ ἐν τάφῳ καὶ ἐν τῇ Ἑδῆμ
 θεότης Χριστοῦ
 σὺν Πατρὶ καὶ Πνεύματι
 εἰς σωτηρίαν ἡμῶν τῶν μελωδούντων,

λυτρωτά,
ὁ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

ᾠδὴ η' — Ὁ εἰρμός.

Ἐκστηθι φρίττων, Οὐρανέ,
καὶ σαλευθήτωσαν
τὰ θεμέλια τῆς γῆς·
ἰδοὺ γὰρ ἐν νεκροῖς λογίζεται
ὁ ἐν ὑψίστοις οἰκῶν
καὶ τάφῳ μικρῷ ξενοδοχεῖται·
ὄν παῖδες εὐλογοῦσιν,
ἱερεῖς ἀνυμνοῦσιν
καὶ δοξολογοῦσιν
εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.

Τροπίαρι

Λέλυται ἄχραντος ναός,
τὴν πεπτωκυῖαν δὲ
συνανίστησι σκηνὴν·
Ἄδὰμ γὰρ τῷ προτέρῳ δεύτερος
ὁ ἐν ὑψίστοις οἰκῶν
κατῆλθε μέχρις ἄβου ταμείων·
ὄν παῖδες εὐλογοῦσιν,
ἱερεῖς ἀνυμνοῦσιν
καὶ δοξολογοῦσιν
εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.

Πέπαιται τόλμα μαθητῶν,
Ἄριμαθαίας δὲ
ἀριστεύει Ἰωσήφ·
νεκρὸν γὰρ καὶ γυμνὸν θεώμενος
τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν

αἰτεῖται καὶ κηδεύει κραυγάζων·
οἱ παῖδες εὐλογεῖτε,
ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε
καὶ δοξολογεῖτε
Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ὡ τῶν θαυμάτων τῶν καινῶν!
ὦ ἀγαθότητος!
ὦ ἀφράστου ἀνοχῆς·
ἐκὼν γὰρ ὑπὸ γῆν σφραγίζεται
ὁ ἐν ὑψίστοις οἰκῶν
καὶ πλάνος Θεὸς συκοφαντεῖται·
ὄν παῖδες εὐλογοῦσιν,
ἱερεῖς ἀνυμνοῦσιν
καὶ δοξολογοῦσιν
εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.

Ἄξιόμνηθ' — Ὁ εἰρηός.

Μὴ ἐποδύρου μοι, μήτερο,
καθορῶσα ἐν τάφῳ
ὄν ἐν γαστρὶ
ἄνευ σπορᾶς συνέλαβες Υἱόν·
ἀναστήσομαι γὰρ
καὶ δοξασθήσομαι
καὶ ὑψώσω ἐν δόξῃ
ἀπαύστως ὡς Θεὸς
τοὺς ἐν πίστει καὶ πόθῳ
Σὲ μεγαλύνοντας.

Τροπάρικα

Ἐπὶ τῷ ξένῳ Σου τόκῳ
τάς ὠδῖνας φυγοῦσα

ὑπερφυῶς
 ἔμακαρίσθην, ἄναρχε υἰέ·
 νῦν, Θεέ μου, νεκρὸν
 ἄπνουν ὀρθῶσά Σε
 τῇ ῥομφαίᾳ τῆς λύπης
 σπαράττομαι δεινῶς·
 ἀλλ' ἀνάστηθι, ὅπως
 μεγαλυνθῆσομαι.

Γῆ με καλύπτει ἐχόντα,
 ἀλλὰ φρίττουσιν ἕδου
 οἱ πυλωροὶ
 ἡμφιεσμένον βλέποντες ἐμὲ
 ἡμαγμένην στολὴν
 τῆς ἐκδικήσεως·
 τοὺς ἐχθροὺς ἐν σταυροῦ γὰρ
 πατάξας ὡς Θεὸς
 ἀναστήσομαι, μῆτερ,
 καὶ μεγαλύνω σε.

Ἄγαλλιάσθω ἡ κτίσις,
 εὐφραινέσθωσαν πάντες
 οἱ γηγενεῖς·
 ὁ ἄδης γὰρ ἐσκύλευθ' ὁ ἐχθρός·
 μυροφόροι σεμναὶ
 προσυπαντάτωσαν·
 τὸν Ἀδάμ σὺν τῇ Εὐᾶ
 λυτροῦμαι παγγενῇ
 καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
 ἐξαναστήσομαι.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΙΔΙΟΜΕΛΑ

Α' ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ

I. Εἰς τὰς ὥρας ἰῶν Χριστουγέννων

Βηθλεὲμ ἐτοιμάζου, εὐτρεπιζέσθω ἡ φάτινη,
τὸ σπήλαιον δεχέσθω, ἡ ἀλήθεια ἦλθεν,
ἡ σκιά παρέδραμε καὶ Θεὸς ἐν ἀνθρώποις
ἐκ Παρθένου πεφανέρωται μορφωθείς τὸ καθ' ἡμᾶς
καὶ θεώσας τὸ πρόσλημμα·
διὸ Ἄδὰμ ἀνανεοῦται σὺν Εὐὰ κράζοντες·
ἐπὶ γῆς εὐδοκία ἐπεφάνη σῶσαι τὸ γένος ἡμῶν.

Νῦν προφητικὴ πρόρρησης πληρωθῆναι ἐπιέγεται
μυστικῶς ἡ φάσκουσα·
καὶ σύ, Βηθλεέμ, γῆ Ἰούδα,
οὐδαμῶς ὑπάρχεις ἐλαχίστη ἐν τοῖς ἡγεμόσι
προευτρεπίζουσα τὸ σπήλαιον·
ἐκ σοῦ γάρ μοι ἐξελεύσεται
ἡγούμενος τῶν ἐθνῶν διὰ σαρκὸς
ἐκ Παρθένου κόρης Χριστὸς ὁ Θεός,
ὃς ποιμανεῖ τὸν λαὸν Αὐτοῦ, τὸν νέον Ἰσραὴλ·
δῶμεν Αὐτῷ ἅπαντες μεγαλωσύνην.

II. Τῶν Θεοφανείων

Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων βοᾷ λέγουσα·
δεῦτε λάβετε πάντες πνεῦμα σοφίας,
πνεῦμα συνέσεως, πνεῦμα φόβου Θεοῦ
τοῦ ἐπιφανέντος Χριστοῦ.

Σήμερον τῶν ὑδάτων ἀγιάζεται ἡ φύσις
καὶ ῥήγνυται ὁ Ἰορδάνης καὶ τῶν ἰδίων ναμάτων
ἐλέχει τὸ ῥεῦμα δεσπότην ὁρῶν ὀυπτόμενον.

Ὡς ἄνθρωπος ἐν ποταμῷ ἦλθες, Χριστέ βασιλεῦ,
καὶ δουλικὸν βάπτισμα λαβεῖν σπεύδεις, ἀγαθέ,
ὑπὸ τῶν τοῦ Προδρόμου χειρῶν
διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, φιλάνθρωπε.

Πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ
«ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου»
ἦλθες, Κύριε, μορφὴν δούλου λαβὼν,
βάπτισμα αἰτῶν ὃ μὴ γνοῦς ἁμαρτίαν·
εἶδοσάν Σε ὕδατα καὶ ἐφοβήθησαν·
σύντρομος γέγονεν ὁ πρόδρομος
καὶ ἐβόησε λέγων·
πῶς φωτίσει ὁ λύχνος τὸ φῶς;
πῶς χειροθετήσει ὁ δοῦλος τὸν δεσπότην;
ἀγίασον ἐμὲ καὶ τὰ ὕδατα, Σωτήρ,
ὃ αἶρων τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν.

Β' ΚΑΣΙΑΣ

1) *Εἰς τοῦ Χριστοῦ γέννησιν.*

Ἀγούστου μοναρχήσαντος ἐπὶ τῆς γῆς
ἡ πολυαρχία τῶν ἀνθρώπων ἐπαύσατο
καὶ Σοῦ ἐνανθρωπήσαντος ἐκ τῆς ἀγνῆς
ἡ πολυθεΐα τῶν εἰδώλων κατήργηται·
ὑπὸ μίαν βασιλείαν ἐγκόσμιον
αἱ πόλεις γεγένηνται
καὶ εἰς μίαν δεσποτείαν θεότητος
τὰ ἔθνη ἐπίστευσαν·

ἀπεγράφησαν οἱ λαοὶ τῷ δόγματι τοῦ Καίσαρος,
ἐπεγράφημεν οἱ πιστοὶ ὀνόματι θεότητος
Σοῦ τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ ἡμῶν·
μέγα Σου τὸ ἔλεος, Κύριε, δόξα Σοι.

2) *Εἰς τὴν ἀλείψασαν μύρω τὸν Κύριον
γυναῖκα ἁμαρτωλὴν*

Κύριε, ἡ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις περιπεσοῦσα γυνή,
τὴν σὴν αἰσθημένη θεότητα,
μυροφόρου ἀναλαβοῦσα τάξιν,
ὀδυρομένη μύρον Σοι πρὸ τοῦ ἐνταφιασμοῦ κομίζει,
οἴμοι! λέγουσα, ὅτι νῦν μοι ὑπάρχει,
οἷστρος ἀκολασίας, ζοφώδης τε καὶ ἀσέλγητος,
ἔρωσ τῆς ἁμαρτίας·
δέξαι μου τὰς πηγὰς τῶν δακρῶν
ὁ νεφέλαις διεξάγων τῆς θαλάσσης τὸ ὕδωρ·
κάμφθητί μοι πρὸς τοὺς στεναγμοὺς τῆς καρδίας
ὁ κλίνας τοὺς οὐρανοὺς τῇ ἀφράστῳ Σου κενώσει·
καταφιλήσω τοὺς ἀχράντους Σου πόδας,
ἀποσμήξω τούτους δὲ πάλιν
τοῖς τῆς κεφαλῆς μου βοστρύχοις·
ὧν ἐν τῷ παραδείσῳ Εὐᾶ τὸ δειλινὸν
κρότον τοῖς ὧσιν ἠχηθεῖσα τῷ φόβῳ ἐκρύβη·
ἁμαρτιῶν μου τὰ πλήθη καὶ κριμάτων Σου ἀβύσσους·
τίς ἐξιχνιάσει, ψυχοσῶστα σωτήρ μου;
μή με τὴν σὴν δούλην παρῖδης
ὁ ἀμέτρητον ἔχων τὸ ἔλεος.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1) Εἰς τὸν Ἑσταυρωμένον

Ὁ ὕμνος οὗτος, ἀγνώστου ποιητοῦ ὄν, εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων κατὰ τὴν τονικὴν ῥυθμοποιίαν πεποιημένων. Σύγκειται ἐξ 24 τετρακώλων περιόδων ἢ στροφῶν, αἵτινες ἀνακυκλοῦνται, ἤτοι ἔχουσι τὸ αὐτὸ ῥυθμικὸν καὶ μελικὸν σχῆμα. Ἐκάστη στροφή συγκείται ἐκ τεσσάρων κύκλων ἢ στίχων, ὧν ὁ μὲν α' καὶ ὁ γ' εἶναι ἑξασύλλαβοι ἔχοντες τονουμένην τὴν πέμπτην συλλαβὴν, ὁ δὲ β' καὶ ὁ δ' ὀκτασύλλαβοι ἔχοντες τονουμένην τὴν ἕκτην συλλαβὴν. Ἀκροστιχίς εἶναι ἡ κατ' ἀλφάβητον.

α'—**Ἀρχοντες Ἑβραίων** καλοῦνται οἱ ἀποτελοῦντες τὸ μέγα συνέδριον τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅπερ ἐξ 71 μελῶν συγκείμενον εἶχε καθήκοντα ὅμοια πρὸς τὰ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἢ τῆς Γερουσίας τῶν σημερινῶν Κρατῶν. **Φαρισαῖοι** (=κεχωρισμένοι, ἐκλεκτοὶ) ἐκαλοῦντο οἱ ἀποτελοῦντες τὴν μίαν αἵρεσιν τῶν Ἰουδαίων (ἢ ἑτέρα ἦτο ἡ τῶν Σαδδουκαίων), οἵτινες ὡς ὑποκριταὶ καὶ δόλιοι σφοδρῶς ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἠλέγχοντο.

β'—**Βαραββᾶν** (βάρ+ἄββας, υἱὸς ἄββᾶ) τὸν ληστήν, οὗ τὴν ἀπόλυσιν ἐκ τῶν φυλακῶν ἐζήτησαν οἱ Ἰουδαῖοι παρὰ τοῦ Πιλάτου ἀντὶ τοῦ Ἰησοῦ (Ματθαίου κζ', 16—25). **δμόφρονα** πρὸς τοὺς σταυρωτάς (φονεῖς) τοῦ Κυρίου καλεῖ ὁ ποιητὴς τὸν Βαραββᾶν, διότι καὶ αὐτὸς «διὰ στάσιν καὶ φόνον» ἦτο βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν (Λουκᾶ κγ', 25). **πρὸς εὐεργέτην** δὲ αὐτῶν στρεφόμενοι, περὶ τοῦ εὐεργέτου δὲ αὐτῶν ὀμιλοῦντες ἐκραύαζον «σταυρωθήτω».

γ'—**Γέγονας κατάρα** ἐκ τοῦ Παύλου λέγοντος (πρὸς Γαλάτας γ', 13) «Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου **γενόμενος** ὑπὲρ ἡμῶν **κατάρα**· γέγραπται γάρ «**ἐπικαίτατος πᾶς ὁ κρεμᾶμενος ἐπὶ ξύλου**» (Δευτερον. κα', 23)· ὅθεν ὁ Χριστὸς, ὡς ἂν ἦτο ὑποκείμενος εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Νόμου ἐπιβαλλομένην ποινὴν τῆς σταυρώσεως, ἤτοι ὡς ἂν ἦτο κακοῦργος, ἐσταυρώθη, **ἵνα τὸν ἀνθρώπον ἐξαγοράσῃ ἐκ τῆς κατάρας** τ. ἔ. λυτρώσῃ ἀπὸ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας τὸ ἀνθρώπινον γένος. Κοντάκια καὶ Κανόνες. Ἔκδοσις Ε' 1929

δ'—*Δῆμος ἐκραύγαζον* = ὁ λαός, ὁ ὄχλος ἐφώναζεν (πβ. Πράξεων ιβ', 22 «ὁ δὲ δῆμος ἐπεφώνει»), τὸ δὲ συντακτικὸν σχῆμα κατὰ τὸ νοούμενον. ὑψωθέντος εἰς τὸν σταυρόν, σταυρωθέντος. οἱ πεσόντες ἀνέστησαν· οἱ ἐκ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος ἔνοχοι ὄντες ἄνθρωποι ἀπηλλάγησαν τῆς ἔνοχῆς ταύτης.

ε'—*Ἐν μέσῳ ἀνόμων*· ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο ληστῶν. τὸν νόμον τὸν Μωσαϊκόν, ὅστις ἐπέβαλλε μάλιστα τὴν πρὸς τοὺς ἀθρώπους ἀγάπην (πβ. πρὸς Ῥωμαίους ιγ', 10 «πλήρωμα νόμου ἢ ἀγάπη»). προσήλωσαν (ἤλωσ, ἤλώω) ξύλῳ· ἐκάρφωσαν ἐν τῷ ξύλῳ, ἐν τῷ σταυρῷ (πβ. πρὸς Κολασσαεῖς β', 14 «προσηλώσας τῷ σταυρῷ»).

ς'—*Ζῆλον ἀνεδάη*· φθόνον ἐδιδάχθη, φθόνον ἔγνω, ἐφθόνησεν ἀνεδήσατο δ' ἔχουν οἱ κώδικες τοῦ β. ἀναδαίωμα (= ὑπεκκαίω) μὲ τὴν σημασίαν «τὸν φθόνον τῶν Ἑβραίων ὑπεξέκαυσεν, ἐκίνησεν», ἀλλ' ἄλλοι γράφουν ἀνεδάη, ἥτις γραφὴ εὐαρμοστεῖ καὶ εἰς τὸ μέτρον. Καϊάφας· Ἀρχιερεὺς, ὅστις προῆδρευε τοῦ δικάσαντος τὸν Ἰησοῦν συνεδρίου (Ματθαίου κς', 3 καὶ 37). βουλῆ· τῷ συνεδρίῳ τῶν Ἑβραίων. ἀνελεῖν (ἀναιρέω)· φονεῦσαι.

ζ'—*Ἀνεξίκακε* (ἀνέχομαι κακά)· μακρόθυμε (πβ. Β' Τιμ. β', 24 «διδασκτικόν, ἀνεξίκακον»). παλάμαις=χερσί, κατὰ συνεκδοχὴν. πλαστοουργήσας· πλάσας, δημιουργήσας (ἢ λ. πλαστουργός κατὰ συμφυρμὸν ἐκ τῶν λλ. πλάστης καὶ δημιουργός).

η'—*Θανάτου ἐγεύσω*=ἀπέθανες (πβ. Ματθαίου κς', 28 «οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου» καὶ Ἰωάννου η', 52 «οὐ μὴ γεύσεται θανάτου»).

θ'—*Ὁμολόγησε Θεὸν τὸν συσταυρωθέντα αὐτῷ Ἰησοῦν* (Λουκᾶ κγ', 42). γυμνὸν τὸν κοσμήσαντα· ἢ χρῆσις τῶν ἀντιθέτων λίαν προσφιλῆς εἰς τοὺς Ἑκκλ. ποιητάς, ὡς καὶ ἀνωτέρω «ἐν μέσῳ ἀνόμων τὸν τὸν νόμον φυλάξαντα».

ι'—*Ἐδονεῖτο*· ἐσείετο. τὰς πέτρας διέρρηξε· αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν (πβ. Ματθαίου κς', 51). τὸν δεσπότην αὐτῆς.

ιβ'—*Συνεσκότασεν*· ἐγένετο ὄλωσ σκοτεινός (πβ. Λουκᾶ κγ', 44 καὶ Γ' Βασιλειῶν ιη', 45 «ὁ οὐρανός συνεσκότασε νεφέλαις»).

ιγ'—*Τὸ φαιδρὸν καταπέτασμα*· τὸ λαμπρὸν παραπέτασμα

(ὕψασμα), ὅπερ ἐν τῇ Σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου ἐχώριζε τὰ Ἅγια ἀπὸ τῶν Ἁγίων τῶν ἁγίων.

ιε'—*Ἐν γῆ ἀνύδρω* ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅπου ὁ Μωϋσῆς ἐξήγαγεν ἐκ πέτρας ὕδωρ (πβ. Ἐξόδου ιζ', 6).

ις'—*Παρέδωκαν* καὶ τὸ μέτρον ἀπαιτεῖ καὶ ἡ παρήχησις πρὸς τὸ διδόντα συνηγορεῖ νὰ γραφῇ *ἐδίδουν*=ἐδίδοσαν, ὅστις τύπος ἀπαντᾷ καὶ παρ' Ἰωάννη ιθ', 3.

ιζ'—*Τῆς δουλείας* τοῦ δουλικοῦ φρονήματος, ὅπερ ἦτο ἐπακόλουθον τοῦ φόβου τοῦ θανάτου (πβ. Ἐβρ. 6', 15 «ἐνοχοὶ ἦσαν δουλείας» καὶ Ῥωμ. η', 15 «οὐ γὰρ ἐλάβομεν πάλιν πνεῦμα δουλείας εἰς φόβον» καὶ 21 «ἢ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς»).

ιη'—*Τὰ κλειῖθρα τοῦ θανάτου*=τὰς κλειῖδας τοῦ Ἄιδου, τὸν Ἄϊδην, τὸν θάνατον (πβ. Ἀποκ. α', 18 «ἔχω τὰς κλειῖς τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ἄδου»).

κ'—*Ἐν Κρανίῳ*=ἐν Γολγοθᾶ (Ματθαίου κζ', 33).

κβ'—*Χολὴν ἐπότισεν* τὸ μέτρον ἀπαιτεῖ λέξιν παροξύτονον ἴσως γραπτέον *Χολὴν Σε ποτίζει. ὀμβροσίαντα* ὡς ὄμβρον ἐξ οὐρανοῦ καταπέμψαντα.

κγ'—*Ψεύδονται* ψευδῆ κηρύττουσι, διαψεύδουσι. *ἀσιγήτως* μὴ σιγῶντες καὶ ἄρα βοῶντες.

2. Κυριακοῦ εἰς Λάζαρον.

Καὶ τὸ Κοντάκιον τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς ἱερατικῆς Ὑμνογραφίας. Σύγκειται ἐκ τοῦ προοιμίου καὶ 14 στροφῶν μετὰ ἑφυμνίου τετραστίχου μὲν ἐν τῷ προοίμῳ, διστίχου δὲ ἢ τριστίχου ἢ τετραστίχου ἐν ταῖς στροφαῖς. Ἡ καθαρότης τῆς γλώσσης, τὰ δαψιλῆ ρητορικὰ σχήματα (παρηγήσεις, ἰσόκωλα, ἀντιθέσεις) καὶ ἡ πρὸς τὸ Κοντάκιον τοῦ Ῥωμανοῦ εἰς Ἰούδα ὁμοία μετρικὴ κατασκευὴ δεικνύουσι ποιητὴν τῆς Σχολῆς τοῦ Ῥωμανοῦ. Πιθανὸν ἄρα εἶναι ὅτι ὁ Κυριακὸς οὗτος εἶναι ὁ ἐκ Κορίνθου μὲν ὀρμώμενος, ἐν Ἱεροσολύμοις δὲ κατὰ τὸν ἴσον αἰῶνα ἀκμάσας ἀναχωρητῆς, μαθητῆς τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου καὶ δεινὸς ἀντίπαλος τῶν περὶ τὸν Ὀριγένην, ὅστις «εὐτόνωσ ἐμελώδει ἀγρυπνίας ἀπαύστοις», ὡς λέγεται ἐν

τροπαρίῳ τοῦ εἰς αὐτὸν ποιηθέντος Κανόνος τῆς 29 Σεπτεμβρίου, ὅτε ἑορτάζεται ἡ μνήμη αὐτοῦ. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ποιήματος ἐκ τοῦ Ἰωάννου ια'—ιβ'.

α'—**Ἀκατάληπτε** οὕτω καλεῖται ὁ Σωτὴρ διὰ τὸ μὴ καταληπτὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐν τῷ Ἀκαθίστῳ λέγεται «**ἀπερίγραπτος Λόγος**». **οἰκονομία**· ἐν τῇ Ἐκκλ. γλώσσῃ καλεῖται **οἰκονομία** τὸ ἀνεξερεύνητον μέσον τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου, οἷον ἡ ἐνσάρκωσις, ἡ ταφή, ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ κ.λ.π. οἶος νοῦς=ποῖος νοῦς, **ἀίρεσις**· ἐντόνῳ, ἰσχυρᾶ. **τὸν ἐν ταφῇ φθαρόντα**· τὸν ἐν τῷ τάφῳ τὴν φθορὰν τοῦ θανάτου ὑποστάντα, τὸν ἐν τῷ τάφῳ νεκρόν. **ἀνακαινίζεις**· ἀνανεώνεις, ἀνιστᾶς. **δυναστεία**=δυνάμει (πδ. Λουκᾶ α', 25 «καθεῖλε **δυναστείας**» καὶ Α' Τιμ. ς', 15 «ὁ μόνος **δυνάστης**»). μετ' ᾧδῆς=ᾄδοντες.

β'—**Παρεσιτήκεσαν**=εἰστήκεσαν παρὰ Σοί. **τὸ κράτος Σου ἐξιλεούμενοι**· Σὲ τὸν κραταῖον ἐξιλασκόμενοι, ἐξευμενίζοντες, ἱκετεύοντες· **ἄθροος**· ἀθρόως, αἰφνιδίως. **σικιά**· πδ. Α' Παραλ. κθ', 15 «ὡς **σικιά** αἱ ἡμέραι ἡμῶν ἐπὶ γῆς» καὶ Ἰώβ η', 9 «**σικιά** γάρ ἐστιν ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὁ βίος» καὶ τὸ τοῦ Πινδάρου «**σικιά**ς **ἕναρ** ἀνθρώπος». **ἄνθος** **χόρτου**· ἐκ τοῦ Ἡσαίου (μ', 6—8) «**πᾶσα** σὰρξ ὡς **χόρτος** καὶ **πᾶσα** δόξα ἀνθρώπου ὡς **ἄνθος** **χόρτου**· ἐξηράνθη ὁ **χόρτος** καὶ τὸ **ἄνθος** αὐτοῦ ἐξέπεσεν».

δ'—**Ἰδοσαν**· ὁ ἀναύξητος τύπος συχνὸς ἐν τῇ Ἐκκλ. γλώσσῃ βοηθῶν καὶ εἰς τὴν ἀκροστιχίδα (πδ. ἐν τῷ Ἀκαθίστῳ «**ἰδὸν** **παῖδες** **Χαλδαίων**»), ἡ δὲ κατάληξις—**οσαν** τοῦ ἀορίστου ἤδη ἀπὸ τῶν Ο' τῆς Π. Διαθήκης (ἤλθοσαν, ἐφάγοσαν κ.λ.π.). **σὺν τῷ Θωμᾷ**, ὅστις κατὰ τὸν Ἰωάννην (ια', 16) εἶπε ταῖς συμμαθηταῖς «**ἄγωμεν** καὶ ἡμεῖς, ἵν' ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ». **καταλαβεῖν**=ἐλθεῖν καὶ εὑρεῖν. **φανεῖν** ἀντὶ **φανῆναι** κατὰ τὸ ἐλθεῖν, εὑρεῖν, λαβεῖν. **τῷ πιστῷ φίλῳ** τοῦ Λαζάρου, ἦτοι τῷ Χριστῷ. **ἀμφότεροι**· Χριστὸς καὶ Θωμᾶς (μετὰ τῶν λοιπῶν μαθητῶν). **ἐπιηξάν** (πτήσω)· ἐξέστησαν, κατεπλόγησαν. **βούλευσαι** ἀντὶ βούλη κατὰ τὸ ἴστασαι, δύνασαι ἤδη ἐν τῇ Π. Δ. καὶ ἐν τῇ Κ. συχνὸν (φάγεσαι, πίεσαι, καυχᾶσαι, ἀδυναᾶσαι). **δύνασαι**· ἐνν. ἀναστῆσαι Λάζαρον.

δ' — *Ἐν δακρύων ὀχετοῖς* χύνουσα δάκρυα ὡς ὀχετόν, ἦτοι ἀφθονα. *παράλυτον* ἴδε Ματθαίου θ', 6. *ἔθραυσας ἄλγη ἀθεράπευτα* ἔπαυσας τοὺς πόνους νοσούντων ἀνιάτους νόσους θεραπεύσας αὐτούς. τὸ ἀσθενές ἡμῶν τὴν ἀδυναμίαν ἡμῶν εἰς τὸ θεραπεύειν τοιαύτας νόσους. τὴν *Ἰαρείου παιδα* ἴδε Ματθαίου θ', 25. *τὸν υἱὸν τῆς χήρας* ἴδε Λουκᾶ ζ', 14. *ἐκ τῆς φθορᾶς* πβ. ἄνωτ. «τὸν ἐν ταφῇ φθαρέντα».

θ' — *Ρεῖθρα ὄμβρων δακρυχέουσαι* χύνουσαι δάκρυα βροχηδὸν σχηματίζοντα ρεῖθρα (πβ. ἄνωτ. «ἐν ὀχετοῖς δακρύων»). *σπήλαιον* ἔπου ἦτο τὸ μνημεῖον. *ἔχων τὴν ἐξουσίαν ζωοποίησης*. πβ. Ἰωάννου ε', 20 «καὶ ὁ υἱὸς οὗς θέλει ζωοποιεῖ», διότι 27 «ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ πατήρ». *πᾶσα πνοή* πᾶς ἄνθρωπος (πβ. ἄνωτ. «πάση σαρκί»). *κινήθεις ἐνεβριμήσατο* (τῷ πνεύματι) συγκινήθεις ἐταράχθη (πβ. Ἰωάννου ια, 33 «ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι καὶ ἐτάραξεν ἑαυτόν»). *ἦνοιξαν τὸ σπήλαιον ἀφαιρέσαντες τὸν λίθον*, ὅστις ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ. *ἔπηξαν τὴν ὄσφρησιν* ἀπετροπιάσθησαν τὴν ὄσμην (πβ. Ἰω. ια', 30 «Κύριε, ἤδη ὄζει»). *λογισάμενοι* (αὐτὸν) *σκιὰν τεφραίαν* νομίσαντες ὅτι αὐτὸς εἶχεν ἤδη μεταβληθῆ εἰς σκιάδην τέφραν. ὁ ἐν *φθορᾷ* πρὸς ἀφθαρσίαν πβ. τὸ ὅμοιον ἐν Α' Κορ. ιε', 50 «οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ».

ια' — *Ἀπεφθέξατο* ὅσα διηγείται ὁ Ἰωάννης ἐν ια', 42 *ὑπέστρεψε τὸ πνεῦμα* (= τὴν ψυχὴν) ὁ *Κύριος* (τῷ Λαζάρῳ). *ἔδεισε* (δέος, δέδοικα) ἐφοβήθη. *δύο φθαρέντα*. . . *καὶ λυθεῖσα*. . . *ἀνεκαινίσθη οὗτος* ἡ σφόδρα ἀνώματος αὐτῆ συντακτικῆ ἔκφρασις (ἀντὶ τῆς ὁμαλῆς ὁ ταφῇ φθαρεῖς λυθείσης τῆς ἀρμονίας ἀνεκαινίσθη) δύσκολον εἶναι ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν ποιητὴν, ἢ ἀνακάλυψις δὲ παλαιοῦ τινος κώδικος θὰ μᾶς ἀποδώσῃ τὴν γνησίαν γραφὴν αὐτοῦ.

ιβ' — *Ἐζώωσε* ζῶν, ζωντανὸν ἐποίησεν, ἀνέστησεν ἀλλὰ διὰ τὸ μέτρον διορθοῦται εὐθὺς *ζώωσε ἢ ἀνεζώωσε*. *δυσωπῶ* ἴκετεύω τὸ ῥῆμα συχνότατον ἐν τῇ Ἐκκλ. ποιήσει διάφορον τὴν σημασίαν τοῦ παλαιότερου *δυσωποῦμαι*. τοῦ *Ἀδάμ* τοῦ ἀνθρώπου κατ' ἀνονομασίαν συνήθη παρὰ τοῖς Ἐκκλ. ποιηταῖς. *τῶν χειρῶν τῶν σῶν*. *κατέκρινάς με* *Ἄιδη* = κατακρίνας παρέδωκάς με τῷ *Ἄιδη*. *τί ἐπελάθου* (ἔμοῦ) *ὄντος ἔργου τῶν σῶν*

δακτύλων (πβ. Ψαλμοῦ η', 4 «ὄψομαι τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου»).

ιγ'— Ἰωανᾶ, ὅστις «ἐγένετο ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας» (πβ. Ματθ. ιβ', 39). ἄγξω ἐν τῇ σαρκί μου δράκοντα ἐν ἀγκίστρῳ· θὰ πνίξω διὰ τῆς σαρκός μου (τ. ἔ. τοῦ θανάτου τοῦ σώματός μου) τὸν διάβολον τὸν δι' ἀγκίστρον συλληφθέντα, ἦτοι σαγηνευθέντα. κατὰ τὸ γεγραμμένον ἐν Ἰωβ (μ', 28), ὅπου ἔμως ἀναγινώσκεται «ἄξεις δὲ δράκοντα ἐν ἀγκίστρῳ» καὶ ὁ ποιητῆς ἐνταῦθα ἠλλαξε τὸ ῥῆμα, ἵνα δηλώσῃ ὅτι ὁ Σωτὴρ διὰ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ ἐπνίξε τὸν δράκοντα, τὸν ὄφιν, «τὸν ὀλετήρα τοῦ Ἀδάμ».

3. Ῥωμανοῦ

α') Κοντάκιον τῆς Χριστοῦ γεννήσεως.

Τὸ Κοντάκιον τοῦτο κατὰ τὸν Συναξαριστὴν εἶναι τὸ πρῶτον τοῦ Ῥωμανοῦ, ἴσως δὲ καὶ τὸ ἄριστον αὐτοῦ. Αἱ προσωποποιίαι, τὰ ποικίλα ῥητορικά σχήματα, ὁ δραματικὸς διάλογος τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ βρέφους καὶ τῆς αὐτῆς καὶ τῶν Μάγων, τὸ γοργὸν τοῦ ῥυθμοῦ καὶ ἡ πλουσία καὶ καθαρὰ γλῶσσα τοῦ ποιήματος δεικνύουσιν ὅτι δικαίως ὁ ποιητῆς ἐπωνομάσθη Πίνδαρος τῆς χριστιανικῆς καθόλου ποιήσεως. Μέχρι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος τὸ Κοντάκιον τοῦτο ἐψάλλετο κατ' ἔτος εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων ἐν τῷ Παλατίῳ κατὰ τὸ ἐπίσημον αὐτοκρατορικὸν γέθμα ὑπὸ τῶν Ἀγιοσοφικῶν καὶ τῶν Ἀποστολικῶν, ἦτοι ὑπὸ διπλοῦ χοροῦ ψαλτῶν τῶν ναῶν τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ποιήματος ἐλήφθη ἐκ τῆς Κ. Διαθήκης (Ματθαίου α', 18 καὶ ἐξῆς καὶ Λουκᾶ β', 1—20). Ἐν τῷ Μηναίῳ τῆς 25 Δεκεμβρίου παρελήφθη ἐκ τούτου μόνον τὸ κουκούλιον καὶ ὁ πρῶτος οἶκος.

Τὸν ὑπερούσιον· τὸν ὑπὲρ (τὴν ἀνθρωπίνην) οὐσίαν ὄντα, τὸν Θεόν. ἡ γῆ προσάγει τῷ ἀπροσίτῳ τὸ σπήλαιον· ἡ γῆ προσφέρει εἰς τὸν ἀπροσπέλαστον τὸ σπήλαιον (πβ. Ἀκαθ. «τὸν ἀπρόσιτον ὡς Θεὸν ἐθεώρει πᾶσι προσιτὸν (πᾶσα φύσις ἀγγέλων)· δοξολογοῦσι· αἰνοῦσι, λέγουσι «δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ» κατὰ τὰ παρὰ Λουκᾶ β', 14. Μάγοι ἐκαλοῦντο παρὰ Βαβυλῶν

νοίς οἱ σοφοί, οἵτινες ἠσχολοῦντο εἰς τὴν ἀστρολογίαν, τὴν μαντικὴν καὶ τὴν ἐξηγήσιν τῶν ὀνειρώτων.

α) *Τὴν Ἑδέμ*: ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἔκειτο ὁ παράδεισος (Γεν. β', β) καὶ κατὰ συνεκδοχὴν καὶ αὐτὸς ὁ παράδεισος. *Βηθλεὲμ ἤνοιξε*: διότι ἐν αὐτῇ ἐγεννήθη ὁ Σωτὴρ, ὅστις τὸν ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ κλεισμένον παράδεισον ἤνοιξε τοῖς ἀνθρώποις, ὅθεν καὶ ἡ Θεοτόκος ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἐν τῷ Ἀκαθίστῳ λέγεται «*παραδείσου θυρῶν ἀνοικτήριον*». *τὴν τρυφὴν* ἢ ἀπέλαυεν ὁ Ἀδάμ θεωρῶν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ «*ἐν τῇ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς*» (Γεν. β', 15) ἢ λέξις Ἑδέμ ἐβραϊστὶ δηλοῖ τέρψιν, τρυφὴν. *ἐν κρυφῇ*: ἐν τόπῳ ἀποκρύφῳ τ. ἔ. τῷ σπηλαίῳ (πβ. Ἡσαίου λε', 19 «*οὐκ ἐν κρυφῇ λελάληκα οὐδὲ ἐν τόπῳ γῆς σκοτεινῷ*»). *τὰ τοῦ παραδείσου*: ὅσα ἐν τῇ παραδείσῳ τερπνὰ εἶχεν ὁ Ἀδάμ πρὸ τῆς πτώσεως αὐτοῦ.

β' — *Ὁ πατὴρ τῆς μητρὸς ἐγένετο υἱὸς* (αὐτῆς). *γνώμη οἰκεία γνώμη, βουλήσει, ἐκὼν. κατανοοῦσα*—δρῶσα.

γ' — *Τί σοὶ καὶ τοῖς πτωχεύασι*: τίς σχέσις ὑπάρχει μεταξὺ σοῦ καὶ τῶν πτωχῶν τ. ἔ. τῶν ἀνθρώπων τῶν στερηθέντων τῆς θείας χάριτος, τῆς πλουσίας δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ. *ἤλυθας*: ἐκ τοῦ ποιητ. ἀορ. ἤλυθον. *σπηλαίου ἠράσθης ἢ φάινης ἐτέρφθης* φέρεται ἐν τισι κώδιξιν, ἐν ἄλλῳ δὲ *σπηλαίῳ ἐτέρφθης καὶ φάινης ἠράσθης*: ὅθεν πιστεύω ὅτι ὁ ποιητὴς ἔγραψε τὸ ἐν τῷ κειμένῳ. *ἐν τῷ καταλύματι*: ἐν τῷ πανδοχείῳ (πβ. Λουκᾶ β', 7). *Σάρρα*: τῇ γυναικὶ τοῦ Ἀβραάμ, ἣ ἐδόθη «*πᾶσα ἡ γῆ Χαναάν εἰς κατάσχεσιν αἰώνιον*» (Γεν. ιζ', 7). *οὐδὲ φωλεὸς*: πβ. Ματθ. η', 20 «*καὶ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν. . . ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει τοῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ*». *ἐχησάμην τὸ ἄντρον*: ἢ πρὸς αὐτ. σύνταξις τοῦ χροῦμαι δὲν εἶναι ἀσυνήθης παρὰ Βυζαντινοῖς: ἀλλ' ὑπάρχει καὶ γραφὴ *ἐκτησάμην. βουλήσει*: ἰδίῳ θελήματι, ἐκὼν (πβ. ἀνωτ. «*γνώμη*»).

δ' — *Ἐν ἀπορρήτῳ λέγουσα*: καθ' ἑαυτὴν, μόνη λέγουσα, μονολογοῦσα. *τῶν ἀφανῶν*: τῶν μυστικῶν, τῶν διανοημάτων. *ἀπεκύησας*: ἐγέννησας. *ἀπάτορος*: τοῦ μὴ ἔχοντος (ἀνθρωπον) πατέρα, τοῦ ἀγενεαλογήτου, αἰωνίου Θεοῦ. *συνήκαμεν* (συνήμι): ἐνοήσαμεν. *ᾤφθη* ἐν τῇ γῇ, ἐπεφάνη, ἐγεννήθη.

ε' — *Βαλαάμ*: προφήτης ἐκ τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ πόλεως

Φαθουρά, ὅστις προεφήτευσε τὴν ἔλευσιν τοῦ Σωτῆρος εἰπὼν «ἀνατελεῖ ἄστρον ἐξ Ἰακώβ, ἀναστήσεται ἄνθρωπος ἐξ Ἰσραὴλ καὶ θραύσει τοὺς ἀρχηγούς Μωάβ καὶ προνομεύσει πάντας υἱούς Σὴμ» (Ἀριθμῶν κδ', 17). *παρέθειο τῶν ῥημάτων τὸν νοῦν* ἐξέθηκεν, ἐγνώρισεν ἡμῖν τὸ νόημα τῶν λόγων του. *μαντεύματα καὶ οἰωνίσματα* τὰς μαντείας τῶν ἐθνικῶν καὶ τοὺς οἰωνισμοὺς αὐτῶν, οἵτινες ἦσαν ψευδεῖς. *ἐκλύων παραβολὰς σοφῶν καὶ τὰ αἰνίγματα* ὅστις διαλύει, διασαφεῖ τὰς παραβολὰς τῶν σοφῶν (Ἰουδαίων) καὶ τοὺς αἰνιγματώδεις λόγους αὐτῶν, τ. ἔ. ὅσα παραβολικῶς καὶ αἰνιγματωδῶς εἶπον οἱ προφῆται, ταῦτα νῦν διὰ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ διασαφούνται. *ὑπερφαιδρότερος ὑπερλαμπρότερος* (πῶ. Κοντ. εἰς Ἐσταυρωμένον «φαιδρὸν καταπέτασμα»). *ἐκ τοῦ Ἰακώβ ἀστράπτειν* ὅτι μέλλει ν' ἀνατελεῖ (=*γεννηθῆ*) ἐξ Ἰουδαίων.

στ'— *Κλαίουσα ἐκ χαρᾶς. μετὰ τῆς πτωχείας μου μετ' ἐμοῦ τῆς πτωχῆς καὶ ταπεινῆς, εἰς ἐμὲ τὴν πτωχὴν καὶ ταπεινὴν. οἱ βασιλεύοντες· οἱ μεγιστάνες, οἱ σοφοί (Μάγοι). λιτανεύουσι (λίτσομαι, λιτή)· ἱκετεύουσι (πῶ. Ψαλμοῦ μδ', 13 «τὸ πρόσωπόν σου λιτανεύουσιν οἱ πλοῦσιοι τοῦ λαοῦ τῆς γῆς»).*

ζ'— *Κέλευσον ἔλθωσιν* λατινισμὸς (jube accedant), ὡς καὶ ὁ κατωτέρω *νεῦσον εἰσέλθωσιν* (annue ingrediantur), λίαν σπάνιοι παρὰ Ῥωμανῶ. *πτωχεῖαν τιμίαν* πτωχεῖαν πολυτιμον· ὁ νοῦς δὲ τῆς φράσεως σαφῆς ἐκ τῶν ἐπομένων. *ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια* ἐκ τοῦ Ἰωάννου α', 17. *τῆς εὐτελείας* τῆς εὐτελοῦς, πτωχικῆς ἐν τῇ σπηλαίῳ καταλύσεως.

η'— *Ἦψατο τῶν φρενῶν ἀφανῶς* ἔβαλεν εἰς τὸν νοῦν, ὑπέβαλε μυστικῶς. *ἐμὸς λόγος* κατ' ἐμὴν ἐπιταγὴν ἔλαμψεν οὗτος ὁ ἀστήρ· ὁ σαρκωθεὶς Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐμφανίζεται κατὰ τὸν ποιητὴν τὸ μὲν ὡς παιδίον φερόμενον ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς μητρὸς αὐτοῦ, τὸ δὲ ὡς ἀστήρ συνελθὼν τοῖς Μάγοις καὶ οδηγῶν αὐτούς· διὸ καὶ ἡ Θεοτόκος ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ καλεῖται ἐν τῇ Ἀκαθίστῃ «*ἀστὴρος ἀδύτου μήτηρ*». *πρὸς τὸ φαινόμενον* φαινομενικῶς. *δύναμις θεία. συνῆλθε* συνοδός, συνοδοιπόρος ἐγένετο. ὡς *λειτουργῶν μοι* ἅτε ὑπηρετῶν, διακονῶν μοι.

θ'— *Τῶν Μάγων τὸ σύστημα* τοὺς συνεστῶτας Μάγους, τὸν ἑμίλον τῶν Μάγων.

ι' — *'Αγεναλόγητος* πδ. Ἑβρ. ζ', 3 «ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγεναλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν μήτε ζωῆς τέλος ἔχων». ἀκμήν ἀκόμη.

κα' — *Προσεκύνησαν* = προσκυνήσαντες προσήνεγκαν. *σμήρναν* χυμὸν ἀρωματώδη τῆς Ἀραβικῆς μύρτου. *δῶρα τὰ τριύλα* δῶρα τρία ὑλικά· ἄλλοι κώδικες ἔχουσι *τρίχροα*. *Σεραφιμ* (= πῦρ καταναλίσκον) ἐν τῶν ἐννέα ἀγγελικῶν ταγματῶν ἀείποτε περὶ τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ ὄντες καὶ ψάλλοντες «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σαβαώθ' πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ». ὡς τὰ τοῦ *Καῖν* ἰδὲ Γενέσεως γ', 4.

κβ' — *Φαιδρά* πδ. ἀνωτ. «*ὑπερφαιδωμένος*». *τρεῖς αἰτήσεις* ὡς καὶ νῦν ἡ Ἐκκλησία εὐχεται «ὕπερ εὐκρασίας ἀέρων καὶ εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ τῶν οἰκούντων ἐν αὐτῇ». *διαλλάγηθι* (διαλλάττομαι)· συγχώρησον, ἐλέησον. *εἰκῆ*· ἀσκόπως. *χορηγὸν τοῦ γάλακτος* καλεῖ τὸν Χριστὸν ὡς παρέχοντα τὴν ἐλαφρὰν καὶ ἀπλὴν τροφήν τοῦ Εὐαγγελίου (πδ. Α' Κορ. γ', «γάλα ὑμᾶς ἐπότισα καὶ οὐ βρώμα» καὶ Ἑβρ. ε', 12 «γεγόνατε χρεῖαν ἔχοντες γάλακτος καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς» καὶ Α' Πέτρ. β', 2 «ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ἐποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ ἀυξηθῆτε εἰς σωτηρίαν»). *τοῦ γένους μου καὶ στόμα καὶ καύχημα* τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐμὲ ὡς τεκοῦσάν Σε ἔχει ἐν τῷ στόματι καὶ ἐν ἐμοὶ καυχᾶται· ὁμοίως ἐν τῷ Ἀκαθίστῳ καλεῖ τὴν Θεοτόκον τῶν «Ἀποστόλων τὸ ἀσίγητον στόμα» καὶ «τῶν πιστῶν ἀναμψίβολον καύχημα». *σκέπην, τεῖχος* οὕτω καὶ ἐν τῷ Ἀκαθίστῳ καλεῖται ἡ Παρθένος «σκέπη τοῦ κόσμου, πλατυτέρα νεφέλης» καὶ «τεῖχος τῶν παρθένων καὶ πάντων τῶν εἰς αὐτὴν προστρεχόντων». *λαβεῖν αἴσθησιν τοῦδε*· νὰ ἐννοήσωσι τοῦτο, ὅτι ἐγεννήθης δι' ἐμοῦ.

β'. Κοντάκιον εἰς Ἰούδαν.

Τὸ εἰς τὸν Ἰούδαν Κοντάκιον τοῦ Ῥωμανοῦ διακρίνεται μάλιστα διὰ τὸ μέχρι ὑπερβολῆς πάθος καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν ῥητορικῶν σχημάτων. Δαψιλῆ εἶνε τὰ ἰσόκωλα, αἱ ἀντιθέσεις καὶ αἱ παρηγήσεις ἐν τούτῳ, ὥσπερ καὶ ἐν ἄλλῳ ποιήματι τοῦ Ῥωμανοῦ, τῷ γνωστῷ Ἀκαθίστῳ ὕμνῳ. Καὶ προσκρούουσι μὲν σήμερον εἰς τὰ ὦτα ἡμῶν αἱ καταχρήσεις αὐταὶ τῶν ῥητορικῶν

σχημάτων, ἀλλ' εἰς τοὺς μεσαιωνικοὺς πατέρας ἡμῶν φαίνεται ὅτι ταῦτα ἦσαν ἀρεστά, ἀφ' οὗ καὶ πᾶσα ἢ μετὰ τὸν Ῥωμανὸν Ἑκκλ. ποίησις βρίθει τῶν τοιούτων σχημάτων. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ποιήματος ἐλήφθη ἐκ τοῦ Ἰωάννου ιγ'.

Ι—*Ἰλευς*: ἰλαρός, εὐμενής. ὁ ἀνεχόμενος πάντων ὁ ὑπομένων τὰ πάντα ὡς φιλόστοργος καὶ ἐκδεχόμενος πάντας, ἤτοι ἀποδεχόμενος, ἀσπαζόμενος πάντας ὡς φιλάνθρωπος.

ΙΙ—*Κρυφή*: κρυφίως (πβ. σελ. 87). ἐν τῷ οἴκῳ τῆς Θεοτόκου νοεῖ τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναὸν τῆς Θεοτόκου, τὸν καλούμενον «Τὰ Κύρου», ἔπου συνήθως ἔψαλλεν ὁ ποιητής.

α'—*Ἐνάρκησε* (νάρκη, ναρκάω): ἠναισθήτησεν, ἐπάγωσεν. *ἐτρόμασε*: κατελήφθη ὑπὸ τρόμου· τὸ τρομάζω ἀπαντᾷ ἤδη παρὰ Χρυσοστόμῳ. *γνώμη* ἰδὲ σελ. 87. *κρατούμενον*: συλλαμβανόμενον. *ὑπέστη*: ἀντέσχεν, ὑπέμεινεν. ὁ αἰθὴρ *συνέστη* ὁ αἴθρ συνεκρατίθη, δὲν διελύθη.

β'—*Κατεσκεύασε*: παρεσκεύασεν, ἐνίργησεν. *ἀθετήσας*: περιφρονήσας, ἀποδοκιμάσας (πβ. Ἡσαίου α', 2 «οἰοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δὲ με ἠθέτησαν» καὶ Μάρκου ζ', 9 «ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ» καὶ Λουκᾶ ι', 16 «ὁ ἀθετῶν ἡμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ»). ὁ *κληθεὶς* εἰς τὴν μαθητικὴν διακονίαν. ὁ *στεφανθεὶς*: στεφανωθείς, τιμηθεὶς (πβ. Ψαλμοῦ η', 6 «δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν»). *ἀφατον* (φημί): ἀνέκφραστον, ἀδιήγητον. *ἐπλήσας* (πίμπλημι): ἐπλήρωσας, ἐγέμισας ὕδατος.

γ'—*Μυστικῇ βρώσει*—μυστικῇ δείπῳ Ματθ. κς', 26. *γυμνόν*: στερηθέντα, χάσαντα. *ὑποταγὴν δαιμόνων*: τὸν ὑποταχθέντα εἰς τοὺς δαίμονας, κατὰ μετωνυμίαν. *ἀπαλλαγὴν πόνων* καλεῖ τὴν τροφήν πάλιν κατὰ μετωνυμίαν. *δισχίσθη*: ἀπεσχίσθη, ἀπεχωρίσθη ἀπὸ Σοῦ. *κατενύγη* (κατανύσσομαι): ἐπληρώθη τὴν καρδίαν, ἐθλίβη (πβ. Πράξεων β', 37 «κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ»).

δ'—*Ἐπειγόμενον*: σπεύδοντα. *θαλπόμενον*: θερμαινόμενον, τυγχάνον φροντίδος καὶ ἐπιμελείας (πβ. Ἐφεσ. ε', 29 «ἐκτρέφει καὶ θάλπει (τὴν σάρκα ἑαυτοῦ ἕκαστος) καὶ Α' Θεσσ. β', 7 «ὡς ἂν τροφὸς θάλπη τὰ ἑαυτῆς τέκνα»). *βαλεῖν κατεπειγόμενον*: ρίψαι κάτω (πβ. τὸ τοῦ Ἡσαίου α', 3 «ἐγὼν βοῦς τὸν κτησάμενον καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ, Ἰσραὴλ δὲ

με οὐκ ἔγνω»). *ἔβρουχεν* (βρύχω καὶ βρύκω) ἔτριξε τοὺς ὀδόντας, ὠργίζετο, ἐλύσσα (πβ. Πράξ. ζ', 54 «ἔβρουχον τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐτόν»). *μονιός* ἄγριόχοιρος (πβ. Ψαλμοῦ οθ', 14 «μονιός ἄγριος κατενεμήσατο αὐτήν»). *ἀπηνής* ὠμός, σκληρός. *ἔν' ἐπιβῆ* ἵνα ἐπ' αὐτοῦ καθίσῃ (ἐκ τοῦ Λουκᾶ κβ', 3).

ιδ' — *Ἄρας τοὺς πόδας ταχεῖ τῷ ποδί, δρομαῖος*. ἠὺτομόλησε (αὐτόμολος) ἐκὼν προσήλθε. *πατριάν* συμβούλιον, ἐταιρείαν, συμμορίαν. *μέτριος* μεσίτης ἢ μετριοπαθής; ἀμφίβελος ἢ σημασία τῆς λέξεως. *ὠνήσασθαι* = πρίασθαι, ἦτοι ἀγοράσαι. *ἄκουσον, γῆ* ἢ ὑψηλὴ αὕτη ἐπικλησις συχνὴ παρ' Ἡσαΐα, ὡς α', 2 «ἄκουε οὐρανὸν καὶ ἐνωτίζου γῆ» καὶ λδ', 1 «ἀκουσάτω ἡ γῆ καὶ οἱ ἐν αὐτῇ». *λαλεῖται* συζητεῖται.

ιε' — *Μετὰ τῶν κάτω καὶ τὰ ἄνω* μετὰ τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν καὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς.

ιζ' — *Ἀνάνηφον* (ἀνανήφω) σύνελθε, ἔλα εἰς τὰ λογικά σου. *καί, μωροί, ποτὲ φρονήσατε* ἐκ τῶν Ψαλμῶν «σύνετε δῆ, ἄφρονες ἐν τῷ λαῷ, καί, μωροί, ποτὲ φρονήσατε» (93, 8). *συχωρήσει* συμφωνήσει, συγκατανεύσει.

κ' — *Ποιαπὸν ὀλίσθησε* πόσον μέγα ἁμάρτημα ἤμαρτε. *πτῶμα* = πτώσιν. *ἀστραπήν* ἐκ τοῦ Λουκᾶ ι', 18 «ἐθεώρουν τὸν σατανᾶν ὡς ἀστραπήν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα». *ἀντάρας τῷ Χριστῷ* ἄρας, ὑψώσας τὰς χεῖρας κατὰ τοῦ Χριστοῦ τ. ἔ. προδοῦς τὸν Χ. *ἀνιῶν τὰς βάσεις πρὸς κέντρα* χαλῶν, λύων, διευθύνων τοὺς πόδας, ἦτοι λακτίζων πρὸς κέντρα (πβ. Πράξ. κς', 14 «σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν» καὶ Πινδάρου Πυθ. β', 95 «ποτὶ κέντρον δέ τοι λακτιζέμεν τελέθει ὀλισθηρὸς οἴμος»). *τὸ κέρδος ἐκεῖ πληρωθεῖς* παρόμοιον σαρκασμὸν ἔχει καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἐν τῇ «Ἀντιγόνη» (στίχ. 305), ἔνθα ὁ Κρέων ἀπειλεῖ τοὺς φύλακας τοῦ πτώματος τοῦ Πολυνείκου, οὓς ὑπώπτουσεν ὅτι δεκασθέντες ἔθαψαν αὐτόν, ὅτι θὰ ἐξαποστείλῃ αὐτοὺς εἰς "Αἶδου, «ἔν' εἰδότες τὸ κέρδος ὅθεν οἰστέον τοῦ λοιποῦ ἀρπάξῃτε».

κα' — *Βουλῆ* = γνώμη σελ. 87. *τὸν πάθος ἐλόμενον* (ἐν τῷ σταυρῷ) τὸν παθόντα ἐν τῷ σταυρῷ, τὸν σταυρωθέντα. *ἐμάνθανεν* (εἶναι) ἐδιδάσκετο νὰ εἶναι (ἰδὲ Ἰωάννου ι'. 11).

κγ' — *Πτώματος* = πτώσεως, ὀλισθήσεως, ὡς ἄνωτέρω. *τοῦ φυγεῖν* = ἵνα φύγῃ, ἀποφύγῃ τὸ κατὰ γενικὴν δὲ τοῦτο τελικόν.

ἀπαρέμφατον συχνότατον ἐν τῇ γλώσσῃ τῆς Ἐκκλησίας. πρῶτου (πιπράσκω, πρᾶτης)· πωλητοῦ. τοὺς ἑαυτῶν· τοὺς ἡμῶν αὐτῶν, τοὺς ἡμετέρους. ἀναβάσεις· ἀναβαθμούς, σκαλοπάτια.

γ' **Κοντάκιον εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου.**

Τὸ Κοντάκιον τοῦτο τοῦ Ῥωμανοῦ χαρακτηρίζει ἄριστα τὴν δραματικὴν τέχνην καὶ τὴν εὐστροφίαν αὐτοῦ εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ρυθμοῦ καὶ τοῦ μέτρου. Σώζεται εἰς πλείστους κώδικας τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, ὅπερ μαρτυρεῖ ὅτι ἀπλήστως ἀνεγινώσκето τὸ ἀληθῶς θαυμάσιον τοῦτο ποίημα ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν τοῦ Μέσου αἰῶνος. Ἐν τῷ Τριφδίῳ παρελήφθη ἐκ τούτου μόνον τὸ προσίμιον καὶ ἡ α' στροφή.

Καιεῖδε Μαρία ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ἣτις «εἰστήκει παρὰ τῷ σταυρῷ» μετὰ Μαρίας τῆς τοῦ Κλωπᾶ καὶ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς (Ἰωάννου ιθ', 25).

α'—**Τὸν ἴδιον ἄρνα** ἐκ τοῦ Ἡσαίου λέγοντος «ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη καὶ ὡς ἄμνος ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος» (γγ', 7) καὶ διὰ τούτου τὸν Χριστὸν ὑπαινισσομένου καὶ ἐκ τῆς Κ. Διαθήκης (Ἰωάννου α', 29) «Ἴδε ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου» καὶ ἀλλαχοῦ ἡ μὲν Ἐκκλησ. φιλολογία συνηθέστατα ὀνομάζει τὸν Χριστὸν πρόβατον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ ἀμνάδα, ἡ δὲ Ἀγιογραφία παρίστα αὐτὸν ὡς ἄρνιον ἀπὸ τοῦ Δ' μέχρι τοῦ Ζ' αἰῶνος. **τροχομένη**· θλιβομένη, λυπουμένη. **τελεῖτε δρόμον**· τρέχεις (πβ. Β' Τιμ. δ', 7 «τὸν δρόμον τετέλεκα» καὶ Πράξεων κ', 24 «τελειῶσαι τὸν δρόμον μου»). ἐν **Κανᾶ**· ἰδὲ Ἰωάννου β', 1. **συνέλθω**· συνακολουθήσω (πβ. σελ. 30 «συνῆλθε Μάγοις»). **μείνω**· περιμείνω. **δός μοι λόγον, Λόγε**· ἡ παρήχησις αὕτη καὶ ἐν ἄλλοις Κοντακίοις τοῦ Ῥωμανοῦ ἀπαντᾶ, ὡς ἐν τῷ τῶν Βαῖτων «ὁ Λόγος ἐπὶ ἀλόγου λογικούς θέλων ῥύσασθαι».

β'—**Τὰ βρέφη** εἰ κρᾶζουσί **Σοι** τὸ εὐλογημένους· πρὸ πέντε ἡμερῶν, ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἤρχετο εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπὸ Βηθαθανίας, ὅπου ἀνέστησε τὸν Λάζαρον (Ἰωάννου ιβ', 12). **ἀκμήν**· ἀκόμη καὶ τώρα (πβ. Ματθ. ιε', 26 «ἀκμήν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε;). **βαῖτων**· κλάδων φοινίκων. **τῶν ἀθέσμων**· τῶν ἀδικούντων.

σταυρωῖ προσπλήγγνται· ἐν τῷ σταυρῷ προσηλοῦται, σταυροῦται.

γ'—*Ὁ εἰπὼν Σοι*· ἰδὲ Ματθ. ζ', 32. *οὐκ ἀρνούμαι*=οὐκ ἀρνήσομαι ποτέ σε. *ὁ βοήσας*· ἰδὲ Ἰωάν. ια', 16. *οἱ οἰκετοὶ καὶ γνωστοί*· οἱ ἄλλοι μαθηταί, ἰδὲ Ματθαίου ιθ', 26. *οἱ μέλλοντες κρίνειν τὰς φυλάς τοῦ Ἰσραήλ*· ἰδὲ Ματθ. ιθ' 28. *εἰς ὑπὲρ πάντων*· ἐκ τοῦ Παύλου «εἰς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανε» Β' Κορ. ε' 14. *πᾶσιν ἤρκεσας*· εἰς πάντας ἐπήρκεσας, τοὺς πάντας ἐδοήθησας, εὐηργέτησας· οὕτως ἔγραψα ἀντὶ τοῦ ἤρκεσας τῶν κωδικῶν, διότι ὁ Σωτὴρ δὲν ἤρесе, δὲν ὑπῆρξεν ἀρεστὸς πᾶσι, μάλιστα δὲ τοῖς πλείστοις ἀπήρесе, διὸ καὶ σταυρῷ προσηλώθη, ἐν ᾧ τοῖς πᾶσιν ἤρκεσε, σύμπαντι τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, σώσας αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας τοῦ Ἀδάμ.

δ'—*Συναποφέρῃ*· συμπαραφέρεσαι, συμπαρασύρεσαι μετὰ τῶν ἄλλων γυναικῶν εἰς κοπετοὺς καὶ θρήνους (Λουκᾶ κγ', 27)· ἀλλ' ὑπάρχει καὶ γραφὴ *συνολοφύρη καὶ συναποδύρη τὸν Ἀδάμ*· τὸν ἀνθρώπον, τοὺς ἀνθρώπους (πθ. σελ. 58). καὶ μὴν· ἀλλ' ὁμως (κατ'ὼς λέγεις), βεβαίως.

ε'—*Ἀπόθου* (ἀποτίθεται)· ἀπόθαλε, παῦσον. *κεχαριτωμένη ὠνομάσθης*· ὑπὸ τοῦ Γαβριὴλ (Λουκᾶ α', 28), ἤτοι ἡξιωμένη ὑπερφυοῦς χάριτος (πθ. Σοφ. Σειράχ ιη', 11 «οὐκ ἰδοῦ λόγος ὑπὲρ δόμα ἀγαθόν; καὶ ἀμφοτέρα παρὰ ἀνδρὶ κεχαριτωμένῳ»). τοῦ *νυμφῶνος τοῦ ἐμοῦ*· τοῦ νυμφικοῦ θαλάμου, τῶν κεκλημένων εἰς τὸν γάμον ἐμοῦ τοῦ νυμφίου τ. ἔ. τῆς Ἐκκλησίας μου (πθ. Ματθαίου θ', 15 ἔξω τοῦ νυμφῶνος).

ς'—*Πικράν*· λυπηρὰν ἐμοί. *μὴ δόξης εἶναι*· ὑπάρχει καὶ γραφὴ *μὴ δείξης*=μὴ ἀποδείξης διὰ τῆς λύπης σου καὶ τῶν θρήνων. ὡς τὸ *μάννα*· ἰδὲ Ἐξόδου ις'. *ἐτυρώθην*· συνεπάγην, ἐστεροποιήθην, ἐσαρκώθην, «σὰρξ ἐγενόμην», ὡς λέγει κατωτέρω. *Δαυὶδ*· ἐν Ψαλμῷ ξζ', 16 «ὄρος τετυρωμένον». *ἐν ταύτῃ τῇ σαρκὶ καὶ οὐχὶ τῇ θεότητι* (πθ. Α' Πέτρου δ', 1 «ὁ παθὼν ἐν σαρκὶ πέπαυται ἁμαρτίας».)

ζ'—*Ἀποσοβῶ*· ἀπομακρύνω, παύω. *συντριβῶ τὴν καρδίαν μου*· ἐξαντιλοῦμαι λυπουμένη, στενοχωρουμένη (πθ. Ἡσαίου ξα', 1 «ιάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν» καὶ Ψαλμοῦ ν' 19 «καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει»). *σπλάγγνον*=τέκνον, ὡς καὶ γράφεται ἐν τινὶ κώ-

δικι (πδ. Φιλίμ. 12 «σύ δὲ αὐτὸν (τὸν Ὀνήσιμον), τουτέστι τὰ ἐμὰ σπλάγγα προσλαβοῦ»). *εἰ μὴ θάναο*: τὸ εἰ μεθ' ὑποτ. γνωστὸν καὶ εἰς τοὺς τραγικοὺς. ὁ Ἀδάμ οὐχ ὑγιαίνει· ὁ ἄνθρωπος δὲν σώζεται. *ἀνευ πάθους*: οὐδὲν σὺ παθὼν, ἀπαθής, ὡς λέγει κατωτέρω. *λεπρόν*: ἰδὲ Ματθαίου η', 3. *σφιγξας*: νευρώσας, ἐνδυναμώσας τὰ νεῦρα τοῦ παραλύτου ἰδὲ Ματθαίου θ', 2. *πηρόν*: ἀνάπληρον, ἀόμματον ἰδὲ Ἰωάννου. θ', 1.

η'—*Νεκρούς*: ὡς τὸν ἐν Ναῖν (Λουκᾶ ζ', 11) καὶ τὸν Λάζαρον. ἐν ταφῇ=ἐν τάφῳ.

ι'—*Συνήκας* (συνήμι): ἐνόησας.

ια'—*Ὁ ἔχω*=ὁ κατέχω, ὁ γινώσκω. ἀναλύσεις: ἐπιστρέφεις (πδ. Σοφ. Σολομ. β', 1 «οὐκ ἐγνώσθη ὁ ἀναλύσας ἐξ ἄδου» καὶ Λουκᾶ ιβ', 36 «πότε ἀναλύσει ἐκ τῶν γάμων»). *ἂν περιοδεύσης*: ἐὰν ἐπισκεψάμενος θεραπεύσης. *βλέπω*=ἔψομαι, θά σε ἴδω (πδ. σελ. 93 ἀρνοῦμαι). *ἄνω*: εἰς τοὺς οὐρανοὺς (πδ. Ἰωάννου η', 23 «ὁμοίως ἐκ τῶν κάτω ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί»).

ιβ'—*Πρώτη με ὄρας*: παρὰ τὰ ἱστορούμενα ὑπὸ Ἰωάννου (κ', 14), ἔτι πρώτη Μαρία ἢ Μαγδαληνὴ εἶδε τὸν Ἰησοῦν ἀναστάντα. *ἰδρωϊτας*: ἰδὲ Λουκᾶ κβ', 14. τὰ τεκμήρια: τὰ σημεῖα, τοὺς τύπους τῶν ἤλων ἰδὲ Ἰωάννου κ', 19.

ιγ'—*ὑποδύομαι*: ἐκδύομαι τὸ ἱμάτιον παρασκευαζόμενος πρὸς χειρουργικὴν ἐπέμβασιν. ἐν τῇ λόγχῃ ἰδὲ Ἰωάννου ιθ', 34. τὰ πωρώματα (πῶρος): τὰ πεπωρωμένα, ἀπολιθωμένα, ἀπεσκληρυμμένα μέρη. *σκληρίαν*: οἴδημα σκληρυθέν, σκλήρωμα, σκίρον. *ἄξος*: ἰδὲ Ματθαίου κζ', 34. *τῇ σμίλῃ τῶν ἤλων*: διὰ τῶν ἤλων τῆς σμίλης. *ἀνευρύνας τὴν τομήν*: ἀνοίξας τὴν πληγὴν. *χλαίνη μοτώσω*: θὰ θέσω ἐπ' αὐτῆς χλαῖναν ὡς μοτὸν (ξαντὸν) καὶ οὕτω θὰ θεραπεύσω αὐτήν. *ναρθήκα*: τὸ καλαμῶδες τοῦτο φυτὸν μετεχειρίζοντο οἱ ἀρχαῖοι καὶ ὡς θήκη μύρων καὶ φαρμάκων (ὡς ἐνταῦθα), ὅθεν καὶ *ναρθήκια* ἐκάλουν τὰ φάρμακα.

ιδ'—*Ἐκετέσαι τὴν βουλήν*: ἐκ τοῦ Ἰωάννου στ', 38. διὰ τὸν παραπεσόντα Ἀδάμ.

ιε'—*Στέγω*: ἀνέχομαι, ὑπομένω (πδ. Α' Κορ. θ', 12 «πάντα στέγομεν» καὶ ιγ', 6 «ἡ ἀγάπη πάντα στέγει»). *συνέλθω σοι τὸν Μωϋσῆν*: τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, ὡς ἐν Λουκᾶ ις', 29 «ἔχουσι Μωϋσέα καὶ τοὺς προφῆτας». *Μωϋσῆς εἶπε*: διὰ τῆς κατα-

σκευῆς τοῦ χαλκοῦ ὄφρα, ὅστις ἦτο προεικόνισις τῆς διὰ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ σωτηρίας τῶν πιστευόντων καὶ ἀτενιζόντων πρὸς αὐτόν· ἰδὲ Ἀριθμῶν κα', 8 καὶ Ἰωάνν. γ', 15· «ὥσπερ γὰρ ὁ χαλκοῦς ὄφρις Ἰνδαλιμα μὲν τῶν ὄφρων ἦν, οὐκ εἶχε δὲ τῶν ὄφρων τὸν ἴον· οὕτως ὁ μονογενὴς υἱὸς σώμα μὲν εἶχεν ἀνθρώπινον, κηλῖδα δὲ ἁμαρτημάτων οὐκ εἶχε· καὶ καθάπερ οἱ ὑπὸ τῶν ὄφρων δακνόμενοι εἰς τὸν χαλκοῦν ἀποβλέποντες ὄφρι σωτηρίας ἀπύλαον, οὕτως οἱ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας πληττόμενοι τῷ πάθει τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀνευδοκίαστως πιστεύοντες κρείττους ἀποφαίνονται τοῦ θανάτου καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀπολαύουσι» Θεοδώρητος. ἡ ζωὴ· ἰδὲ Ἰωάννου ια', 25.

ις'—*Εἰ συνέρρη μοι*—εἰ συνακολουθήσεις μοι, ὡς ἀνωτέρω. τὰ στοιχεῖα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ (πβ. Β' Πέτρου κζ', 35). *ναὸς τὸν χιτῶνα ῥήξει*—τοῦ ναοῦ τὸ καταπέτασμα σχισθήσεται (πβ. Ματθ. κζ', 53). *τὰ ὄρη δονοῦνται, οἱ τάφοι κενοῦνται*· ἰδὲ Ματθαῖον αὐτόθι. *πιθήξης (πτήσσω)*· καταπλαγῆς, φοβηθῆς. *φεῖσαί μου* (φεῖδομαι)· λυπήθητί με, σώσόν με.

ις'—*Τὸ βάθος τῆς σοφίας*· ἡ ἀπύθμενος, ἡ ἀπέραντος σοφία, ἐκ τοῦ Παύλου «ὡ βάθος πλοῦτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ» Ῥωμ. ι', 33. *ἤρας ἡ ἀμνάς*· ἰδὲ σελ. 92. *νεκρώσας*· θανατώσας, ἤτοι καταργήσας. *τῇ σφαγῇ Σου* τῷ θανάτῳ Σου. *Σὺ εἶ ἐν τῷ πάσχειν καὶ ἐν τῷ μὴ πάσχειν*· Σὺ παθὼν ἐν τῷ σταυρῷ ὡς ἄνθρωπος ἔμεινας ἀπαθῆς κατὰ τὴν θεότητα.

4. Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.

Κανὼν εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα.

Ὁ Κανὼν οὗτος παρελήφθη ἐν τῷ Πεντηκοσταρίῳ καὶ ψάλλεται ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς Ἀναλήψεως. Τὴν α' ᾠδὴν ὁ ποιητὴς ἐνεπνεύσθη ἐκ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου λέγοντος «ἀναστάσεως ἡμέρα καὶ λαμπρυνθῶμεν τῇ πανηγύρει, Πάσχα Κυρίου Πάσχα».

ᾠδὴ α'

Ἀνασιάσεως ἡμέρα ἐστὶν ἡ σήμερον, διὸ λαμπρυνθῶμεν·
φαῖδρυνθῶμεν, εὐφρανθῶμεν, πανηγυρίσωμεν. Πάσχα· «δηλοῖ δὲ

ἡ φωνὴ τὴν διάβασιν, ἱστορικῶς μὲν διὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου πρὸς τὴν Χαναναίαν φυγὴν καὶ μετανάστασιν, πνευματικῶς δὲ διὰ τὴν ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω πρόοδον καὶ ἀνάβασιν» Γρηγόριος ἰδὲ καὶ Λ. Σ. Μπαλάνου. «Ἡ Μεγάλη Ἑβδομάς καὶ τὸ Πάσχα». ἐπι-
νίκιον ἄδοντας (ἄσμα): τὸ ἐπὶ τῇ νίκῃ ταύτῃ τοῦ Χριστοῦ ἄσμα ψάλλοντας.

Καθαρθῶμεν τὰς αἰσθήσεις: ἅς καθαρισθῶμεν, ἅς γίνωμεν καθαροὶ κατὰ τὰς αἰσθήσεις τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος· διότι «καθαροῦ ἄπτεσθαι οὐ θέμις μὴ καθαρῶ» καὶ διὰ τοῦτο «καθαρ-
τέον πρῶτον ἑαυτὸν καὶ εἶτα τῷ καθαρῷ προσομιλητέον» (Γρη-
γόριος) καὶ τότε **ὀψόμεθα τὸν Χριστὸν ἐξαστράπτοντα τῷ ἀπροσίτῳ φωτὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ ἀκουσόμεθα (αὐτοῦ) φάσκοντος τρανώς (καὶ ἡμῖν) χαίρειτε ὡσπερ τοῖς μυροφόροις** (Ματθ. κη', 9). **ἐξαστράπτοντα τῷ ἀπροσίτῳ φωτὶ τῆς ἀνα-
στάσεως**· λάμποντα μὲ τὸ φῶς τῆς ἀναστάσεως, ὅπερ ἀπλησία-
στόν ἐστι (πβ. Α' Τιμ. ε', 16 «φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον»).

Οὐρανοί: οἱ ἐν οὐρανοῖς Ἄγγελοι, ὁ «ἀόρατος κόσμος», ὡς λέγει κατωτέρω. **γῆ:** οἱ ἐπὶ γῆς ἄνθρωποι, ὁ «ὄρατος κόσμος», ὡς λέγει κατωτέρω (πβ. Ψαλμοῦ ηε', 11 «εὐφραϊνέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἀγαλλιástῃ ἡ γῆ»). **εὐφροσύνη αἰώνιος**· ὅστις (Χριστός) εἶναι ἐπιθυμία καὶ χαρὰ ἡμῶν αἰώνιος.

Ἐπιθετικὴ γ'

Πόμα καινόν: ἰδὲ κατωτέρω ἐν τῇ η' ᾠδῇ. **τερατουργού-
μενον**· διὰ τέρατος, ἤτοι θαύματος, ἀναβλύζον, οἷον ἦτο τὸ τοῦ Μωϋσεως ἐν τῇ ἐρήμῳ (Ἑξόδου ιζ', 6). **ἀφθαρσίας πηγὴν**· ἀθα-
νασίας πηγὴν. **ὀμβρῆσαντος** αὐτὸ τ. ἔ. ἀφθόνως παρασχόντος·
ἐν ᾧ στερεούμεθα· δι' οὐ στερεοὶ καὶ ἰσχυροὶ γινόμεθα, ἐπι-
σχυόμεθα (πβ. Α' Βασ. β', 1 «ἐστερεώθη ἡ καρδία μου ἐν Κυ-
ρίῳ» καὶ Πράξεων ις', 5 «αἱ ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει»).

Φωτός: τοῦ ἀπροσίτου φωτός τῆς ἀναστάσεως, ὡς εἶπεν ἐν τῇ α' ᾠδῇ. **τὰ καταχθόνια:** τὰ κάτω τῆς χθονὸς μέρη, ὁ ἄδης.

Συνεθαπτόμην Σοι—συνέπασχόν Σοι θαπτομένη, **συνε-
σταυρούμην Σοι**—συνέπασχόν Σοι σταυρουμένη· τὸ πρωθύστε-
ρον δὲ σχῆμα συχνὸν ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου. **συνδόξασον**. πβ. Ῥωμ.
η', 17 «εἰπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν».

᾿Ωιδὴ δ'

᾿Ο *Πατριάρχης* ὁ περὶ Θεοῦ λέγων, ὁ προφήτης τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος *Ἀββακούμ*, ὅστις βλέπων ὅτι πολλοὶ ἐσκανδαλίζοντο ἀποροῦντες πῶς ὁ Θεὸς ἀνέχεται ὅπως οἱ ἀσεβεῖς καὶ ἀδικοὶ καταφρονῶσι καὶ καταδυναστεύωσι τοὺς εὐσεβεῖς καὶ δικαίους, ἠθέλησε νὰ ἐξετάσῃ τὰς ἀκαταλήπτους ταύτας κρίσεις τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν β', 1 λέγει· «ἐπὶ τῆς φυλακῆς μου στήσομαι καὶ ἀναθήσομαι ἐπὶ πέτραν καὶ ἀποσκοπεύσω τοῦ ἰδεῖν τί λαλήσει ἐν ἐμοὶ (Κύριος) καὶ τί ἀποκριθῶ ἐπὶ τὸν ἔλεγχόν μου»· ταῦτα δ' ὁ Γρηγόριος προσαρμόσας εἰς τὴν Ἀνάστασιν ἐπιφέρει· «ἐπὶ τῆς φυλακῆς μου στήσομαι, φησὶν ὁ θαυμάσιος Ἀββακούμ· καὶ γὰρ μετ' αὐτοῦ σήμερον, δεδομένης μοι παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐξουσίας καὶ θεωρίας, καὶ ἀποσκοπεύσω καὶ γινώσκωμαι τί ὀφθήσεται καὶ τί λαληθήσεται μοι· καὶ ἔστην καὶ ἀπεσκόπευσα· καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἐπὶ τῶν νεφελῶν . . . καὶ ἡ ὄρασις αὐτοῦ ὡς ὄρασις ἀγγέλου . . . καὶ ἐβόησε φωνῇ μεγάλῃ καὶ εἶπε· σήμερον σωτηρία τῷ κόσμῳ, ὅσος ὄρατός τε καὶ ὅσος ἀόρατος» καὶ ταῦτα ἔχων ἐν νῷ ὁ ποιητῆς λέγει ὅτι, ἐὰν σήμερον ὁ Ἀββακούμ ἐξῆ καὶ ἴστατο ἐπὶ τῆς θείας σκοπίας μεθ' ἡμῶν, θὰ ἔδλεπε καὶ θὰ ἐδείκνυεν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ὡς εἶδεν ὁ Γρηγόριος, φωτεινὸν ἄγγελον διαπεραστικῆ καὶ ὀξεῖα τῇ φωνῇ λέγοντα ὅτι σήμερον ἐσώθη ὁ κόσμος διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ παντοδυνάμου Χριστοῦ.

᾿Ως *ἐνιαύσιος ἀμνός*, ὃν ἕκαστος Ἑβραῖος κατ' ἐπιταγὴν Κυρίου ὄφειλε νὰ θυσιάσῃ κατὰ τὸ Πάσχα (Ἐξόδου 16')· ἡ θυσία δ' ἐκείνη ἦτο προεικόνισις τῆς τοῦ Χριστοῦ, ὅστις διὰ τοῦτο καλεῖται καὶ ἀμνός τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου» σελ. 92. *Στέφανος Χριστός*· τὸ σέμνωμα, τὸ κόσμημα ἡμῶν ὁ Χριστός (πῶ. Φιλιππησ. δ', 1 «ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι, χαρὰ καὶ στέφανός μου»). ὑπὲρ ἡμῶν τέθυται· ἐκ τοῦ Παύλου «καὶ γὰρ τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός» Α' Κορ. ε', 7. *πάσχα τὸ καθαριῆριον*· θυσίαν καθαίρουσαν καὶ ἁγιάζουσαν ἡμᾶς. ἡλιος δικαιοσύνης· ἐκ τοῦ Μαλαχίου «ἀνατελεῖ γὰρ ὑμῖν τοῖς φοβουμένοις ἡλιος δικαιοσύνης» δ', 2· καλεῖται δὲ οὕτως ὁ Χριστός, διότι εἶναι ἡλιος φωτίζων ἡμᾶς καὶ διδάσκων δικαιοσύνην τ. ἔ. ἀρετήν.

Κοντάκια καὶ Κανόνες. Ἐκδοσις Ε' 1929

7

Θεοπάτωρ καλεῖται ὁ Δαυὶδ, διότι ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ κατήγετο ὁ Χριστὸς κατὰ τὰ παρὰ Ματθαίῳ α'. πρὸ τῆς σκιάδους **Κιβωτοῦ** ἦν ἀρπασθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων εἰς Ἱερουσαλήμ εἰς Ἱερουσαλήμ (Β' Βασιλειῶν ε'—ζ'). **σκιριτῶν ἤλατο** ἐκ χαρᾶς, χαίρων ἐπήδα καὶ ἐχόρευεν, «ὠρχεῖτο καὶ ἀνεκρούετο ἐνώπιον Κυρίου»· καλεῖται δὲ ἡ Κιβωτὸς **σκιάδης**, διότι ἦτο σκιά, σκιαγράφημα, προτύπωμα τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ἡτις ἀρπασθεῖσα καὶ ἀπολεσθεῖσα καὶ πάλιν εἰς Ἱερουσόλυμα ἀνακομισθεῖσα προετύπου τὴν ταφήν καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος. **τὴν ἔκβασιν τῶν συμβόλων** τὸ τέλος τοῦ συμβολικοῦ ἐκείνου γεγονότος τῆς Κιβωτοῦ. ἐνθέως· θεϊκῶς, εὐσεβῶς.

ᾠδὴ ε'

ᾠδοῦμεν ὡς ἐγερωθῶμεν κατὰ τὸν ὄρθρον πρὸς προσευχὴν (πβ. Ἡσαίου κς', 9 «ἐκ νυκτός ὀρθρίζει τὸ πνεῦμά μου πρὸς σὲ ὁ Θεὸς» καὶ Λουκᾶ κα', 38 «ὁ λαὸς ὠρθρίζει πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ὄρει ἀκούειν αὐτοῦ»). **ὄρθρου βαθέος**, ὡς αἱ γυναῖκες, αἰτινες «ὄρθρου βαθέος ἦλθον ἐπὶ τὸ μνήμα φέρουσαι ἃ ἠτοίμασαν ἀρώματα» Λουκᾶ κδ', 1· ἀλλ' ἡμεῖς ἀντὶ μύρων θὰ προσφέρωμεν τῷ δεσπότῃ ἡμῶν τὸν ὕμνον τὸν προσήκοντα τῇ ἀναστάσει αὐτοῦ καὶ τότε μετὰ τὸν ὄρθρον μετὰ τοῦ φυσικοῦ ἡλίου θὰ ἴδωμεν τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης Χριστόν, ὅστις ἐκ τοῦ τάφου ἀνατέλλων διωρεῖται τοῖς πᾶσι ζωὴν τὴν αἰώνιον.

τὴν ἀμετρον εὐσπλαγχνίαν Σου πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, δι' ἣν Θεὸς ὢν κατήλθε μέχρι ἄβου, δεδοκότες οἱ συνεχόμενοι ἐκ ταῖς σειραῖς τοῦ ἄβου, βλέποντες οἱ πιεζόμενοι καὶ θλιβόμενοι ἐκ τῶν ἀλύσεων τοῦ ἄβου, ἦτοι οἱ ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι (πβ. Β' Πέτρου β', 4 «ὁ Θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν τηρουμένους»), **ἠπειγοντο πρὸς τὸ φῶς**, ἐσπευδον πρὸς τὸ φῶς τῆς οὐρανόου βασιλείας Σου, **ποδι ἀγαλλομένων**, τρέχοντες μὲ χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν, **κροτοῦντες ταῖς χερσίν**, ἦτοι ἐορτάζοντες αἰώνιον πάσχα

Δομπαδηφόροι, ὡς αἱ πέντε φρόνιμοι παρθένοι τοῦ Εὐαγ-

γελίου, «αίτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου» Ματθαίου κε', 1. ἐκ τοῦ μνήματος· ὅπερ ὡς νυμφικός θάλαμος, ὡς παστὰς ἐδέχθη τὸν Κύριον. ταῖς φιλεότοις τάξεσι τῶν Ἀγγέλων, διότι καὶ οἱ Ἄγγελοι σήμερον πανηγυρίζουσι· «πέιθομαι γὰρ κἀκείνους συναγάλλεσθαι καὶ συμπανηγυρίζειν σήμερον, εἴπερ εἰσὶ φιλόανθρωποι καὶ φιλόθεοι» Ἰρηγόριος. πάσχα Θεοῦ τὸ σωτήριον· τὴν ἀνάστασιν τοῦ Θεοῦ τὴν σωτηρίαν παρεχομένην ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν.

᾽Ωιδὴ 5'

Κατήλθες ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς· κατέβης εἰς τὸν ἔδην. συνέτριψας μοχλοὺς αἰωνίους κατόχους πεπεδημένων· ἔθραυσας τοὺς μοχλοὺς, οἵτινες ἀπ' αἰῶνων κατεῖχον τοὺς πεπεδημένους, ἦτοι τοὺς πέδαις (δεσμοῖς) κατειλημμένους (πβ. Ἰωάν. β', 7 «κατέβην εἰς γῆν, ἧς οἱ μοχλοὶ κάτοχοι αἰῶνιοι» καὶ Ἡσαίου με', 2 «θύρας χαλκᾶς συντρίψω καὶ μοχλοὺς σιδηροὺς συγκλάσω καὶ δώσω σοι θησαυροὺς σκοτεινοὺς ἀποκρύφους»), ὡς ἐκ κήτους Ἰωανᾶς· ἰδὲ Ματθαίου ιβ', 40.

Τὸ ζῶν τε καὶ ἄθνητον ἱερεῖον· τὸ ζωντανὸν καὶ ἄθνητον σφάγιον, διότι ὁ Χριστὸς προσήνεγκε μὲν ἑαυτὸν ὡς ἱερεῖον εἰς θυσίαν ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὡς θεὸς καὶ ζῶν ἀεὶ καὶ ἄθνητος εἶναι. προσαγαγὼν Σεαυτὸν εἰς Πατρί· ὡς ἱερεῖον, ἦτοι θανῶν ἐν τῇ σταυρῷ ἐκουσίως ὡς Θεὸς καὶ ταφεὶς καὶ τριήμερος ἀναστὰς ἐκ τοῦ τάφου συνανέστησας τὸν Ἀδὰμ παργενῆ, ἦτοι ἔσωσας σύμπαν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.

᾽Ωιδὴ 5'

Παῖδας· τοὺς ἐν Βαβυλῶνι Σιδράχ, Μισάχ καὶ Ἀβδεναγῶ, περὶ ὧν ἰδὲ Δανιὴλ γ'. τὸ θνητὸν γένος τῶν ἀνθρώπων. ἐνδύει εὐπρέπειαν ἀφθαρσίας· ἐνδύει τὸ εὐπρεπὲς ἔνδυμα τῆς ἀφθαρσίας, τῆς ἀθανασίας (πβ. Ψαλμοῦ ἠβ', 1 «ὁ Κύριος ἐδασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο»).

Γυναῖκες μετὰ μύρων· ἰδὲ Ματθαίου κη', Μάρκου ις', Λουκᾶ κδ' καὶ Ἰωάννου κ'. πάσχα τὸ μυστικόν· τὴν ἀνάστασιν.

ἄλλης βιοτῆς ἀπαρχήν· ἄλλου βίου ἀρχήν. σικριτώντες ἐκ χά-
ρᾶς. τὸν αἷτιον τῆς ἀπαρχῆς ἄλλης βιοτῆς.

Πανέορτος· λαμπρῶς, μεγαλοπρεπῶς ἑορταζομένη, διότι
εἶναι «εορτὴ ἑορτῶν». **φωταυγῆς**· ἐκ τῶν φώτων αὐγάζουσα.
λάμπουσα. τὸ ἄχρονον φῶς εἶναι ὁ Χριστός· ἰδὲ Ἰωάννου α', θ.

᾽Ωιδὴ η'

Κλητὴ καὶ ἀγία· ἡ κεκλημένη, ἡ προωρισμένη ὑπὸ τοῦ
Θεοῦ ὡς ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως καὶ διὰ τοῦτο οὕσα ἀγία· ἐκ τοῦ
Λευϊτ. κη', 36 «καὶ ἡ ἡμέρα ἡ ὀγδόη κλητὴ ἀγία ἔσται ὑμῖν».
ἡ μία τῶν **Σαββάτων**· ἡ πρώτη τῆς ἑβδομάδος, ἦτοι ἡ Κυ-
ριακὴ· ἰδὲ Ματθ. κη', 1. **βασιλὶς καὶ κυρία** πασῶν τῶν ἄλλων
ἡμερῶν. **εορτῶν εορτὴ καὶ πανήγυρις πανηγύρεων**· μεγίστη
εορτὴ καὶ μεγίστη πανήγυρις κατὰ τὸ σχῆμα τῆς ἀναδιπλώσεως,
καθ' ὃ καὶ «**Ἄσμα ἁσμάτων**», «**Ἄγια τῶν ἀγίων**».

**Δεῦτε κοινωνήσωμεν τοῦ καινοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέ-
λου**· ἄς μεταλάβωμεν τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου, ὅπερ καινὸς ποιεῖ
ἡμᾶς, ἦτοι ἀνακαινίζει ἡμᾶς (πβ. Ματθαίου κε', 29 «οὐ μὴ πίνω
ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέ-
ρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ
τοῦ πατρὸς μου»)· καλεῖται δὲ μεταφορικῶς ὁ Χριστὸς ἀμπελος,
ἐν ᾗ καὶ μόνῃ δύναται νὰ φέρῃ τὸ κλήμα καρπὸν (Ἰωάννου ιε',
1). **ἐν τῇ εὐσήμεν ἡμέρᾳ**· ἐν τῇ ἐπισήμεν ταύτῃ ἡμέρᾳ.

Ἄρον· ἐκ τοῦ Ἡσαίου «ἄρον κύκλω τοὺς ὀφθαλμούς σου
(Ἰερουσαλήμ) καὶ ἴδε συνηγμένα τὰ τέκνα σου· ἦκασιν πάντες οἱ
υἱοὶ σου μακρόθεν» (ε', 4) καὶ «ἰδοὺ οὗτοι πόρρωθεν ἦξουσιν,
οὗτοι ἀπὸ βορρᾶ καὶ θαλάσσης (=νότου), ἄλλοι δὲ ἐκ γῆς Περ-
σῶν». **θεοφεγγεῖς ὡς φωστῆρες**· θείως, ἑξαισίως λαμπροὶ ὡς
ἀστέρες (πβ. Ματθ. ιγ', 43 «τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν ὡς ὁ
ἥλιος» καὶ Φιλιππησ. β', 15 «φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ»).
ἑφᾶς (ἡ ἕως, ἑωθινός)· ἀνατολῆς.

Φύσις ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν ἐνιζομένη· φύσις ἐν οὕσα εἰς
τρεις ὑποστάσεις καὶ πρόσωπα. **ὑπερούσιε**· ἰδὲ σελ. 85. **ὑπέρ
θεο**· θειοτάτη. **βεβαπίσμεθα**· κατὰ τὰς Ἀποστολικὰς Διατα-
γὰς (Ε', ιθ') οἱ κατηγούμενοι ἐδαπτίζοντο κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ
Πάσχα.

ᾠδὴ θ'

Φωτίζου· καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ Ἡσαίου «φωτίζου, φωτίζου Ἱερουσαλήμ· ἦκει γάρ σου τὸ φῶς καὶ ἡ δόξα Κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκεν». **νέα Ἱερουσαλήμ καὶ Σιών** καλεῖται γενικῶς ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. ἡ δόξα Κυρίου· τὸ θεῖον φῶς καὶ ἡ λαμπρότης τοῦ δεδοξασμένου Κυρίου (πβ. Λουκᾶ β', 9 «δόξα Κυρίου περιέλαμψε τοὺς ποιμένας»).

Ἐπηγγείλω ἔσεσθαι μεθ' ἡμῶν· ἐκ τοῦ Ματθαίου κη', 20 «ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ἡμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος». ἦν ἐπαγγελίαν, ὑπόσχεσιν.

ᾠ Πάσχα τὸ μέγα· ἐκ τοῦ Γρηγορίου «ἀλλ' ὦ Πάσχα τὸ μέγα καὶ ἱερὸν καὶ παντὸς τοῦ κόσμου καθάρσιον· ὡς γὰρ ἐμψύχῃ σοι διαλέξομαι· ὦ λόγε Θεοῦ καὶ φῶς καὶ ζωὴ καὶ σοφία καὶ δύναμις· χαίρω γὰρ πᾶσι σου τοῖς ὀνόμασι». ἐκτυπώτερον· σαφέστερον, φανερώτερον, καθαρώτερον ἢ ὅσον μετέσχομεν Σοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῇ. ἀνέσπερος δὲ καλεῖται ἡ ἡμέρα τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ, διότι «μία ἔσται καὶ διηγεκῆς, διάδοχον νύκτα μὴ ἔχουσα, ἀλλὰ τῷ αἰῶνι παντὶ συμπαρεκτεινομένη» κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον.

Κοσμᾶ τοῦ Μκίουμᾶ

κ') Κανὼν εἰς τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ

Ὁλόκληρος ὁ Κανὼν παρελήφθη ἐν τῷ Μηναίῳ τῆς 25ης Δεκεμβρίου. Τὸ νόημα τῆς ἀκροστιχίδος, ὅτι «ὁ Χριστός, ἂν καὶ ἐγένετο βροτός, ἦτοι ἄνθρωπος, μένει Θεός, ὡσπερ ἦν καὶ πρότερον», παρέλαβεν ὁ ποιητὴς ἐκ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου λέγοντος «ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ γίνεται καὶ υἱὸς ἀνθρώπου οὐχ ὃ ἦν μεταβαλὼν· ἀτρεπτος γάρ· ἀλλ' ὃ οὐκ ἦν προσλαβὼν φιλόανθρωπος γάρ». Ἐγραψε δ' ὁ ποιητὴς μένη ἀντὶ μένει διὰ τὴν ἀκροστιχίδα.

ᾠδὴ α'

Καὶ τὴν ᾠδὴν ταύτην αὐτολεξεῖ παρέλαβεν ὁ ποιητὴς ἐκ τοῦ

εις τὴν Γέννησιν λόγου τοῦ Γρηγορίου δοξάσατε οἱ Ἄγγελοι ὡσπερ ἐν Βηθλεὲμ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως αὐτοῦ (πβ. Λουκᾶ β', 14). ἐξ οὐρανοῦ κατέρχεται. ἀπαντήσατε αὐτῷ οἱ δίκαιοι, ὡσπερ ὁ Συμεών. ὑψώθητε πάντες οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τῶν γῆινων εἰς τὰ οὐράνια, τὰ θεῖα· «τὸ μὲν καταβῆναι δεῖ Θεὸν πρὸς ἡμᾶς, τὸ δὲ ἡμᾶς ἀναβῆναι καὶ οὕτω γενέσθαι κοινωνίαν Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους» Γρηγόριος. ἄσαι ἠδὲ εὐχαριστηρίους. πᾶσα ἡ γῆ· πάντες οἱ ἄνθρωποι· τὸ σχῆμα κατὰ τὸ νοούμενον, οἱ δὲ λόγοι τοῦ Δαυὶδ (Ψαλμοῦ ἑ', 2).

Ῥεύσαντα... ὁ νοῦς τοῦ τροπαρίου εἶναι ὅτι «τὸν Ἀδὰμ, ὅστις ἐπλάσθη κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ἕνεκα τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς Αὐτοῦ καταρρεύσαντα καὶ ἐκδιωχθέντα ἐκ τοῦ παραδείσου καὶ κατ' ἀκολουθίαν τούτου παντάπασι φθαρέντα, οὕτω δὲ ἐκπεσόντα τῆς προτέρας κρείσσονος θείας ζωῆς, ὁ σοφὸς δημιουργὸς τὸν Ἀδὰμ τοῦτον ἀναπλάττει πάλιν διὰ τῆς σαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ».

Ὁ κτίσις· ὁ δημιουργὸς τοῦ ἀνθρώπου Θεός. ἀλλύμενον· ἀπολλύμενον, ἀποβάλλοντα τὴν ἀθανασίαν ἕνεκα τῆς παρακοῆς· κλίνας οὐρανοῦς· ταπεινώσας τοὺς οὐρανοῦς, ἦτοι ὁ ἐν οὐρανοῖς οἰκῶν Θεὸς ταπεινώσας ἑαυτὸν ἐκουσίως κατέρχεται εἰς τὴν γῆν (πβ. Ψαλμοῦ ιζ', 10 «ἐκλίενεν οὐρανὸν καὶ κατέβη»). τοῦτον δὲ ὄλον (τὸν ἄνθρωπον) τ. ἔ. πάντας τοὺς ἀνθρώπους· ὀσιοῦται· ὀσιον, ἅγιον ποιεῖ ἐλευθερώσας ἀπὸ τοῦ ἁμαρτήματος τοῦ Ἀδὰμ.

Σοφία καὶ δύναμις=σοφὸς καὶ δυνατὸς (πβ. Α' Κορ. α', 24 «Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν»). ἀπαύγασμα· ἐκλαμψις, ἀκτινοβολία, ἀνταύγεια (πβ. Ἑβρ. ι', 3 «ὅς (υἱὸς τοῦ Θεοῦ) ὦν ἀπαύγασμα τῆς δόξης»). ὄσας ὑπερκόσμιους=τοσαύτας, ὄσαι ὑπερκόσμοι εἰσιν, ἦτοι πάσας τ. ἔ. πάντας τοὺς Ἀγγέλους. ὄσας ἐν γῆ=τοσαύτας, ὄσαι εἰσιν ἐν γῆ, ἦτοι πάσας τ. ἔ. πάντας τοὺς ἀνθρώπους. ἀνεκλήσατο· ἀνέπλασεν.

Ἐιδὴ γ'

Ἀρρεύστως· ἀμεταδλήτως, ἀπαθῶς ὡς πρὸς τὴν θεότητα (πβ. τὸ ἀνωτ. «ρέυσαντα»). τὸ κέρασ· τὴν ἰσχύ, τὴν δύναμιν

(πβ. Α' Βασ. β', 10 «ὕψώσει κέρας Χριστοῦ αὐτοῦ» καὶ Λουκᾶ α', 69 «κέρας σωτηρίας»).

Ὁ τῆς ἐπιπνοίας... ὁ νοῦς τοῦ τροπαρίου ὁ χοϊκός, πῆλινος Ἀδάμ (ἄνθρωπος), ὅστις μετέσχε μὲν τῆς ἀμείνονος τοῦ χοῦ θείας ἐπιπνοίας, ἦτοι τῆς ψυχῆς, διὰ δὲ τῆς ἀπάτης τῆς Εὐδᾶς κατωλίσθησεν εἰς φθοράν, ὁρῶν τὸν Χριστὸν ἐκ γυναικὸς γεννηθέντα βοᾷ. δι' ἐμέ' χάριν ἐμοῦ, χάριν τῆς ἐμῆς σωτηρίας. κατ' ἐμέ' ὅμοιος ἐμοί, ἦτοι ἄνθρωπος. τῆς ἀμείνω=τῆς ἀμείνονος (ὁ τύπος συγκεκριμένος καὶ διὰ τὸ μέτρον).

Σύμμορφος' ὁμοίμορφος, ὅμοιος, κοινωνός (πβ. Ῥωμ. η', 28 «οὗς πρόέγνω, καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνης τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ»). πηλίνης διαρτίας' σωματικῆς διαπλάσεως (πβ. Ἰωβ λγ', 6 «ἐκ πηλοῦ διήρτισαι σὺ ὡς καὶ ἐγώ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ διηρτίσαμεθα»). εὐτελοῦς' ἥτις ἐστὶν εὐτελής. μετοχῆς σαρκὸς τῆς χεῖρω=μετασχὼν σαρκός, ἥτις χεῖρων ἐστὶ τῆς θείας φύσεως' ὁ στίχος οὗτος ἐρμηνεύει τοὺς προηγουμένους. μεταδοῦς (ἡμῶν) θείης φύτης τ. ἔ. θείας φύσεως (πβ. Β' Πέτρου α', 4 «ἵνα γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως»). βροτὸς πεφυκός' ἄνθρωπος γεγωνός.

Ἡγεμόνων Ἰούδα βασιλεία' τῶν ἐπιφανεστάτων πόλεων τοῦ Ἰούδα βασίλισσα διὰ τὴν ἐν αὐτῇ γέννησιν τοῦ Δαυὶδ καὶ τοῦ Σωτῆρος ἰδὲ Ματθ. β', 6. ὁ ποιμαίνων τῶν Ἰσραήλ, ὁ (ὦν) ἐπ' ὤμων Χερουβὶμ' ἐκ τοῦ Ψαλμοῦ οθ', 2 «ὁ ποιμαίνων τὸν Ἰσραὴλ πρόσχευς, ὁ ὀδηγῶν ὡσεὶ πρόβατα τὸν Ἰωσήφ, ὁ καθημένος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ ἐμφάνηθι» καὶ Α' Παραλ. ιγ', 6 «Θεοῦ κυρίου καθημένου ἐπὶ Χερουβὶμ». προσελθὼν ἐμφανῶς' φανερά ἐξεληθὼν, ἐμφανισθεὶς εἰς τὸν κόσμον ὡς ἄνθρωπος.

Ῥιζὴ δ'

Ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαὶ (ἐξήλθεν) ἐκ τοῦ Ἡσ. α', 1 «ἐξελεύσεται ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαὶ καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ῥίζης ἀναβήσεται» ἦτο δ' ὁ Ἰεσσαὶ πατὴρ τοῦ Δαυὶδ, ἐκ τοῦ γένους τοῦ ὁποίου κατήγετο ἡ Θεοτόκος, ὅθεν ἦτο ῥάβδος, κλάδος τοῦ δένδρου Ἰεσσαὶ. ἄνθος δὲ τοῦ κλάδου τούτου ἀνεβλάστησεν ὁ Χριστός. ἦλθε εἰς ὄρους κατασκίου δασέος' προήλθε, ἐβλά-

στησας ἐξ ὄρους πλήρους σκιάς, ἅτε ὄντος δασέος, πυκνοδένδρου ἢ ῥήσις ἐκ τοῦ Ἀβδακούμ γ', β' «ἤξει ἅγιος ἐξ ὄρους κατασκίου δασέος»· καλεῖται δὲ ἡ Θεοτόκος ὄρος μὲν, διότι ὡσπερ τὸ ὄρος ἀσπύρως καὶ ἀγεωργήτως φύει δένδρα καὶ θάμνους, οὕτω καὶ αὕτη ἀπειράνδρος ἐγέννησε τὸν Χριστόν, **κατάσκιον δὲ καὶ δασύ**, διότι χεῖρ ἀνθρωπίνη δὲν ἔκαψεν αὐτοῦ ποτε φύλλον (πβ. Δανιήλ β', 45 «ἐθεώρουν, ἕως οὗ ἐτμήθη λίθος ἀπὸ ὄρους ἄνευ χειρός») καὶ τοῦ Ὑψίστου ἢ δύναμις ἐπεσκίασεν αὐτῷ (πβ. Λουκᾶ α', 35 «πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι»). **ἀπειράνδρου** τῆς μὴ σχούσης πείραν ἀνδρός, τῆς ἀνυμφεύτου νόμφης.

Ὁν **πάλαι προεῖπεν Ἰακώβ**· ἐν τῇ Γενέσει (μθ', 10) ἀναφέρεται προφητεία Ἰακώβ (ἦν εἶπεν οὗτος εὐχόμενος τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰούδα καὶ ἄρα καὶ τῇ φυλῇ τοῦ Ἰούδα, ἐξ ἧς ὁ Χριστός), «οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ τὰ ἀποκείμενα αὐτῷ, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν» καὶ τὴν προφητείαν ταύτην ὑπαινίσσεται ἐνταῦθα ὁ ποιητής, **ἀπεκδοχὴν**· προσδοκίαν, ἐλπίδα. **δύναμιν Δαμασκοῦ καὶ σκυλα Σαμαρείας**· οἱ λόγοι τοῦ Ἡσαίου (η', 4) προφητεύσαντος ὅτι «πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον καλεῖν πατέρα ἢ μητέρα λήψεται δύναμιν Δαμασκοῦ καὶ τα σκυλα τῆς Σαμαρείας». **προνομεύσας** (προνομή)· **διαρπάσας, αἰχμαλωτίσας**· τίνι δὲ τρόπῳ ἐγένετο ἡ αἰχμαλωσία αὕτη, λέγει κατωτέρω ὁ ποιητής διὰ τῆς τροπικῆς μετοχῆς **τρέπων τὴν πλάνην** τῶν ἀσεβῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐθνικῶν Δαμασκηῶν καὶ Σαμαρειτῶν **εἰς πίστιν θεοτερπῆ**, εἰς ἣν τέρπεται καὶ εὐχαριστεῖται ὁ Θεός.

Τοῦ **μάντεως Βαλαάμ**· ἰδὲ ἄνωτ'. σελ. 87. **μυητὰς σοφοῦς ἀσεροσκοπούς** καλεῖ τοὺς Μάγους ὁ ποιητής, διότι ἐμυήθησαν τοὺς περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ λόγους τοῦ Βαλαάμ καὶ ἠκολούθησαν αὐτούς, ἦσαν δὲ σοφοὶ περὶ τὴν ἀστρολογίαν ἀσχολούμενοι, **ἀστήρ ἐκ τοῦ Ἰακώβ ἀνατείλας**· πβ. ἄνωτ'. σελ. 88. **ἀπαρχὴν ἐθνῶν εἰσαγομένους**· πρώτους καὶ τιμιωτάτους τῶν ἐθνικῶν (εἰδωλολατρῶν) εἰσαγομένους εἰς τὴν νέαν πίστιν, δεξαμένους τὴν νέαν πίστιν (πβ. Ἰακώβου α', 18 «εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχὴν τινὰ τῶν αὐτοῦ κτισμάτων») καὶ πρὸς Ῥωμ. ις', 15 «Ἐπαί-

νετον, ὅς ἐστιν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας» ὡς πρὸ τῶν ἐν Ἀχαΐα πάντων πιστεύσας).

Ἰδιὴ ε'

Θεὸς εἰρήνης· πθ. Φιλιππ. θ', 9) «ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν». πατὴρ οἰκτιρῶν· ἐκ τῆς Β' Κορ. α', 3. *τῆς μεγάλης βουλῆς*· τῆς θείας οἰκονομίας τῆς ἐνανθρωπήσεως (πθ. Ἡσαΐου θ', 6 «καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος»). *εἰρήνην παρεχόμενον ἡμῖν*· εὐτυχίαν καὶ σωτηρίαν προσφέροντα εἰς ἡμᾶς (πθ. Ἐφεσ. β', 14 «Χριστὸς ἔστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν»). ἐκ *νυκτὸς ὀρθρίζοντες*· ἐκ τοῦ σκότους (τῆς πλάνης καὶ ἀσεβείας) εἰς τὸν ὄρθρον (τὸ φῶς, τὴν εὐσέβειαν) μεταβαίνοντες, ἦτοι ὁ στίχος οὗτος διασαφεῖται ὑπὸ τῶν δύο προηγουμένων: *θεογνωσίας πρὸς φῶς ὀδηγηθέντες*.

Τῷ *Καίσαρος δόγματι πιθήσας*· πειθαρχήσας, ὑπακούσας εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Καίσαρος (πθ. Λουκᾶ β', 1). ἐν *δούλοις*· τοῖς ὑπηκόοις τοῦ Καίσαρος. *ἐχθροῦ*· τοῦ διαβόλου. ὄλον κλπ. ὄλην τὴν ἡμετέραν χοϊκὴν καὶ πτωχικὴν φύσιν προσλαβῶν, ἦτοι σαρκωθεὶς δέ, ἐκ τῆς ἐνώσεως ταύτης καὶ κοινωνίας τῶν δύο φύσεων (θείας καὶ ἀνθρωπίνης) θεῖους ἐργάσω (κατέστησας) ἡμᾶς τ. ἔ. σὺ ὁ πλούσιος πτωχεύσας, διὰ τῆς πτωχείας σου ταύτης ἐπλούτισας ἡμᾶς μετὰ τὸν πλοῦτον τῆς θεότητός σου, ὡς λέγει ὁ Παῦλος «δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὢν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσητε» (Β' Κορ. η', 9).

Ἰδιὴ ς'

Ἦλθεν εἰς τὴν γῆν. Χριστὸς, ὃν Πατὴρ γεννᾷ γαστροῦ· ἐγέννησεν ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ οὐσίας. πρὸ Ἐωσφόρου· πρὸ πάσης τῆς κτίσεως, πρὸ τῶν αἰώνων· ἐκ τῶν Ψαλμῶν «ἐκ γαστροῦ πρὸ Ἐωσφόρου ἐγέννησά σε» (ρθ', 4). τὰς *ἡνίας ὁ κραίων*—ὁ ἡνίοχος, ὁ κυβερνήτης. *τῶν ἀχράντων Δυνάμεων*· τῶν Ἀγγέλων. *λύει σειρὰς παραπτώσεων*· διαλύει τὰς ἀλύσεις τῶν ἁμαρτιῶν (πθ. Παροιμ. ε', 22 «σειραῖς τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν ἕκαστος δέδεταί» καὶ ἀνωτ. σελ. 9).

Ἐξ Ἀδάμ φυράματος: ἐξ ἧς ζύμης ἐπλάσθη ὁ Ἀδάμ, ἦτοι (παιδίον) χοϊκόν, πήλινον (πβ. Ἡσαΐου θ', 6 «παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλήs ἄγγελος, Θεὸς ἰσχυρὸς... μεγάλη ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ»). πατὴρ καὶ ἄρχων τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· κριτὴς κύριος ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ (πβ. Ἰωάννου ε', 22 «οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ»). ἐξουσία ἰδίᾳ, ἦν παρ' οὐδενὸς ἔλαβεν, ἀλλ' ἔχει οἴκοθεν ἀπὸ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως καὶ δυνάμεως.

ᾠδὴ ζ'

Οἱ παῖδες: οἱ τρεῖς ἐν τῇ καμίνῳ τοῦ πυρὸς ἐν Βαβυλῶνι· ἰδὲ σελ. 99. εὐσεβεῖα συντραφέντες· ἐπειδὴ εὐσεβῶs ἀνετράφησαν. δυσσεβοῦs προστάγματος τοῦ Ναβουχοδονόσορος. οὐκ ἐπιοθήθησαν· δὲν ἐφοβήθησαν.

Ἀγραυλοῦντες: ἐν τοῖς ἀγροῖς διανυκτερεύοντες· ἰδὲ Λουκᾶ β', 8. ἐκπλαγοῦs φωτοφανείας· ἐκπληττούσης φωτοχυσίας. δόξα Κυρίου περιέλαμψεν αὐτοὺs καὶ ἄγγελος (ἐπέστη αὐτοῖs) βοᾶν.

Οὐρανῶν στρατεύματα: οὐρανίων ἀγγέλων πλῆθος. εὐδοκία εὐαρέσκεια (τοῦ Θεοῦ πρὸs τοὺs ἀνθρώπους).

Διελθόντες: ἕως Βηθλεέμ. θεῖον· σημεῖον. ἀναμέλποντες· ἀνυμνοῦντες.

ᾠδὴ η'

Θυγάτηρ Βαβυλῶνος: ἡ πόλις Β., οἱ Βαβυλώνιοι (πβ. Ψαλμοῦ ρλς', 8 «θυγάτηρ Βαβυλῶνος ἡ ταλαίπωρος, μακάριος ὅs ἀνταποδώσει σοι τὸ ἀνταπόδομά σου, ὃ ἀνταπέδωκας ἡμῖν»), ἔλκει αὐτῇ ἐκ Σιών παῖδας Δαυὶδ δορικητήτους· ἀπάγει τοὺs ἀπογόνους τοῦ Δαυὶδ ἐξ Ἱερουσολύμων τοὺs Ἰουδαίους εἰs αἰχμαλωσίαν, ἧτις ἐγένετο τῷ 597 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος. Σιών (ἑβραϊστὶ σκοπιὰ) ἐκαλεῖτο ὁ λόφος, ἐφ' οὗ ἔκειτο τὸ ἰσχυρὸν φρούριον τῆs ἀρχαίας Ἱερουσαλήμ, μετωνυμικῶs δὲ καὶ ἡ πόλις Ἱερουσαλήμ. Μάγων παῖδες καλοῦνται οἱ Μάγοι. ὡs

παῖδες ἰατρῶν ἢ Ἀσκληπιαδῶν οἱ ἰατροί, παῖδες φιλοσόφων οἱ φιλόσοφοι κ.τ.τ. *λιτανεύσοντας τὴν θυγατέρα τοῦ Δαυὶδ τὴν θεοδόχον* ἱκετεύσοντας τὴν ἀπόγονον τοῦ Δαυὶδ *Μαρίαν*, ἣτις ἐδέξατο ἐν ἑαυτῇ τὸν Θεόν, ἐγέννησε τὸν Θεόν. *πᾶσα ἡ κτίσις* πάντα τὰ κτίσματα, τὰ δημιουργήματα (πβ. σελ. 85) *ὑπερυψούτω* ὑπερανυμνεῖτω.

Τὸ πένθος (τῶν ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτων Ἰουδαίων) *παρέκλινε* (=παρεμέρισε, ἔπαυσε) *τὰ ὄργανα τῆς ᾠδῆς*: τὰ μουσικὰ ὄργανα (πβ. Ψαλμοῦ ρλς', 1 «ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος ἐκεῖ ἐκαθίσαιμεν καὶ ἐκλαύσαιμεν . . . ἐπὶ ταῖς ἰτέαις ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκρεμάσαιμεν τὰ ὄργανα ἡμῶν . . . πῶς ἄσωμεν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίᾳ»). *ἐν νόθοις*: ἐν ξένοις, ἐν ξένη χώρᾳ. *οἱ παῖδες Σιών* οἱ κάτοικοι τῆς Ἱερουσαλήμ, οἱ Ἰουδαῖοι. *λύει πλάνην καὶ μουσικῶν ὀργάνων* ὁ κῆρυξ τοῦ Ναβουχοδονόσορος ἐν Βαβυλῶνι κατὰ τὰ ἐγκαίνια τῆς χρυσῆς εἰκόνης ἐκήρυξεν εἰς τοὺς παρισταμένους «ἢ ἂν ᾄωρα ἀκούσητε φωνῆς σάλπιγγος σύριγγος τε καὶ κιθάρας, σαμβύκης τε καὶ ψαλτηρίου καὶ παντὸς γένους μουσικῶν, πίπτοντες προσκυνεῖτε τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ, ἢ ἔστησε *Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς* Δανιήλ γ', 5' τὴν θρησκευτικὴν λοιπὸν πλάνην καὶ τὴν ἐν ἁρμονίᾳ μουσικῶν ὀργάνων λατρείαν τῶν Βαβυλωνίων καὶ πάντων τῶν ἐθνικῶν λύει, καταργεῖ ὁ Χριστὸς, ὡς ἀστὴρ ἀνατείλας ἐκ τῆς Βηθλεέμ. *ἔξανατείλας Βηθλεέμ*: πβ. ἄνωτ. σελ. 61 «ἔξορων γυναικός».

Σκῦλα καὶ δορικότητον ὄλβον τῆς Σιών λάφυρα καὶ πλοῦτον τῶν αἰχμαλωτισθέντων Ἰουδαίων (ἰδὲ Β' Παραλειπ. γς', 18 καὶ Δ' Βασιλειῶν κδ', 12) περὶ τῶν ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ λαφύρων τούτων τοῦ Ναβουχοδονόσορος). *θησαυρούς*: τὰ τρίυλα δῶρα τῶν Μάγων. *ταύτης*: τῆς Βαβυλῶνος. *βασιλεῖς*: τοὺς Μάγους: ἰδὲ σελ. 86. *ἀστροπολοῦντας* (ἐκ τοῦ ἀστροπόλος πλασθέντος κατὰ τὸ Ὀμηρικὸν οἰωνοπόλος) ἀστρολογούντας.

ᾠδὴ θ'

Ξένον: παράξενον, ἀπροσδόκητον. *τὸ σπῆλαιον* τῆς Βηθλεέμ ὄρω γενόμενον *οὐρανόν*, ἔνθα οἰκεῖ ὁ Θεός, τὴν *Παρθένον* ὄρω γενομένην *θρόνον χερουβικόν*, ἐφ' οὗ ἀναπαύεται ὁ Κύριος (ἰδὲ

124), τὴν φάτιν τῶ σπηλαίου ὁρῶ γενομένην χωρίον, τόπον, ὅπου κατεκλίθη ὁ ἀχώρητος, ὁ οὐδαμοῦ χωρῶν Χριστὸς ὁ Θεός.

Ἐξαισίον δρόμον· οὐχὶ κατὰ φύσιν πορείαν τ. ἔ. ὑπερφυσικήν καὶ ἀσυνήθη. ἔτεκμήραντο (τεκμαίρομαι)· συνεπέραναν.

Νεηγενές=νεογενές, νεογέννητον. ἀναξ' Ἡρώδης. φρουαττόμενος ἀνελεῖν· ἐξ ὀργῆς φυσῶν, μαινόμενος νὰ φονεύσῃ.

Ταῖς ἡγεσίαις· ταῖς ὁδηγίαις. παιζόμενον· ἐμπαιζόμενον, ἀπατώμενον.

β') Κανὼν εἰς τὸ Μέγα Σάββατον

Κατὰ τὸ Τριψίδιον τοῦ Κανόνος τούτου αἱ μὲν ᾠδαὶ (οἱ εἴρμοι) ἐποιήθησαν ὑπὸ τῆς Κασίας, τῶν δὲ τροπαρίων τὰ μὲν τῆς α', γ', δ' καὶ ε' ὑπὸ τινος Μάρκου μοναχοῦ, τὰ δὲ τῶν λοιπῶν ᾠδῶν ὑπὸ τοῦ Κοσμᾶ. Κατ' ἄλλους δὲ ὁ Κοσμᾶς ἐποίησε τὸ τετραψίδιον ἀπὸ τῆς στ' μέχρι τῆς θ' ᾠδῆς (οὐ ἢ ἀκροστιχίς μετὰ τῶν εἰρμῶν εἶναι «Σάββατον μέλω μέγα»). Μετὰ ταῦτα δὲ ἡ Κασία συνεπλήρωσε τὸν Κανόνα ποιήσασα τὰς τέσσαρας πρώτας ᾠδάς· οἱ δὲ ὕστερον θαυμάσαντες μὲν τὸ μέλος, ἀνάξιον δ' ὅμως κρίναντες νὰ συμμειξῶσι τὰ μουσουργήματα τοῦ Κοσμᾶ μετὰ γυναικείων ποιημάτων ἐνεχείρισαν τῷ μοναχῷ Μάρκῳ τοὺς εἴρμους τῆς Κασίας, οὗτος δὲ ἐποίησε τὰ τροπάρια τῶν ᾠδῶν ἔχοντα ἀκροστιχίδα ἄνευ τῶν εἰρμῶν «καὶ σήμερον δέ». Τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ Σοφοῦ καὶ κατὰ τινὰς καὶ κατὰ πρόσταγμα αὐτοῦ. Καὶ νεώτατος δὲ τοῦ Κανόνος τούτου ἐκδότης, ὁ Ἀρχιμανδρίτης κ. Παγκράτιος Βατοπεδινός, κατὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ ὁποίου διωρθώθη ὁ Κανὼν ἐν τῇ παρουσίᾳ ἐκδόσει, ἀναφέρει ὅτι ἐν χειρογράφῳ Τριψιδίῳ τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ ιδ' αἰῶνος εὕρηται Κανὼν τοῦ Μεγάλου Σαββάτου μετὰ τῶν αὐτῶν εἰρμῶν τῆς Κασσιανῆς, ἀλλὰ μετ' ἐπιγραφῆς «ποίημα Μάρκου», ἀπὸ δὲ τῆς Γ' ᾠδῆς καὶ ἐφεξῆς «Κοσμᾶ μοναχοῦ». Καὶ ὄντως τὰ τελευταῖα τροπάρια τοῦ Κανόνος φαίνονται οὐχὶ τῆς αὐτῆς καὶ τὰ πρῶτα φαντασίας γεννήματα καὶ πιθανὸν εἶναι ὅτι, ὅπως καὶ ἄλλοι Κανόνες, οὕτω καὶ ὁ παρὼν ἀπηρτίσθη ἐκ τροπαρίων διαφόρων ποιητῶν.

᾽Ωιδῆ α΄

Ἔκρυψαν ὑπὸ γῆν (τὸν Θεὸν) τὸν κρύψαντα πάλαι κύματι θαλάσσης τὸν διώκτην (τῶν Ἑβραίων) τύραννον (τῆς Αἰγύπτου καὶ τοὺς Αἰγυπτίους) οἱ παῖδες τῶν οεσωσμένων, ἤτοι ἐθανάτωσαν καὶ ἔθαψαν τὸν Χριστόν, ὅστις πάλαι ποτὲ διὰ τοῦ κύματος τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐκάλυψε τὸν καταδιώκοντα τοὺς Ἑβραίους Φαραὼ καὶ τοὺς Αἰγυπτίους, οἱ ἀπόγονοι ἐκείνων, οἵτινες τότε διὰ τοῦ Θεοῦ ἐσώθησαν. ἀλλ' ἡμεῖς οὐχὶ ἐκείνους τοὺς ἀχαρίστους μιμούμενοι, ἀλλὰ τὰς νεάνιδας, αἵτινες μετὰ τὴν διάβασιν τῆς Ἐρυθρᾶς προεξαρχούσης τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἁαρὼν προφήτιδος Μαριάμ ἤδον μετὰ τυμπάνων καὶ χορῶν ὕμνον εὐχαριστήριον τῷ Θεῷ, ὡς ψάλλωμεν καὶ ἡμεῖς ὕμνον Αὐτῷ, διότι ἐνδόξως ἀγωνισάμενος πρὸς τὸν θάνατον ἐνίκησεν αὐτὸν καὶ νῦν δεδόξασται.

Ἐξόδιον· τὸν ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ (ἐκ τοῦ βίου), ἤτοι ἐπιθανάτιον, ἐπικλήδειον, ὅπερ ἐρμηνεύει εἰτα αὐτὸς ὁ ποιητῆς λέγων καὶ ἐπιτάφιον ᾠδὴν. Σοὶ τῷ διανοίξαντί μοι τὰς εἰσόδους τῆς (οὐρανοῦ) ζωῆς τῇ ταφῇ Σου· παρατήρει δὲ τὰ ἀντίθετα: ἄσσομαι ὕμνον ἐξόδιον τῷ διανοίξαντι τὰς εἰσόδους, ὡς καὶ ἀνωτέρω τὰ ὁμώνυμα: ὑπὸ γῆν ἔκρυψαν τὸν κρύψαντα.

Ἄνω· ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς καθεζόμενον. τὰ ὑπερκόσμια τάγματα τῶν Ἀγγέλων. κατανοοῦντα· βλέποντα. τὰ ὑποχθόνια· αἱ ὑπὸ τὴν χθόνα (γῆν), ἤτοι αἱ ἐν τῷ Ἄιδῳ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων. ἐδονεῖτο· ἐταράττοντο φοβούμενα καὶ θαυμάζοντα. ὑπὲρ νοῦν· ὑπὲρ πᾶσαν ἔννοιαν, ἀκαταλήπτως. νεκρὸς ζωαρχικώτατος· νεκρὸς ἄρχων ἀπόλυτος τῆς ζωῆς, αἰτία αὐτῆς πρώτη ὑπάρχων· παρατήρει δὲ τὰ ἀντίθετα: ἄνω—κάτω, ἐν θρόνῳ—ἐν τάφῳ, τὰ ὑπερκόσμια—τὰ ὑποχθόνια, νεκρὸς—ζωαρχικώτατος καὶ τὸ χιαστὸν σχῆμα: ἄνω ἐν θρόνῳ τὰ ὑπερκόσμια—κάτω ἐν τάφῳ τὰ ὑποχθόνια.

Τὰ πάντα· ἐκτὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς (πβ. Ἡσαίου 5', 3 «πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ») καὶ τὸν Ἄιδον, ὡς λέγει ὁ Παῦλος πρὸς Ἐφεσίους δ', 9 «κατέβη εἰς τὰ κατώτατα μέρη τῆς γῆς... ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα». οὐκ ἐκρύβη ἡ ὑπόστασις ἢ ἐν Ἀδάμ· δὲν Σ' ἔλαθεν ἢ ὑπόστασις καὶ φύσις ἢ

ἐν Ἀδάμ, ἦτοι ἡ ἀνθρωπίνη καὶ ἄρα ἁμαρτωλὸς (πβ. Ψαλμοὺ ρλε', 15 «οὐκ ἐκρύβη τὸ ὄστρον μου ἀπὸ σοῦ, ὃ ἐποίησας ἐν κρυφῇ, καὶ ἡ ὑπόστασις μου ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς») καὶ διὰ τοῦτο φθαρένια με ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας (πβ. Ῥωμ. ε', 12 «ἐφ' ᾧ Ἀδάμ πάντες ἥμαρτον») καινοποιεῖς διὰ τῆς φοιτήσεώς Σου εἰς τὸν Ἄϊδην, ἦτοι θανῶν ἀνακαινίζεις, σώζεις με.

Ἐπιδὴ γ'

Ἐπὶ ὑδάτων κρεμάσαντα τὴν γῆν ὁ ποιητὴς παρέλαβε τοὺς λόγους ἐκ τοῦ Δαυτὶδ λέγοντος ἐν τοῖς Ψαλμοῖς (κε', 2) «αὐτὸς ἐπὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτὴν (τὴν γῆν) καὶ «τῷ στερεώσαντι τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων» (ρλε', 6) καὶ ἐκφράζοντος τὴν ἀρχαίαν δόξαν περὶ τῆς στηρίξεως τῆς γῆς ἐπὶ τῆς θαλάσσης. ἀσχετίας· ἀσυνδέτως, ἀνευ ὄρατος τινος δεσμοῦ ἢ κρεματῆρος. ἐν τῷ κρανίῳ = ἐν τῷ Γολγοθᾷ σελ. 83. *Θαμβητικῶς συνείχετο*· τεθαμβωμένη, καταπεπληγμένη οὕσα ἔπασχε συνοχήν καρδίας, ἐστενοχωρεῖτο, ἐθλίβετο· ἀλλ' ὑπάρχει καὶ γραφὴ *θάμβει πολλῶ συνείχετο*, ὡς παρὰ Λουκᾶ η', 37 «φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο».

Σύμβολα τῆς ταφῆς Σου· σημεῖα τοῦ θανάτου Σου, παρέδειξας· ὀλίγον τι καὶ αἰνιγματωδῶς ἔδειξας ἄλλοτε πρὸ τῆς σταυρώσεώς Σου. *πληθύννας τὰς ὁράσεις*· πληθύννας τὰ ὁράματα τῶν προφητῶν, ἦτοι διὰ πολλῶν προφητῶν (πβ. Ὠσηέ ιδ', 10 «καὶ λαλήσω πρὸς προφήτας καὶ ἐγὼ ὁράσεις ἐπλήθυνα καὶ ἐν χερσὶ προφητῶν ὁμοιώθην»)· οἱ περὶ τοῦ Σωτῆρος δὲ προφητεύσαντες προφητῆται εἶναι οἱ ἐξῆς· Δαυτὶδ (σα', 6), Ἡσαίας (β', ια', γγ', 5), Ἰερεμίας (κγ', 6 καὶ λα', 31), Ἰεζεκιήλ (λδ', 23), Δανιήλ (θ', 24), Ὠσηέ (δ', 18), Ἰωήλ (δ', 28), Ἀμώς (θ', 11), Ὁβδιού (17), Ἰωνᾶς (α', 17), Μιχαίας (ε', 2), Ναούμ (α', 15), Ἀβδακούμ (γ', 2), Σοφονίας (γ', 14), Ἀγγαῖος (δ', 8), Ζαχαρίας (δ', 10 καὶ ιδ', 8) καὶ Μαλαχίας (γ', 1). νῦν δὲ τὰ κρυφία Σου· τῶρα ὁμῶς, ἃ πάλαι ἐθήρεις κρυφὰ καὶ αἰνιγματωδῶς μόνον τύποις καὶ συμβόλοις προφητῶν παρέδειξας, τῶρα αὐτὰ διειργάνωσας τ. ἔ. σαφῶς καὶ φανερὰ ἔδειξας οὐ μόνον τοῖς ἐπὶ

γῆς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν ἄδῃ. Θεανδρικῶς, Θεὸς ὁμοῦ φανείς καὶ ἀνὴρ, ἀνθρωπος.

Ἡπλώσας τὰς παλάμας (συνεκδοχικῶς ἀντὶ τὰς χεῖρας) ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἦτοι ἐσταυρώθη καὶ οὕτως ἦνωσας τὰ διεστῶτα τὸ πρῖν, ἦτοι συνήνωσας τὰ πρότερον ὄντα διακεχωρισμένα τέκνα τοῦ Θεοῦ (πβ. Ἰωάννου ια' 52 «ἐμελλεν ὁ Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους (τῶν Ἰουδαίων) καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα συναγάγῃ εἰς ἓν»). **καταστολῇ τῇ ἐν σινδόνι** διὰ τῆς περιβολῆς, τῆς ἐνδύσεως τῆς σινδόνης, ἦτοι ἐνδυθεὶς τὴν νεκρικὴν σινδόνα (πβ. Α' Τιμ. β', 9 «τὰς γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ . . . κοσμεῖν ἑαυτάς»). καὶ **μνήματι** καὶ διὰ τῆς ἐν τῷ μνήματι διαμονῆς τ. ἔ. τῆς ταφῆς. **ἔλυσας πεπεδημένους** ἠλευθέρωσας τοὺς ὑπὸ τῶν δεσμῶν τοῦ ἄδου δεσμευμένους (πβ. Ψαλμοῦ ρμε', 6 «Κύριος λύει πεπεδημένους» καὶ ἀνωτ. σελ. 99).

Μνήματι καὶ σφραγῖσιν— ἐν ἐσφραγισμένῳ μνήματι (κατὰ τὸ σχῆμα ἐν διὰ δυοῖν)· ἰδὲ Ματθαίου κζ', 66. **ἀχώρητε** ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 108 **συνεσχέθης βουλήσει** συνεκλείσθης, συνεκρατήθης οἰκεία βουλήσει, ἐκῶν. **ταῖς ἐνεργείαις ταῖς γενομέναις κατὰ τὴν ταφὴν Σου** (ἦτοι ὅτι διέλαθε τοὺς φυλάττοντας τὸν τάφον στρατιώτας ἀναστάς, ὅτι αἱ σφραγίδες οὐδὲν ἔπαθον κ.λ.π.). **Θεουργικῶς**· διὰ θεῶν ἔργων, θαυμάτων.

ᾠδιῇ δ'

Τὴν θεῖαν κένωσίν Σου ἐν τῷ Σταυρῷ τὴν θαυμασίαν διὰ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου Σου ἀπογύμνωσιν τῆς θείας μορφῆς καὶ ἄρα συγκατάβασιν καὶ ταπεινώσιν (πβ. Φιλιππησ. β', 7 «ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων ἑαυτὸν ἐκένωσε λαθὼν δούλου μορφὴν»). **Ἀββακοῦμ ἐβόα ἐν γ', 14** «διέκοψας ἐν ἐκστάσει κεφαλὰς δυναστῶν». **δυναστῶν**· τῶν τοῦ ἄδου κρατούντων, τῶν δαιμόνων, τοῦ θανάτου. **ὁμιλῶν τοῖς ἐν ἄδῃ**· καταβάς εἰς τὸν ἄδην καὶ συναναστρεφόμενος μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ.

Τὴν ἐβδόμην ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος, ἦτοι τὸ Σάββατον, ἦν **πρὶν ἠυλόγησας καταπαύσει τῶν ἔργων**, διότι κατὰ ταύτην ἔπαυσας τὰ ἔργα, τὴν δημιουργίαν («καὶ ἠυλόγησεν ὁ Θεὸς τὴν

ἡμέραν τὴν ἑβδόμην καὶ ἠγίασεν αὐτήν, ὅτι ἐν αὐτῇ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ» Γενέσεως β', 2), ταύτην τὴν ἡμέραν *σήμερον ἠγίασας*, διότι κατὰ ταύτην παρήγαγες καὶ ἐκαινοποίησας τὰ σύμπαντα («τὰ ἀρχαῖα παρήλθεν· ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα» Β' Κορινθ. ε', 17), *σαββατίζων καὶ ἀνακτώμενος* αὐτά, διαμείνας τὸ Σάββατον ἐν τῷ τάφῳ καὶ οὕτως ἐκ τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἀφθαρσίαν ἀνακαλῶν αὐτά· ὥστε τὸ Σάββατον εἶναι τέλος μὲν τῆς πρώτης τῶν ὄντων γενέσεως, ἀρχὴ δὲ ἀναγεννήσεως καὶ καινοποιήσεως αὐτῶν.

Ἐκνικήσαντος Σοῦ τελείως νικητοῦ τοῦ θανάτου ἀναδειχθέντος Σοῦ, *ῥωμαλεότητι τοῦ κρείττονος*· διὰ τῆς ἰσχυρᾶς δυνάμεως τοῦ κρείττονος (ἢ θεῖα φύσις κρείττων τῆς ἀνθρωπίνης), ἦτοι τῆς θεότητος, τ. ἔ. ἐκουσίως Σοῦ ἀποθανόντος, ἐκουσίως καλέσαντος τὸν θάνατον, *διήρηται* = κεχώρισται. *ἄμφω σπαράττουσι τοὺς δεσμοὺς τοῦ θανάτου καὶ ἄδου*· ἀμφοτέρα, τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ, σπαράττουσι τοὺς δεσμοὺς τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ἄδου· τὸ μὲν σῶμα τεθὲν ἐν τῷ τάφῳ ἐσπάραξε τοὺς δεσμοὺς τοῦ θανάτου τοῦ κρατοῦντος ἐν τοῖς τάφοις διαλελυμένα τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα καὶ οὕτως ἀνέστησε τοὺς ἐν τοῖς τάφοις νεκρούς, ἡ δὲ ψυχὴ κατελθοῦσα εἰς ἄδην ἐσπάραξε τὰ δεσμὰ αὐτοῦ κρατοῦντος τὰς ψυχὰς τῶν κεκοιμημένων καὶ οὕτως ἤλευθέρωσε τὰς τῶν πιστευσάντων· ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης ἐρμηνεύει τὸ παρὸν τροπάριον διὰ τινος τροπαρίου τῶν ἀναστασίμων Κανόνων λέγων «λυθέντα, φιλόνηρωπε, Σοῦ τὸν ναὸν τοῦ σώματος τάφος μερισάμενος καὶ ἄδης ἄκοντες ἄμφω δίκας εἰσπράττονται, ὁ μὲν τῶν Ἁγίων Σοῦ ψυχὰς, σώματα δὲ ἕτερος συνεκπέμπων, ἀθάνατε».

Ὁ ἄδης ἐπικράνθη συναντήσας Σοι· ὁ ἄδης ἐστενοχωρήθη συναντήσας Σε (οἱ λόγοι τοῦ Ἡσαίου ιδ', 9 «ὁ ἄδης κάτωθεν ἐπικράνθη συναντήσας Σοι»). βροτὸν τεθεωμένον· ἀνθρώπων ὄντα καὶ Θεὸν ὁμοῦ ὡς καὶ ἀνθρώπων μὲν κατὰ στικτον τοῖς μῶλωπι, πλήρη στιγμάτων ἐκ τῶν πληγῶν τῆς σταυρώσεως καὶ τῆς μαστιγώσεως, ὡς Θεὸν δὲ πανσθενουργόν, παντοδύναμον, καταληφθεὶς δὲ ὑπὸ φρίκης θεώμενος τὴν διπλὴν ταύτην μορφήν Σοῦ διαπεφώνηκε, ἰσχυρῶς φωνήσας ἀχανῆς ἔμεινεν, ἐξέπνευσεν.

Ἰδιὴ ε'

Ὁ Ἡσαΐας ἰδὼν τὸ ἀνέσπερον φῶς, τὸ ἀείποτε φαῖνον φῶς (πδ. σελ. 101) τῆς θεοφανείας Σου, τῆς μετὰ σαρκὸς ἐμφανίσεως Σοῦ τοῦ Θεοῦ (ἔθεν τὰ θεοφάνεια=ἡ ἑορτὴ τῆς θεοφανείας), οἱ δὲ λόγοι τοῦ Ἡσαΐου ἐν κς', 9 καὶ 19.

Νεοποιεῖς· καινοποιεῖς, ἀναγεννᾷς. ὁ **πλαστοουργός**· ἰδὲ σελ. 82. **χρηματίσας χοϊκός**· γενόμενος ἄνθρωπος. **ὑπεμφαίνουσι τὸ συνόν Σοι μυστήριον**· ὑποδηλοῦσι τὸ συνυπάρχον Σοι, τὸ εὐδοκηθὲν ἐν Σοὶ καὶ ἐνεργηθὲν ὑπὸ Σοῦ μυστήριον τῆς ἀνακαινίσεως καὶ ἀναπλάσεως τῶν ἀνθρώπων, διότι σινδῶν καὶ τάφος ἦσαν καινὰ καὶ καθαρὰ, ὡς καινοὺς καὶ καθαροὺς διὰ τοῦ Σοῦ θανάτου ἐποίησας τοὺς ἀνθρώπους. ὁ **εὐσχήμων βουλευτής**· ὁ εὐυπόληπτος, ὁ ἐπιφανὴς σύνοδος ἐν τῷ μεγάλῳ συνεδρίῳ Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας (ἰδὲ Μάρκου ιε', 43). **σχηματίζει τὴν βουλὴν τοῦ φύσαντός Σε**· δίδει σχῆμα, μορφήν εἰς τὴν βουλὴν τοῦ γεννήσαντός Σε διὰ τῆς σινδόνης καὶ τοῦ μνήματος. **καινοποιεῖς με ἐν Σοὶ**· ἀναγεννῶντός με διὰ Σοῦ· παρατῆρει δὲ τὰ λογοπαίγνια: **εὐσχήμων βουλευτής—σχηματίζει τὴν βουλὴν.**

Μεταβάλλεις διὰ τοῦ θανάτου Σοῦ τὸ θνητόν εἰς ἀθάνατον καὶ διὰ τῆς ταφῆς, τῆς φθορᾶς Σοῦ, τὸ φθαρτὸν εἰς ἀφθαρτόν. **θεοπρεπέστατα**· ὡς τὰ μάλιστα ἀρμόζει εἰς τὸν ὑπεράγαθον καὶ φιλανθρωπότατον Θεόν, νὰ ἀφθαρτίσῃ τὸ φθαρτὸν καὶ νὰ ἀπαθανατίσῃ τὸ θνητόν. **τὸ πρόσλημμα** τῆς ἀνθρωπότητός Σου, τὴν ἐτέραν Σου οὐσίαν τὴν ἀνθρωπίνην, ἦν πρὸς τῇ θείᾳ προσέλαβες. **ἡ σὰρξ Σοῦ οὐκ εἶδε διαφθοράν** ἢ σὰρξ Σοῦ δὲν ὑπέστη ἐν τῷ τάφῳ διάλυσιν εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη, ὡς αἱ λοιπαὶ σάρκες τῶν ἀποθνησκόντων. **οὐδὲ ἡ ψυχὴ Σοῦ ἐγκαταλείπεται εἰς ἄδην**, ὡς αἱ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ψυχαὶ (πδ. Ψαλμοῦ ιε', 10 «οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν σου εἰς ἄδην οὐδὲ δώσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν»). **ξеноπρεπῶς**· παραδόξως, ἀσυνήθως.

Προελθὼν ἐξ ἀλοχεύτου· γεννηθεὶς ἐκ τῆς μὴ γούσης λοχείαν, καὶ ὅμως **λογχευθεὶς τὴν πλευρὰν** καὶ οὕτως αἰσθανθεὶς ὀδύνας, **ἐξ αὐτῆς τῆς λογχευθείσης πλευρᾶς εἰργάσω τὴν ἀνάπλασιν ἰὴν τῆς Εὐας**, ἀνέπλασας τὴν Εὐαν, τὸν ἄνθρωπον, Κοντάκια καὶ Κανόνες. Ἔκδοσις Ε' 1929

γενόμενος Ἄδὰμ νέος, ὡσπερ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἄδὰμ ἠκοδομήθη ἡ Εὐα. ἀφυπνώσας ὑπερφυῶς· ἀποκοιμηθεὶς ὑπερφυσικῶς. ὕπνον φυσίζωον· ὕπνον φύσαντα τὴν ζωὴν, ὡσπερ ὁ Ἄδὰμ ὑπνώσας παρήγαγε τὴν Εὐαν, ἕπερ ἐρμηνεύεται ζωή, «ὅτι μήτηρ πάντων τῶν ζώντων» (Γενέσεως γ', 20), ἤτοι ἀναστήσας τὴν θανατωθεῖσαν ζωὴν (Εὐαν) ἐχάρισας ζωὴν εἰς πάντας τοὺς ἀπογόνους τῆς Εὐας τοὺς δι' αὐτὴν θανατωθέντας.

Ἔτιδὴ 5'

Συνεσχέθη στέρνοις κητώοις Ἰωνᾶς· συνεκλείσθη προσωρινῶς ἐν τοῖς στέρνοις, ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους ὁ Ἰωνᾶς, ἀλλ' οὐ κατεσχέθη, ἀλλὰ δὲν ἐκρατήθη διαρκῶς ἐν αὐτοῖς. **Σοῦ τὸν τύπον φέρων**· προτυπῶν Σέ. τοῦ παθόντος ἐν τῷ σταυρῷ καὶ ταφῇ δοθέντος καὶ ἐνταφιασθέντος. **ἀνέθορον ἐκ τοῦ θηροῦ ὡς ἐκ θαλάμου**· ἀνεπήδησεν, ἐξῆλθεν ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ κήτους ὡς ἐκ τοῦ νυμφικοῦ θαλάμου, «ὡς νυμφίος ἐκπορευόμενος ἐκ τοῦ παστοῦ αὐτοῦ» Ψαλμοῦ ιη', 6 καὶ προφητικῶς ἔλεγε **τῇ κουστωδία** (λατ. custodia), εἰς τὴν φυλακὴν, εἰς τοὺς φύλακας τοῦ τάφου Του· ὃ στρατιῶται, οἱ φυλοσσομένοι μάταια καὶ ψευδῆ, οἱ φυλάσσοντες φυλακὴν ἄσκοπον καὶ ψευδῆ, **ἐγκατελίπετε ἔλεον ἑαυτοῖς**, ἀφήκατε ἐκεῖνον, ὅστις εἶναι ὑμῖν αὐτοῖς ἔλεος καὶ σωτηρία· ἐκάλεσε δὲ ὁ ποιητὴς ψεύστας τοὺς φύλακας τοῦ τάφου τοῦ Σωτήρος, διότι κατὰ τὸν Ματθαῖον (κη', 12) ἱκανὰ ἀργύρια παρὰ τῶν ἀρχιερέων λαβόντες διέδωκαν ψευδῶς ὅτι οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ νυκτὸς εἰς τὸν τάφον ἐλθόντες ἐκλεψαν αὐτόν, αὐτῶν κοιμωμένων.

Ἀνηρέθης· ἐθανατώθη ἐν τῷ σταυρῷ κατὰ τὴν σάρκα. οὐ διηρέθης τῆς σαρκός· οὐκ ἐχωρίσθη τῆς σαρκός, ἤτοι δὲν διηρέθη ἡ ὑπόστασις Σου ἢ θεία καὶ ἀνθρωπίνη. **εἰ καὶ λέλυται ὁ ναὸς Σου**· καίτοι ἐχωρίσθη τὸ σῶμά Σου ἀπὸ τῆς ψυχῆς (ἐκ τοῦ Ἰωάννου β', 19 «λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν»). **ἐν ἀμφοτέροις**· ἐν ταῖς δυοῖς φύσεσι, τῇ θείᾳ καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ.

Βροτοκτόνον· ἀνθρωποκτόνον, αἷτιον τοῦ θανάτου τοῦ ἀνθρώπου (πβ. Ῥωμ. ε', 12 «δι' ἑνὸς ἀνθρώπου (τοῦ Ἄδὰμ) ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος

καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διήλθεν»). τὸ φθαρτὸν σου σῶμα μετεστοιχειώσας εἰς ἀφθαρσίαν καὶ οὕτω ἔδειξας αὐτὸ πηγὴν ἀφθάρτου ζωῆς ἐκ τῆς ἀναστάσεως, ἦτοι τὸ φθαρτὸν σῶμά σου μετεποίησας, μετέβαλες καὶ κατέστησας πηγὴν ἀφθαρσίας καὶ πνευματικῆς ἀθανασίας τοῖς ἀνθρώποις διὰ τῆς ἀναστάσεως.

Βασιλεύει μὲν τοῦ γένους τῶν βροτῶν ὁ ἄδης, ἦτοι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ὑπήγαγεν ὁ ἄδης τοὺς ἀνθρώπους ἕνεκα τῆς ἁμαρτίας τοῦ Ἀδὰμ (πρὸς Ῥωμαίους ε', 14 «ἐδασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωϋσέως»). οὐκ αἰωνίζει· δὲν εἶναι αἰώνιος βασιλεὺς, δὲν διαιωνίζει. κραταιᾶ ζωαρχικῆ παλάμη· τῆ χειρὶ σου τῆ ἰσχυρᾶ καὶ ζωοπαρόχῳ (πῶ. «ζωαρχικώτατος»). τὰ τοῦ θανάτου (=ἄδου) κλειῖθρα διεσπάραξας· πῶ. ἀνωτ. «συνέτριψας μοχλοὺς αἰώνιους». ἐκεῖ, ἦτοι ἐν τῷ τάφῳ· ἀλλ' ὑπάρχει καὶ γραφή ἐν γῆ, ἦτοι ὑπὸ γῆν. νεκρῶν πρωτότοκος· ὁ πρῶτος ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν καὶ τὴν ἀνάστασιν καὶ ἀειζωίαν ἐγκαινίσας ἡμῖν (πρὸς Κολασσαεῖς α', 18).

Ῥωιδὴ ζ'

*Αφραστον ἄρρητον, ἀκατάληπτον. ἐν καμίνῳ ὡς ἐν τάφῳ κειμένους.

Τέτριπται ἄδης ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ἄρα ἐθανατώθη (ὁ θάνατος). στένει· στόνους ἐκβάλλει, στενάζει. δαπανώμενος θείῳ πυρὶ· φλεγόμενος ὑπὸ τοῦ ἁλλου πυρὸς τῆς θεότητος.

*Ολβιος· πλούσιος καὶ μακαριστός. θησαυρός· θησαυροφυλάκιον.

*Ἡ τῶν ὄλων ζωῆ· ὁ δούς τὴν ζωὴν εἰς τὰ πάντα, ὁ τῆς ζωῆς τῶν πάντων αἴτιος Χριστός. δέχεται τὴν ἐν τῷ τάφῳ κατάθεσιν· δέχεται νὰ τεθῆ κάτω ἐν τῷ τάφῳ. νόμῳ θανόντων· κατὰ τὸν φυσικὸν νόμον τῶν ἀποθνησκόντων. ἐγέρσεως· ἀναστάσεως.

*Ἐν τῇ Ἑδέμ· ἐν τῇ παραδείσῳ, ὅπου ἦτο ὁ Χριστός μετὰ τοῦ συσταυρωθέντος ληστοῦ κατὰ τὸν Λουκᾶν «σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσει ἐν τῇ παραδείσῳ» (κγ', 43).

Ἰδιὴ η'

Ἐκοιθη φρίτων οὐρανέ μετ' ἐκτίσεως φρίτων πρόσβλεπε τὸ τελούμενον, ὃ οὐρανέ (πβ. σελ. 91). **σαλευθήτωσαν τὰ θεμέλια τῆς γῆς** πβ. Ψαλμοῦ πα', 5 «σαλευθήσονται πάντα τὰ θεμέλια τῆς γῆς» καὶ Ἰωβ θ', 6 «ὁ σείων τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἐκ θεμελίων, οἱ δὲ στῆλοι αὐτῆς σαλεύονται». ἐν νεκροῖς λογίζεται ὡς νεκρὸς θεωρεῖται (πβ. Ψαλμοῦ πζ', 4 «προσελογίσθη μετὰ τῶν καταβαινόντων εἰς λάκκον»). **τάφω μικρῷ ξενοδοχεῖται** ἐν μικρῷ τάφῳ ὡς ξένος θάπτεται.

Ἀλέλυται ἄχραντος ναὸς—διαλέλυται ὁ ἄμικτος ναὸς τ. ἔ. ἐχωρίσθη ἡ ψυχὴ ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ λυθεὶς ἀνίσταται καὶ **συνανίστησι τὴν πεπτωκυῖαν σκηνην** τ. ἔ. ἀνέστησε συγχρόνως καὶ τὸν πεπτωκότα Ἀδὰμ, τὸν παραβάντα τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἀποθανόντα καὶ καταράντα εἰς τὸν ἄδην (πβ. Ἀμὼς στ', 11, Πράξεων ιε', 16, πρὸς Ἑβραίους θ'). **Ἀδὰμ δευτέρος** εἶναι ὁ Χριστὸς (πβ. Α' Κορ. ιε', 47 «ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ τῆς γῆς χοϊκός, ὁ δευτέρος ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ»). **ταμείων** δωματίων.

Ἡ τόλμα πάντων τῶν μαθητῶν κατὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Κυρίου πέπναιται καὶ ὑπὸ τοῦ φόβου νικηθέντες δὲ ζητοῦσιν νὰ ἐνταφιάσῃσι τὸ σῶμα αὐτοῦ· μόνος δὲ Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀρμαθαίας τολμήσας καὶ **ἄριστος** τοῦ Κυρίου δειχθεὶς μαθητῆς εἰσῆλθε πρὸς Πιλάτον καὶ ἠτήσατο τὸ σῶμα αὐτοῦ· πβ. Μάρκου ιε', 42 καὶ τοὺς γλαφυροὺς τούτους λόγους, οὓς ὁ Ἐπιφάνιος θέτει εἰς τὸ στόμα τοῦ Ἰωσήφ αἰτουμένου παρὰ τοῦ Πιλάτου τὸ ἄχραντον σῶμα· «Ἄττησιν οἰκτράν, ὦ κριτά, καὶ τοῖς πᾶσι μικρὰν αἰτούμενος πρὸς σέ παραγέγονα. δός μοι νεκρὸν πρὸς ταφὴν τὸ σῶμα ἐκείνου τοῦ παρὰ σοῦ κατακριθέντος Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου, Ἰησοῦ τοῦ πτωχοῦ, Ἰησοῦ τοῦ αἰοῦ, Ἰησοῦ τούτου τοῦ κρεμαμένου γυμνοῦ καὶ εὐτελοῦς, Ἰησοῦ τούτου τοῦ υἱοῦ τοῦ τέκτονος, Ἰησοῦ δεσμίου τοῦ αἰθρίου, Ἰησοῦ τοῦ ξένου καὶ ἐπὶ ξένης. δός μοι τοῦτον τὸν ξένον· τί γάρ σε λοιπὸν τὸ σῶμα ὠφελήσκει τούτου τοῦ ξένου; δός μοι τοῦτον τὸν ξένον· ἐκ μακρᾶς γὰρ ἦλθε τῆς χώρας ὧδε, ἵνα σώσῃ τὸν ξένον. δός μοι τοῦτον τὸν ξένον· κατήλθε γὰρ εἰς τὴν σκοτεινὴν ἀνεύγκαι τὸν ξένον. δός

μοι τούτον τὸν ξένον τὸν ξένην ζωὴν καὶ βίον ζήσαντα ἐπὶ ξένης.
 δός μοι, ὦ ἡγεμών, τούτον τὸν ἐπὶ ξύλου γυμνόν, ἵνα σκεπάσω
 τὸν τῆς ἐμῆς φύσεως σκεπάσαντα τὴν γύμνωσιν. ὑπὲρ νεκροῦ
 παρακαλῶ ὑπὸ πάντων ἀδικηθέντος, ὑπὸ ἀδελφῶν διωχθέντος,
 ὑπὸ οἰκείων δούλων ῥαπισθέντος. ὑπὲρ νεκροῦ πρεσβεύω ὑπὸ
 τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκ δουλείας ἐλευθερωθέντων κατακριθέντος, ὑπὸ
 φίλου πρᾶθέντος, ὑπὸ μαθητοῦ προδοθέντος. ὑπὲρ νεκροῦ παρα-
 καλῶ, ὦ Πιλάτε, ἐπὶ ξύλου κρεμασμένου· οὐ γὰρ πάρεστι τούτῳ
 οὐ πατήρ ἐπὶ γῆς, οὐ φίλος τις, οὐ μαθητής, οὐ συγγενής, οὐκ
 ἐνταφιαστής».

Ἐπὶ γῆν σφραγίζεται καὶ πλάνος συκοφαντεῖται· ἐκ τοῦ
 Ματθαίου κζ', 36.

Ἐπιθὴ θ'

Ἐπὶ τῷ ξένῳ τόκῳ σου· ἐπὶ τῇ παραδόξῳ, τῇ θαυμαστῇ
 γεννήσει σου. τὰς ὠδύνας φυγοῦσα τοῦ τοκετοῦ=ἀλόχευτος
 οὔσα, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω. ὑπερφυῶς ἐμακαρίσθην· (πβ. Λουκᾶ
 α', 48 «ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί»).
 τῇ ῥομφαίᾳ τῆς λύπης· ὑπὸ τῆς φοβερᾶς λύπης, ἣτις ὡς ξίφος
 πληγώνει τὴν ψυχὴν μου, κατὰ τὴν προφητείαν τοῦ γέροντος
 Συμεῶν «καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία»
 Λουκᾶ β', 35. ὅπως μεγαλυνθήσομαι· ἔχων ἐν νῷ πῶς νὰ με-
 γαλυνθῶ, πῶς νὰ ὑμνηθῶ ὡς μήτηρ Θεοῦ.

Ἐγὼ με καλύπτει· τὸ χῶμα τοῦ τάφου μὲ σκεπάζει τ. ἔ. ἀπέ-
 θανον καὶ ἐτάφην. οἱ πυλωροί· οἱ θυρωροί, οἱ φύλακες. ἡμ-
 φισμένον ἡμαγμένην στολὴν τῆς ἐκδικήσεως· ἐνδεδυμένον
 στολὴν βεβαμμένην διὰ τοῦ αἵματός μου, ὅπερ ἔχουσα ἐν τῷ
 σταυρῷ πολεμῶν τῷ θανάτῳ καὶ πᾶσι τοῖς ὑπεναντίοις δαίμοσι
 καὶ ἐκδικούμενος τὸν Ἀδὰμ (πβ. Ἡσαίου νθ', 17 «περιεβάλετο
 ἱμάτιον ἐκδικήσεως καὶ τὸ περιβόλαιον αὐτοῦ ὡς ἀνταποδώσων
 ἀνταπόδοσιν ὄνειδος τοῖς ὑπεναντίοις»).

Ἐγγενεῖς· οἱ ἐκ τῆς γῆς πλασθέντες ἄνθρωποι. ἄδης ὁ ἐχ-
 θρὸς τῶν γηγενῶν. ἐσκύλευται· ἔχει λαφυραγωγηθῆ καὶ ἄρα
 νικηθῆ. μετὰ μύρων γυναῖκες· μυροφόροι γυναῖκες (πβ. Μάρ-
 κου ις', 1). παγγενῆ· μετὰ παντός τοῦ γένους αὐτῶν.

Ἰδιόμελα

Καλοῦνται *ιδιόμελα* τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐκεῖνα ἄσματα, ἅτινα ἔχουσιν ἴδιον μέλος ψαλλόμενα. Διακρίνεται δὲ τὸ ἰδιόμελον τοῦ *αὐτομέλου* κατὰ τοῦτο, ὅτι τὸ μὲν αὐτόμελον εἶναι τροπάριον, κατὰ τὸ μέλος τοῦ ὁποίου ἐποιήθησαν καὶ ἄλλα τροπάρια ὑπ' ἄλλων, ἰδίως δὲ τὰ καλούμενα *σιχηρὰ προσόμοια*, τὸ δὲ ἰδιόμελον οὐ μόνον εἰς οὐδένα ἐχρησίμωσεν ὡς παράδειγμα καὶ πρότυπον, ἀλλὰ καὶ σύγκειται ἐνίοτε ἐκ πολλῶν στροφῶν ἀνομοίου ὡς τὰ πολλὰ μέλους καὶ ἀπαρτίζει οὕτω μικρὸν ποιημάτιον, μικρὸν τι Κοντάκιον ἢ Κανόνα.

α') Σωφρονίου

1. *Εἰς τὰς ὥρας τῶν Χριστουγέννων*

*Βηθλεὲμ ἐτοιμάζου εἰς ὑποδοχὴν τῆς ἀληθείας. δεχέσθω ὑποδεχέσθω αὐτήν. ἢ ἀλήθεια· ὁ Χριστὸς (πθ. Ἰωάννου ιδ', 6 «ἐγὼ εἶμι ἢ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ»). ἢ σκιά παρέδομα· ὁ Μωσαϊκὸς νόμος παρήλθε (πρὸς Ἑβραίους ι', 1 «σκιάν ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτήν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων» καὶ ἄνωτ. σελ. 98). *μορφωθείς τὸ καθ' ἡμᾶς*· ἰδὲ ἄνωτ. σελ. 103. «σύμμορφος». *τὸ πρόσλημμα*· ἰδὲ ἄνωτ. σελ. 113. *Ἀδὰμ ἀνανεοῦται*· ὁ ἄνθρωπος ἀνακαινίζεται.*

Προφητικὴ πρόρρησις· ἢ τοῦ Μιχαίου (ε', 2). *μυστικῶς*· μυστηριωδῶς. *ἐν τοῖς ἡγεμόσι*· ἐν ταῖς ἡγουμέναις, ταῖς πρωτεύουσαις πόλεσι τῆς Ἰουδαίας (πθ. ἄνωτ. σελ. 103). *διὰ σαρκός*· σάρκα φορῶν, ὡς ἄνθρωπος. *δῶμεν μεγαλωσύνην*· μεγαλύνωμεν, δοξάσωμεν

2. *Τῶν Θεοφανείων.*

Φωνὴ βοᾷ· ἐκ τοῦ Ματθαίου γ', 16.

Ῥήγγυται· ἐκρήγγυται εἰς χαρὰν καὶ εὐφροσύνην (πθ. Ἡσαίου νδ', 1 «ῥήξον καὶ βόησον ἢ οὐκ ὠδίνουσα»). *ναμάτων ὕδατων. ἐπέχει*· συγκρατεῖ, σταματᾷ. *ῥυπτόμενον*· λουόμενον, βαπτιζόμενον.

Δουλικὸν βάπτισμα· βάπτισμα δούλου ἀνθρώπου.

Τοῦ βοῶντος· Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ (ἰδὲ Ματθαίου γ', β).
 σύντρομος· ὅλος τρόμος, ἐκπληκτος. *χειροθεήσει*· ἐπιθήσει
 τὰς χεῖρας.

β' Κασίε

1. Εἰς τοῦ Χριστοῦ γέννησιν.

Αὐγούστου τοῦ Γαίου Ἰουλίου Καίσαρος Ὀκταβιανοῦ (62 π. Χ.—14 π. Χ.), ἀνεψιοῦ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος. *μοναρχή-
 ταντος* τῇ 26 π. Χ. μετὰ τὴν παρὰ τὸ Ἄκτιον (31 π. Χ.)
 ἦτταν τοῦ συνάρχοντος Ἀντωνίου. *ἐπεγράφημεν τῷ ὀνόματι
 τῆς θεότητος Σοῦ*· γενόμενοι χριστιανοὶ ἀπεδεξάμεθα τὴν θεό-
 τητα Σοῦ.

2. Εἰς τὴν ἁμαρτωλὴν γυναῖκα

Ἡ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις περιπεσοῦσα γυνὴ εἶναι ἐκέλην,
 περὶ ἧς ἀναφέρει ὁ Λουκᾶς ζ', 37. *αἰσθημένη τὴν σὴν θεό-
 τητα*· ἐννοήσασα ὅτι Σὺ εἶσαι Θεός. *ἀναλαβοῦσα τάξιν μυρο-
 φόρου*· ἀναλαβοῦσα καθήκον μυροφόρου. ὁ ἕως τῆς ἁμαρτίας
 γενόμενος *οἴστρος ἀκολασίας* ὑπάρχει μοι νῦν νῦξ ζοφώδης
τε καὶ ἀσέλγηος τ. ἔ. ἁμαρτοῦσα, ὡς ὑπὸ οἴστρου ἐλαυνομένη,
 μαινομένη ὄρημα εἰς τὴν ἀκολασίαν καὶ οὕτω διάγω νῦν βίον
 μαῦρον καὶ σκοτεινόν, ὡς ἐν ζοφώδει καὶ ἀσελήνῳ νυκτὶ περιπα-
 τοῦσα ἐν τῷ βορβόρῳ τῆς ἀκολασίας. *τὰς πηγὰς τῶν δακρῶν*·
 τοὺς κρουνοὺς τῶν δακρῶν, τὰ ἄφθονα δάκρυα Σὺ ὁ διεξάγων
νεφέλαις τῆς θαλάσσης τὸ ὕδωρ· ὁ ἐξάγων ἐκ τῶν θαλασσῶν
 καὶ μεταβάλλων εἰς νεφέλας τὸ ὕδωρ αὐτῶν· ἀλλ' ὑπάρχει καὶ
 γραφὴ «ὁ νεφέλαις *σημονίζων* τῆς θαλάσσης τὸ ὕδωρ» καὶ
 κατὰ ταύτην ἡ ποιήτρια λέγει «Σὺ βσις τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης
 μεταβάλλων εἰς νεφέλας καταπέμπεις ἔπειτ' αὐτὸ εἰς τὴν γῆν
 δίκην σημόνων τ. ἔ. ὡς λεπτοτάτας κλωστὰς στήμονος διὰ τῆς
 βροχῆς, δέξαι σήμερον παρ' ἐμοῦ κρουνοὺς δακρῶν τῆς μετα-
 νοίας μου». *κάμφθητί μοι*· ἔλεως γενοῦ μοι. ὁ κλένας τοὺς
οὐρανοὺς· ἰδὲ σελ. 102. *τῇ ἀφράστῳ κενώσει Σοῦ*· τῇ ἀρρήτῳ,
 τῇ θαυμαστῇ ἐνανθρωπήσει Σοῦ (ἰδὲ σελ. 111). *ἀποσμήξω*·
 σπογγίζω θὰ καθάρσω. *ῶν* (ποδῶν) *τὸν κρότιον ἠχηθεῖσα τοῖς*

ώσιν τ. ε. ἀκούσασα ἢ *Εὐα τὸ δειλινὸν ἐκρύβη* ἐκ τῆς Γενέσεως γ', 8 «καὶ ἤκουσαν τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ περιπατοῦντος ἐν τῇ παραδείσῳ τὸ δειλινόν· καὶ ἐκρύβησαν ὅτε Ἄδὰμ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἀπὸ προσώπου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἐν μέσῳ τοῦ ξύλου τοῦ παραδείσου». *ἀβύσσους τῶν κριμάτων Σου*· τὰ ἀνεξερεύνητα βάθη τῶν κρίσεών σου, τὰς ἀνεξερευνητοὺς βουλὰς Σου τοῦ κριτοῦ. *τίς ἐξιχνιάσει*· τίς δύναται ν' ἀνιχνεύσῃ, νὰ ἐξακριβώσῃ, ν' ἀνακαλύψῃ. *μὴ με παρίδῃς*· μὴ μ' ἀπορρίψῃς, μὴ μ' ἀποδιώξῃς, μὴ ἀρνηθῇς τὴν μετάνοιάν μου.

Περὶ τῆς Κασίας γράφει ὁ χρονογράφος τοῦ Θ' αἰῶνος Γεώργιος Ἀμαρτωλὸς τάδε. «Ἡ μήτηρ τοῦ Θεοφίλου Εὐφροσύνη ἀποστειλάσα ἐν πᾶσιν τοῖς θέμασιν (νομοῖς) ἤγαγε κόρας εὐπροσώπους πρὸς τὸ νυμφοστολῆσαι τὸν υἱὸν αὐτῆς· ἀγαθοῦσα δὲ ταύτας ἐν τῇ Παλατίῳ εἰς τὸν λεγόμενον Μαργαρίτου τρίκλινον δέδωκε τῷ Θεοφίλῳ χρυσοῦν μῆλον εἰποῦσα· εἰς ἣν ἀρεσθῆς, ἐπίδος αὐτό.

Ἦν δὲ τις ἐξ εὐγενῶν ἐν αὐταῖς κόρη Εἰκασία, ὠραισιότατη πάνυ, ἦν ἰδὼν Θεόφιλος καὶ ὑπεραγασθεὶς αὐτὴν τοῦ κάλλους ἔφη· ὡς ἄρα διὰ γυναικὸς ἐρρῶν τὰ φαῦλα· ἢ δὲ μετ' αἰδοῦς ἀντέφησεν· ἀλλὰ καὶ διὰ γυναικὸς πηγάζει τὰ κρείττονα. Ὁ δὲ τῷ λόγῳ τὴν καρδίαν πληγείσας ταύτην μὲν εἶπασε, Θεοδώρα δὲ τὸ μῆλον ἐπέδωκεν οὔσῃ ἐκ Παφλαγόνων. . . Ἡ δὲ εἰρημένῃ Εἰκασία τῆς βασιλείας ἀποτυχοῦσα Μονὴν κατεσκευάσεν, εἰς ἣν ἀποκειραμένη, ἀκούσα καὶ φιλοσοφοῦσα, τῷ Θεῷ μόνη ζῶσα, διετέλεσε μέχρι τέλους τῆς ζωῆς αὐτῆς».

Εἰς ταῦτα παρετήρησεν ὁ ἀείμνηστος Πολίτης (ἐν Λαογραφίας 5' τόμῳ) ὅτι «ἡ ὄλη διήγησις περὶ ἐκλογῆς διὰ μῆλου τῆς συζύγου τοῦ Θεοφίλου φαίνεται μᾶλλον πλασθεῖσα ἕνα αἰῶνα περίπου μετὰ τοὺς γάμους τοῦ Θεοφίλου ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ βασιλέως Θεοφίλου (829—842) καὶ τοῦ Μιχαήλ (842—867) ἔζη ἡ μοναχὴ Κασία, ἣτις καὶ ἔκτισεν ἐν Κωνσταντινουπόλει μονὴν κληθεῖσαν «τὰ Κασίας». Ἡ μοναχὴ αὕτη, ὠραία τῷ εἶδει, εὐπρεπῆς καὶ εὐλαβῆς, ἐλέγετο ἅμα καὶ σοφώτατη, ποιήσασα καὶ μελωδήσασα Κανόνας πολλοὺς καὶ Στιχηρά, οἷον καὶ τὸ παρὸν ἰδιόμελον Οὐδόλως δ' εἶναι παράδοξον ὅτι ἡ λαϊκὴ φαντασία ἀνεζήτησε τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ὠραία, πλουσία

καὶ σοφὴ παρθένος ἀπεσύρθη τοῦ κόσμου καὶ προσεπάθησε νὰ εὕρῃ τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς ἐντὸς μοναστηρίου. Ἡ αἰτία θὰ ἦτο μεγάλη τις συμφορὰ ἢ θανάσιμόν τι ἀμάρτημα. Ὡς συμφορὰν λοιπὸν ἐπλάσαν τὴν ἀπροσδόκητον διάψευσιν τῆς ἐλπίδος τῆς ἀναβάσεως εἰς τὸν θρόνον, ἀλλὰ καὶ ἀμάρτημα ἐφαντάστησαν ὅτι θὰ εἶχε πρὸς ἐξιλέωσιν ἢ ποιήτρια τοῦ «Κύριε, ἡ ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις», ἢ ἐν τῇ διανοίᾳ τῶν πολλῶν συνταυτιζομένη πρὸς τὴν γυναῖκα, περὶ ἧς ὁμιλεῖ τὸ δοξαστικόν. Ἦτο ὁ φθόνος, ἐν φυσικὸν ἐνομισθῆ νὰ αἰσθανθῇ πρὸς τὴν ἀφαρπάσασαν ἀπ' αὐτῆς τὸ βασιλικὸν στέμμα.

Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ ἄλλη παράδοσις «ἀποτελοῦσα τρόπον τινὰ τὴν συνέχειαν καὶ τὴν κατακλειδα τῆς περὶ γαμηλίου μήλου. Κατ' αὐτὴν ἐν ᾧ ἡ Κασία συνέθετεν εἰς τὸ κελλίον τῆς τὸ τροπάριον καὶ εἶχε φθάσῃ μέχρι τῶν στίχων «καταφιλήσω τοὺς ἀχράντους Σου πόδας, ἀποσμήξω τούτους δὲ πάλιν τοῖς τῆς κεφαλῆς μου βροστρύχοις», ἤκουσεν αἴφνης βήματα καὶ εἶδεν ἐρχόμενον ἐκεῖ τὸν αὐτοκράτορα Θεόφιλον φοδηθεῖσα δ' ἐξήλθε τοῦ κελλίου καὶ ἐκρύδη. Ὁ δὲ βασιλεὺς, εἰσελθὼν εἰς τὸ κελλίον καὶ ἰδὼν τὸ χειρόγραφον τοῦ ἡμιτελοῦς ἄσματος, προσέθεσεν ὑπαινισσόμενος τὴν φυγὴν τῆς μοναχῆς «ὣν ἐν τῷ παραδείσῳ Εὐὰ τὸ δειλινὸν κρότον τοῖς ὣτιν ἠχηθεῖσα τῷ φόβῳ ἐκρύδη». Ἡ Κασία συνεπλήρωσε τὸ ἄσμα, διατηρήσασα καὶ τὴν βασιλικὴν προσθήκην.

Καὶ ἠγνῶει μὲν ὁ Ν. Πολίτης πόθεν ἐλήφθη ἡ παράδοσις αὕτη, ἔκρινε δὲ ὅτι «διὰ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ βασιλέως θέλει ἴσως νὰ ὑποδηλώσῃ ἢ παράδοσις ὅτι ὑπέκαιεν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἔρωσ πρὸς τὴν Κασίαν, οὐ τὴν ἐκδήλωσιν ἐξῆτει ν' ἀποφύγῃ ἢ μοναχῆ» καὶ ἀξίαν προσοχῆς ἐνόμιζε «τὴν διαφανομένην ἐν τῇ παραδόσει ταύτῃ προσπάθειαν πρὸς ἐξήγησιν τῶν παρελκόντων δύο ληρωδῶν στίχων, τῶν οὐδὲν ἀναγκαῖον λεγόντων, ἀτέχνως δὲ προσηρμοσμένων πρὸς τὸ ἄλλο ἄσμα».

Ἐπισημασθέντες οὐτε ὑπὸ ξένης χειρὸς προσετέθησαν λέξεις ἐν τῷ ἰδιομέλῳ οὔτε ληρωδεις εἶναι αἱ δῆθεν προστεθεῖσαι λέξεις, δεικνύει ἢ κατωτέρω ἀνάπτυξις αὐτοῦ.

Κύριε, λέγει ἡ ποιήτρια, ἢ εἰς πολλὰς ἀμαρτίας περιπεσοῦσα γυνὴ ἐκείνη, μαθοῦσα ὅτι Σὺ ὁ Θεὸς κατεδέχθης νὰ εἰσέλθῃς

εἰς τὴν οἰκίαν ἄλλου ἁμαρτωλοῦ, τοῦ φαρισαίου Σίμωνος, ἔλα-
 θεν ἐκ τούτου θάρρος καὶ ἔκρινεν ὅτι δύναται καὶ αὐτὴ εἰλικρι-
 νῶς μετανοήσασα νὰ τύχη ἀφέσεως τῶν ἁμαρτημάτων τῆς. Μα-
 θοῦσα λοιπὸν ἡ γυνὴ ἐκεῖνη, ὅτι ἐκλήθη εἰς δεῖπνον ὑπὸ τοῦ
 Σίμωνος καὶ θέλουσα νὰ δείξῃ τὴν μετάνοιαν αὐτῆς καὶ τὴν
 πίστιν πρὸς Σὲ τὸν Μεσσίαν καὶ λυτρωτὴν τοῦ Ἰσραὴλ, ἠγγόρασε
 πολυτίμητα μύρα καὶ ἔλθοῦσα εἰς τὸν οἶκον τοῦ φαρισαίου ὀλίγας
 ἡμέρας πρὸ τοῦ ἐνταφιασμοῦ Σου μετὰ ψυχῆς συντετριμμένης
 ἵσταται ἐνώπιόν Σου καὶ λέγει· «Κύριε, πρὸ τοῦ οὐρανοῦ φωτὸς
 τῆς Σῆς δόξης ἐγὼ εὐρίσκομαι ἐν σκοτεινῇ καὶ ἀσελήνῳ νυκτὶ,
 τῇ νυκτὶ τῆς ἁμαρτίας, εἰς ἣν με ὠδήγησεν ὁ οἰστρός μου πρὸς
 τὴν ἀκολασίαν· νῦν δ' ὅμως βλέπουσα τὸ βράχθρον, εἰς ὃ φέρο-
 μαι, εἰλικρινῶς μετανοήσασα παρακαλῶ Σε νὰ δεχθῆς τὰ δά-
 κρυα ταῦτα τῆς μετανόιας, τὰ δάκρυα ταῦτα, τὰ ὅποια ὡς κρου-
 νοὶ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν μου καταρρέουσι, νὰ δεχθῆς Σὺ, ὅστις ὡς
 στήμονας καταπέμψεις εἰς τὴν γῆν διὰ τῶν νεφελῶν τὸ θαλάσ-
 σιον ὕδωρ· κλινον εὐήκοον οὐς νῦν πρὸς ἐμὲ καὶ ἴλεως γενοῦ μοι
 ἦν ὀλέπεις βαθέως στενάζουσας καὶ μετὰ συντετριμμένης καρ-
 δίας παρὰ Σοὶ ἵσταμένην, Σὺ ὁ κλίνας τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐναν-
 θρωπήσας πρὸς σωτηρίαν τῶν ἁμαρτωλῶν, ἐπίτρεψον νὰ κατα-
 φιλήσω τοὺς ἀχράντους πόδας Σου καὶ ν' ἀποσπογγίσω αὐτοὺς
 δι' αὐτῶν τῶν ὀστρούχων τῆς κεφαλῆς μου, τοὺς πόδας ἐκεί-
 νους, ὧν τὸν κρότον ἀκούσασα ἐν τῇ παραδείσῳ ἡ πρώτη ἐκεῖνη
 ἁμαρτωλὴ ὡς ἐγὼ γυνὴ Εὐὰ φοβηθεῖσα ἐκρύδη· ἀλλὰ ἐκείνην
 ἐγὼ δὲν μιμοῦμαι, δὲν κρύπτομαι, ἀλλ' ὡς ἰκέτις νῦν πρὸ Σοῦ
 ἐμφανίζομαι· καὶ μὲν ἀμέτρητα εἶναι τὰ πλήθη τῶν ἁμαρτιῶν
 μου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀδυσσον τῶν δικαίων Σου ἀποφάσεων τίς
 δύναται νὰ ἐξιχνιάσῃ; λοιπὸν παρακαλῶ Σε, ὠ-ψυχρῶστα σω-
 τήρ μου, μὴ ἀπορρίψῃς τὴν δέησίν μου, ἀφ' οὗ ἀμέτρητον ἔχεις
 τὸ ἔλεος καὶ τὴν συμπάθειαν πρὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς μετα-
 νοοῦντας».

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α' — Εἰσαγωγή εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ποιήσιν	Σελ. 3—16
α' — Ἱστορία τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως	» 3—9
β' — Τὰ ἐκκλησιαστικὰ ποιήματα (πηγαί, γλώσσα καὶ μορφαὶ ἢ τύποι) . . .	» 9—15
γ' — Τὰ λειτουργικὰ βιβλία	» 15—16
—————	
Β' — Α' Κοντίκια	» 17—52
α' — Ἀγνώστου εἰς τὸν ἐσταυρωμένον . . .	» 17—20
β' — Κυριακοῦ εἰς Λάζαρον	» 20—25
γ' — Ῥωμανοῦ εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν . . .	» 26—33
δ' — Ῥωμανοῦ εἰς Ἰούδαν	» 33—40
ε' — Ῥωμανοῦ εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου . . .	» 40—52
—————	
Γ' — Β' Κωνόνες	» 52—77
α' — Ἰω. τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα	» 52—59
β' — Κοσμᾶ τοῦ Μαΐουμᾶ εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν	» 59—67
γ' — Κοσμᾶ τοῦ Μαΐουμᾶ εἰς τὸ Μ. Σάββατον . . .	» 67—77
—————	
Δ' — Πηροῦρητα Ἰδιόμελα	» 78—80
α' — Ἰδιόμελα Σωφρονίου	» 78—89
β' — Ἰδιόμελα Κασίας	» 79—80

Ε' — Σημειώσεις	»	81—122
α' — Εἰς τὸν ἐσταυρωμένον	»	81—83
β' — Εἰς Ἀδάμ	»	83—86
γ' — Εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν	»	86—89
δ' — Εἰς Ἰούδαν	»	89—92
ε' — Εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου	»	92—95
ς' — Εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα	»	95—101
ζ' — Εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν	»	101—108
η' — Εἰς τὸ Μ. Σάββατον	»	108—117
θ' — Εἰς ἰδιόμελα	»	118—122

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Χ. ΚΟΡΝΑΡΟΥ

ΣΤΑΔΙΟΥ 34 Β

ΑΘΗΝΑΙ

ΕΜΜ. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

(Έγκριμένα υπό του Υπουργείου της Παιδείας)

A' — Πρὸς χρῆσιν ἑλληνικῶν σχολείων, ἰστικῶν
 σχολείων καὶ ἡμετερομνησίων

Γραμματικὴ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης

Χρηστομάθεια τόμος A' (μῦθοι, διηγήματα κλπ.)

- » » B' (Ἀνάβασις A', B', Γ')
- » » Γ'-α' (Ἀνάβασις A'-Z')
- » » Γ'-β' (Ξενοφῶντος Ἑλληνικά,
 Λουκιανός)

Β' — Πρὸς χρῆσιν ἡμεγευμνασίων, γυμνασίων,
 διδασκαλείων καὶ ἐμπορικῶν σχολῶν

Συντακτικὸν τῆς ἀρχαίας ἑλλ. γλώσσης
 Ἀριστοτέλους Ἀθηναίων Πολιτεία
 Ἀρριανοῦ Ἀνάβασις Ἀλεξάνδρου
 Λυσίου Λόγοι

Πλουτάρχου Θεμιστοκλῆς

» Ἀριστείδης

» Περικλῆς

» Ἄγρις καὶ Κλεομένης

» Γράγχοι

» Περὶ παίδων ἀγωγῆς (μετὰ σχολίων)

Θεοφράστου Χαρακτῆρες

Κοντάκια καὶ Κανόνες Χριστιαν. ποιήσεως

Ἀδαμαντίου Κοραῆ. Πολιτικά παραινήσεις πρὸς
 τοὺς Ἕλληνας

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ

Χ. Λ. ΣΚΑΛΙΣΙΑΝΟΥ

Καθηγητοῦ

1) Ἡ Παιδαγωγοῦσα Οἰκογένεια	Δρ. 25.—
1) Σύγχρονος Παιδαγωγική . . .	» 25.—
3) Σύγχρονος Γενική Διδακτική	» 30.—
4) Παραισθήματα καὶ Ψευδαι- σθήματα	» 15.—

ΧΑΝΣ ΤΡΟΥΝΚ

Ὁ Ἐπιθεωρητὴς τῶν Δημοτικῶν Σχο-
λείων κατὰ μετάφρασιν Δημ. Ζήση Δρ. 25.—

ΔΗΜ. ΖΗΣΗ

Ἄνεκδοτα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλη-
νικήν ἱστορίαν

Τὸ βιβλίον τοῦτο περιέχει περὶ τὰ 300 Ἱστορικά
Ἄνεκδοτα, ἐγκεκριμένον παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τῆς
Παιδείας καὶ τιμᾶται ἄδειον δραχ. 15 Δεδειμ. δραχμᾶς 25.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ

- 1) Η Παιδαγωγική Οικονομία
- 2) Σύγχρονες Παιδαγωγικές
- 3) Σύγχρονες Γενικές Διδακτικές
- 4) Παιδαγωγική και Ψυχολογία

ΧΑΝΣ ΤΡΟΥΚΑΣ

Ο Παιδαγωγός των Δημοτικών Σχολείων

Λέκτορας και Καθηγητής του Παιδαγωγικού

Επιστημονικού Πεδίου της Παιδαγωγικής

Επιστήμης

Ανέδοτος από την Αρχαία Ελλάδα

και την Αναγέννηση

Το βιβλίο αυτό αποτελεί την πρώτη

μετάφραση των έργων του Παιδαγωγού

και Καθηγητή του Παιδαγωγικού

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7 Ἰουλίου 1928

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Πρὸς τὸν κ. Γεώργιον Χ. Κορνᾶρον βιβλιεκδότην

Ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 8 τοῦ νόμου 3438 περὶ διδακτικῶν βιβλίων καὶ τὴν ἀπὸ 25 Μαΐου 1928 πρᾶξιν τῆς οἰκείας ἐπὶ τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν ἐγκριμένων διδακτικῶν βιβλίων ἐπιτροπῆς ἐγκρίνομεν διὰ τὸ ἀπὸ σήμερον μέχρι τέλους τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1930—1931 χρονικὸν διάστημα τὸ ὑφ' ἡμῶν ἐκδοθὲν καὶ ὑπὸ Ἐμμανουὴλ Παντελάκη συγγραφέν διδακτικὸν βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «*Κοντάκια καὶ Κανόνες τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Γ' τάξεως τῶν Γυμνασίων*», ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως ἐν μελλούσῃ ἐκδόσει τοῦ βιβλίου ἐπιφέρητε τὰς ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ὑποδεικνυόμενας τροποποιήσεις.

Ὁ Ὑπουργός

Κ. ΓΟΝΤΙΚΑΣ

Ὁ Τμηματάρχης

Κ. ΚΑΜΠΕΡΗΣ

Ἄρθρον 9. Τὰ διδακτικὰ βιβλία τὰ πωλούμενα μακρὰν τοῦ Τύπου τῆς ἐκδόσεώς των ἐπιτρέπεται νὰ πωλῶνται ἐπὶ τιμῇ ἀνωτέρα κατὰ 20% τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος Διατάγματος κανονισθείσης ἄνευ βιβλιοσήμου τιμῆς πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δαπάνης συσκευῆς, τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως ἐπὶ τῆς τελευταίας σελίδος τοῦ ἐξωφύλλου ἐκτυποῦνται τὸ παρὸν ἄρθρον.

Τύποι: Π. Α. Κυριάκου.—Τάξη 13.